

1981/82:161

Tisdagen den 1 juni

Kl. 11.00

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

1 § Andre vice talmannen meddelade att Gösta Bohman (m), Sune Johansson (s) och Margot Wallström (s) denna dag återtagit sina platser i riksdagen, varigenom Barbro Nilssons, Bo Finnkviks och Elvy Norbergs uppdrag som ersättare upphört.

2 § Svar på fråga 1981/82:379 om driften vid SAFAC:s verkstad i Dorotea

Anf. 1 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! John Andersson har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder så att driften vid SAFAC:s verkstad i Dorotea kan fortsätta.

Bakgrunden till John Anderssons fråga är att ledningen för den regionala stiftelsen för skyddat arbete i Västerbottens län – SAFAC – i en intern diskussion med den centrala Stiftelsen Samhällsföretag – beskrivit vissa konsekvenser av ett bland flera alternativ till fördelning av de medel som riksdagen anvisat för nästa budgetår. Diskussionen om fördelningen av medlen är ännu inte avslutad.

Skulle den finansiella situationen för Samhällsföretagsgruppen tvinga fram åtgärder av det slag som nämnts i Dorotea ankommer det på den centrala stiftelsen att redovisa dessa för regeringen.

Anf. 2 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Jag får tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min fråga.

I Västerbotten har SAFAC 850 anställda, och kraven på att SAFAC skall öka sina åtaganden i länet är mycket stora. Det står ca 1 100 personer i kö för en plats.

Nu tvingas SAFAC vidta en rad åtgärder för att infria de krav på bättre resultat som riksdagen och Samhällsföretag ställer på verksamheten. Bl. a.

Tisdagen den
1 juni 1982

*Om driften vid
SAFAC:s verkstad
i Dorotea*

synes det som om verkstaden i Dorotea måste stängas, vilket skulle drabba 20–25 anställda.

I riksdagens beslut den 12 november 1981 hette det: "Visar det sig att Samhällsföretag inte klarar det angivna sparmålet får företaget hos regeringen aktualisera frågan om justering av procentsatsen."

Vidare sades det att arbetet med att förbättra företagets resultat inte får bedrivas på ett sådant sätt "att man gör avkall på målet för verksamheten att bereda de arbetshandikappade avlönat arbete. Detta synsätt bör vara vägledande för regeringens bedömning om Samhällsföretag aktualiserar frågan på nytt."

Detta har också skett, i januari i år, men enligt de uppvaktande var reaktionen från regeringens företrädare ganska kylig.

Nu säger arbetsmarknadsministern att om situationen tvingar fram åtgärder av det slag som är aktuellt i Dorotea, ankommer det på den centrala stiftelsen att redovisa dessa för regeringen.

Det föranleder två kompletterande frågor från mig:

1. Anser arbetsmarknadsministern att de synpunkter riksdagen gav regeringen till känna i november förra året och i mars i år är vägledande för regeringens bedömning?

2. Om följderna av den nu omtalade diskussionen skulle bli en nedläggning av verkstaden i Dorotea, är då arbetsmarknadsministern beredd att vidta de åtgärder som behövs för att rädda verkstaden? Detta är en mycket central fråga.

Anf. 3 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Först vill jag säga att Samhällsföretag måste, som all annan verksamhet, vara underkastad kravet på en effektiv medelsanvändning. Det har också riksdagen instämt i, men samtidigt sagt att de sociala målen inte skall äventyras. Det har heller inte skett. De som på grund av olika handikapp är anställda i Samhällsföretag kan vara säkra på att få behålla sina arbeten. Antalet anvisade anställda har t. o. m. ökat. Man kan därför säga att Samhällsföretag i den meningen har överträffat de sociala mål som man tidigare har uppnått.

När det gäller att ställa skärpta ekonomiska krav på en så känslig verksamhet som den som bedrivs inom Samhällsföretag, som inte kan lösa sina ekonomiska problem genom att avskeda handikappade, har vi naturligtvis, som i alla andra frågor, att rätta oss efter vad riksdagen har sagt. De av riksdagen givna riktlinjerna överensstämmer med dem som regeringen tidigare har redovisat.

Det innebär däremot inte att varje del av denna stora organisation behöver fortsätta oförändrad som den i dag är. De ändringar som kan vara nödvändiga för att få en bättre ekonomi har styrelsen för de regionala bolagen eller för Stiftelsen Samhällsföretag att självständigt besluta om. Skulle ändringarna få sådana effekter att de sociala målen kan sägas äventyras, har styrelsen att anmäla detta för regeringen och regeringen att vidta mått och steg för att undvika det. Men där är vi ännu inte. Det som John

Andersson åberopar är ett av många räkneexempel på vad som skulle inträffa, om vissa villkor skulle föreligga.

Nr 161

Tisdagen den
1 juni 1982

Anf. 4 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Det är bra att arbetsmarknadsministern poängterar att de sociala målen inte får äventyras och att de handikappade kan vara säkra på att få behålla sina arbeten.

I diskussionerna om att man eventuellt skulle lägga ned verkstaden i Dorotea har det också talats om att de anställda skulle överföras till andra arbetsställen. Det skulle innebära att dessa människor skulle pendla till andra orter. Jag har tagit reda på att det finns anställda vid verkstaden i Dorotea som skulle få pendlingsavstånd på upp till 18 mil om dagen. Det måste vara en orimlig situation för dessa människor att resa på det sättet till sina jobb.

Den centrala frågan är inte att SAFAC till regeringen skall redovisa de resultat som man kommer fram till, utan om regeringen vidtar de åtgärder som behövs för att garantera de handikappade sysselsättning och, självfallet, för att behålla verkstaden i Dorotea.

Anf. 5 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Får jag först upprepa att de handikappade som i dag är anställda i Samhällsföretag kan vara säkra på att de får fortsätta sin anställning eller, i bästa fall, att de kommer att erbjudas någon annan anställning på den öppna arbetsmarknaden.

Stiftelsen Samhällsföretag fick den konstruktion som den i dag har för att Samhällsföretag skulle kunna medges ett självständigt agerande. Det skulle därför vara felaktigt av mig att anlägga några synpunkter på hur delar av Samhällsföretag skall skötas. Men om de konsekvenser som blir följden av de besparingsprogram som regering och riksdag har ålagt Samhällsföretag skulle, enligt Samhällsföretags egen mening, äventyra de sociala målen, har Samhällsföretag att anmäla det för regeringen. Vi får då, som jag förut sade, pröva frågan och vidta de mått och steg som behövs och eventuellt återkomma till riksdagen. Men där är vi, återigen, inte i dag. Det som John Andersson åberopar är en av flera konsekvensberäkningar under alldeles bestämda antaganden.

Anf. 6 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill först kommentera detta om möjligheten för de handikappade att komma in på den öppna arbetsmarknaden. Vi har i Dorotea kommun en arbetslöshet som går upp mot 10 %, så möjligheten för de handikappade att komma in på den öppna arbetsmarknaden är väldigt liten.

Till sist vill jag ta fasta på de utfästelser som arbetsmarknadsministern ändå gör, att de sociala målen inte skall äventyras. Jag vill bara uttrycka

*Om driften vid
SAFAC:s verkstad
i Dorotea*

förhoppningen att det även gäller de anställda vid SAFAC:s verkstad i Dorotea.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på fråga 1981/82:396 om den planerade bron över Pitsundet

Anf. 7 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Curt Boström har frågat mig om jag avser att ta initiativ som gör det möjligt att i år starta byggandet av en ny bro över Pitsundet.

I samband med att regeringen för ca en månad sedan beslöt att tidigarelägga statliga byggen för 600 milj. kr. erhöll Norrbottens län drygt 116 milj. kr. till sådana tidigareläggningar, varav drygt 9 milj. kr. avsåg väg- och broinvesteringar.

När det gäller den fördelning av beredskapsmedel som Curt Boström nämner i sin fråga så är det inte regeringen som fördelar dessa på län. Efter det att riksdagen har behandlat budgetpropositionen och kompletteringspropositionen och därigenom fastställt anslagsbeloppet för beredskapsarbeten så har arbetsmarknadsstyrelsen att fördela medlen till länsarbetsnämnderna.

Beträffande bron över Pitsundet har jag av kommunikationsministern inhämtat att den inte finns upptagen i vägverkets budget för byggande åren 1982–1984, vilket innebär att den f. n. inte kan komma till utförande med ordinarie väganslag. Om de regionala myndigheterna bedömer att ett objekt kan tidigareläggas som beredskapsarbete, måste de se till att objekt prioriteras hos berörd central myndighet, varefter arbetsmarknadsverket gör en bedömning av huruvida objektet av sysselsättningsskäl bör tidigareläggas eller ej. Ett eventuellt utförande av objektet som beredskapsarbete får då ske inom för anslaget befintlig medelsram.

Anf. 8 CURT BOSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret.

Det måste anses som en överflödsgärning att beskriva arbetsmarknadssituationen i Norrbotten för arbetsmarknadsministern – den torde herr Eliasson känna till. Min fråga skulle egentligen ha kunnat gälla precis vilket projekt som helst som kan igångsättas i Norrbotten, därför att vi har en lång rad projekt som skulle kunna skapa ytterligare arbeten om medel anvisades. Det är projekt som skulle kunna ge ytterligare något hundratal människor ett efterlängtat jobb. Att jag har frågat just om Pitsundsbron beror på att det projektet har funnits med som första projekt i ett flertal beredskapsprogram från länsmyndigheterna i Norrbotten under detta år. Därför är jag litet förvånad över arbetsmarknadsministerns skrivning att man från länets sida måste se till att objekten prioriteras hos berörd central myndighet. Just detta projekt har funnits med som första projekt när det gäller vägbyggande.

Dessutom konstateras även från vägverkets sida, centralt såväl som regionalt, att just detta projekt har god sysselsättningseffekt när det gäller byggarbetskraften. Jag tog i förra veckan del av en rapport som visade att man i Piteområdet är i ett mycket bekymmersamt läge när det gäller byggarbetskraften, och man väntar att det kommer att försämrats åtskilligt under vintern 1982-1983. Om därtill läggs att ca 40 % av anläggningslastbilarna på orten i dag står utan arbete, inser man att det är ytterst angeläget att få i gång ifrågavarande projekt.

Vägverket centralt har i sin skrivning påpekat att det här broprojektet även har industripolitisk betydelse, eftersom det industriområde som är beläget på den halvö som en bro skulle betjäna kan innebära fördelar ur industrilokaliseringssynpunkt. Det är just i det industriområdet som ett eventuellt aluminiumsmältverk skulle lokaliseras. En igångsättning av brobygget i höst ligger rätt i tiden, därför att bygget då skulle vara klart i händelse av att en sådan etablering kommer till stånd.

Rent allmänt vill jag gärna säga att det inger oro att prutningar går ut över projekt av den här typen i ett län som Norrbotten. Jag föreställer mig att arbetsmarknadsministern ändå har möjlighet att ta initiativ till att se till att projektet kan komma i gång, och jag har förhoppningen att arbetsmarknadsministern gör en sådan insats, så att medlen finns tillgängliga för projektet i höst.

Anf. 9 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Det är ju just därför att sysselsättningsläget i Norrbotten är oförändrat bekymmersamt som länet också den här gången har fått lejonparten av anslaget för tidigareläggning av statliga byggen, som regeringen fattade beslut om för en månad sedan. Norrbotten fick då 116 av de 600 miljoner kronorna. Men även om så är fallet, har alla projekt inte kunnat rymmas inom ramen för anslaget. Jag noterar att Curt Boström också säger att frågan kunde ha gällt vilket som helst av de projekt som hamnade utanför.

Jag skall emellertid gärna tillstå att det här projektet länge var med i våra diskussioner, men vi har i samråd med fackdepartement och myndigheter valt andra byggobjekt, som ansågs ännu bättre uppfylla kraven på att ge sysselsättning under den kommande hösten och vintern. Det är en mängd projekt, varav ett av de större är reparationer av järnvägslinjen vid Älvsbyn och upprustning av Kallax flygplats.

Därutöver har vi anslagit ytterligare en dryg miljard kronor till beredskapsarbeten, varigenom Norrbottens län kommer att få ett betydande tillskott. Det står som sagt länsmyndigheten fritt att om man så prioriterar välja att driva det här projektet som beredskapsarbete. Jag vill också erinra Curt Boström om att vi har anslagit 150 miljoner inom en särskild ram för att också kunna tillgodose bygg- och anläggningsarbeten i Norrbotten på litet flexibla premisser.

Till sist, herr talman, vill jag säga att jag är alldeles säker på att detta inte var sista gången regeringen diskuterade och beslutade om att tidigarelägga

*Om bevarande
av de outbyggda
strömmarna i
Ljungan*

statliga investeringar i Norrbotten. Pitsundsbron kommer självfallet att ligga mycket bra till nästa gång det blir fråga om tidigareläggningar.

Anf. 10 CURT BOSTRÖM (s):

Herr talman! Projektet som sådant finns med i vägplanerna, och som jag nämnde i mitt tidigare inlägg utgör det faktiskt det projekt som man har bedömt bör komma till stånd först. Den uppfattningen delas också av det centrala vägverket, som har pekat på att projektet kan vara sysselsättningsstimulerande och även ha industripolitisk betydelse.

Jag vet inte hur jag skall tolka arbetsmarknadsministerns inlägg, men om jag tolkar det som välvilligt kan jag kanske utgå från att vi till hösten skulle kunna ha pengar för det här projektet. Jag förstod att det var med i diskussionen, men att det tydligen på sista tampen fallit bort. Det skulle alltså kunna innebära att det nu ligger närmast till, när man skall fördela ytterligare medel. Jag hoppas att jag på den punkten har uppfattat arbetsmarknadsministern rätt.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på fråga 1981/82:368 om bevarande av de outbyggda strömmarna i Ljungan

Anf. 11 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Sven Henricsson har frågat mig om regeringen är beredd att verka för att vissa outbyggda strömmar i Ljungan skall bevaras.

De strömmar som Sven Henricsson avser ligger mellan Kyrksjön och sjön Medingen i Ljungan. Älvsträckan omfattas inte av något riksdagsbeslut om att vissa älvar och älvsträckor skall vara undantagna från vattenkraftsutbyggnad. Vattenkraften i strömmarna skall enligt en ansökan som f. n. behandlas i vattendomstolen tas till vara i ett kraftverk benämnt Haverö kraftverk. Regeringen har tidigare förbehållit sig prövningen av frågan om utbyggnaden är tillåtlig enligt vattenlagen.

Sedan vattendomstolen har överlämnat ärendet till regeringen kommer detta att remissbehandlas. Ärendet kommer därefter att prövas på sedvanligt sätt.

Anf. 12 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall be att få tacka jordbruksministern för svaret på frågan.

Under kärnkraftsdebatten framhöll ja-sidan att om det inte blev ja till kärnkraften så skulle våra återstående orörda älvar och älvasnitt vara i fara. Det blev som bekant ja till kärnkraften, men ändå är återstående älvar och älvasnitt i fara. Aktuella uttalanden från företrädare för den svenska storfinansen visar att vattenkraftsbolagen ligger i startgroparna med hela raden av färdiga projekt. T. o. m. ett så litet projekt som Haverö strömmar

med en uttagbar effekt på 3 000 kW syns vara intressant för börsföretaget KemaNobel, som är innehavare av vattenkraftstillgångar värda över 1,1 miljarder kronor och väl medvetet om vattenkraften som "vinstmaskin". Självfallet är det vinsten det är fråga om. Bra penningplaceringar går för dessa bolag före t. ex. miljö- och naturvårdsintresset.

Det är här fråga om att genom att förhindra en byggnation bevara de sista av Ljungans strömmar från förstörelse. Naturtypen i området har enligt naturvårdsverket knappast någon motsvarighet i landet med "ett strömland-skap som karaktäriseras av vidsträckta, avspolade blockmärker, genom vilka älven rinner i vissa huvudfåror". Naturvårdsverket vill f. ö. avsätta hela området som naturreservat. Genom ett kraftverksbygge skulle dessutom fisket förstöras, eftersom strömmarna skulle torrläggas.

I ett läge där det satsas miljonbelopp på att skapa nya fiskevatten, och då vi dessutom har överproduktion på elenergi, är det horribelt att förstöra en så genuin miljö för att få ut så litet energi som det här är fråga om.

Den fråga jag har ställt är ett uttryck för befolkningens oro. I den oron finns dock också en förhoppning om att när frågan i sinom tid – den syns ju alltfjämt vara under prövning hos vattendomstolen – kommer på regeringens bord, regeringen då skall beakta de miljö- och naturvårdsintressen och de bevarandevärden som jag här försökt beskriva och att regeringen tar hänsyn till att det är ett begränsat energitillskott som det här projektet skulle ge, trots att det skulle medföra stora ingrepp i naturmiljön.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på fråga 1981/82:382 om stödet till odling av proteingrödor

Anf. 13 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Lennart Brunander har frågat mig om jag är medveten om att den som odlar foderärt och åkerböna och använder dem i sin egen produktion inte får del av stödet till odling av dessa grödor. Lennart Brunander har också frågat vad jag är beredd att göra för att rätta till missförhållandet.

Stöd till odling av foderärt och åkerböna lämnas av regleringsföreningen Svensk spannmålshandel. Stödet, som under år 1982 är 21 kr. per 100 kg. lämnas till uppköparen under förutsättning att denne i ett odlingskontrakt garanterar odlaren ett pris som motsvarar det vid leveranstillfället gällande priset på korn med vissa tillägg. Odlare som använder grödorna i sin egen animalieproduktion får således inte något särskilt stöd.

Enligt vad jag har erfarit pågår inom Svensk spannmålshandel en utredning för att bl. a. undersöka möjligheterna till att ge även dem som odlar foderärt och åkerböna för inblandning i eget foder del av stödet. Jag anser därför inte att något initiativ från min sida nu är påkallat.

Nr 161

Tisdagen den
1 juni 1982

*Om stödet till
odling av proteingrödor*

Tisdagen den
1 juni 1982

*Om åtgärder mot
övergödning av
vattenmiljön*

Anf. 14 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret.

Stödet till proteinodlingen är mycket viktigt. På det sättet kan vi öka produktionen av proteinfodervaror inom landet. Härigenom minskar vi behovet av import av sådana varor. Vi minskar också den export vi tvingas ha av spannmålsöverskottet. Det är också bra för jordbruket.

Reglerna för utbetalning av detta bidrag stimulerar emellertid den enskilde brukaren att sälja skörden för att sedan köpa tillbaka färdigt foder. Detta system är inte särskilt bra, för det ökar kostnaderna i jordbruket. Vi måste anstränga oss för att på allt sätt hålla nere kostnaderna. Det ökar också samhällets energiförbrukning, som det är en angelägen uppgift att hålla nere. Bidrag bör även ges till den som använder ärterna direkt i den egna produktionen.

Nu tolkar jag jordbruksministerns svar på det sättet att det kommer att bli en ändring, en efterlängtdad ändring skulle jag vilja säga, utan att jordbruksministern för den skull behöver vidta några åtgärder, och då är jag nöjd med svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på frågorna 1981/82:386 och 407 om åtgärder mot övergödning av vattenmiljön

Anf. 15 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Bengt Silfverstrand har under hänvisning till bl. a. den allvarliga utvecklingen i Laholmsbukten och i Ringsjön frågat mig vilka åtgärder på kort och lång sikt jag är beredd att vidtaga för att hejda en fortgående försämring av vattenmiljön till följd av övergödning. Vidare har Lars Svensson frågat mig om jag är beredd att ställa resurser till förfogande för att slutföra pågående undersökningar i Laholmsbukten och om jag har övervägt åtgärder för att begränsa skadorna där.

Jag besvarar båda frågorna i ett sammanhang.

De ekologiska förändringar som under de senaste åren drabbat Laholmsbukten och även stora områden utefter hela västkusten beror på en rad olika samverkande faktorer. Effekter av liknande slag som i västkustvattnen har uppträtt på många andra håll i världshaven. Orsakerna har inte helt kunnat klarläggas. Faktorer som människan inte kan påverka kan vara betydelsefulla i sammanhanget. Samtidigt är det klart att skadeverkningarna kan begränsas genom att utsläppen från mänskliga aktiviteter minskas, dvs. utsläpp från tätorter, industrier och jordbruket. Tillförsel av växtnäringssämnen genom vattenströmmarna från Östersjön genom Kattegatt och Skagerrack kan antas vara av stor betydelse. Nedfall från luften och rent klimatiska förhållanden är två andra viktiga faktorer.

Undersökningar och forskningsprojekt genomförs för att nå bättre kunskaper om de grundläggande orsakerna till den situation vi befinner oss i.

Naturvårdsverket leder arbetet med att identifiera problemen och få fram förslag till åtgärder. I undersökningarna deltar flera olika forskningsinstitutioner, länsstyrelserna m. fl. När det gäller förslag till åtgärder har samarbete inletts med LRF, Kommunförbundet och Industriförbundet.

Jag har av naturvårdsverket begärt dels en samlad redovisning av vad man i dag vet om orsakerna till den negativa utvecklingen i västkustvattnen, dels en plan för ett fortsatt och samordnat forsknings- och undersökningsarbete, dels en bedömning av vilka åtgärder som nu kan vidtas. Denna redovisning, som skall lämnas inom den närmaste tiden, bör utgöra en grund för bedömningen av vilka åtgärder som nu är nödvändiga.

Vad Ringsjön beträffar arbetar sedan två år en särskild kommitté under länsstyrelsens ledning med att kartlägga orsakerna till den försämrade situationen i sjön. Kommittén samarbetar med bl. a. företrädare för jordbruket. Kommittén har helt nyligen presenterat vissa projekt som man anser angelägna. Ett av dessa projekt är att i samarbete med lantbruksuniversitetet närmare undersöka urlakningen av växtnäringsämnen från kringliggande markområden. Projektet omfattar även förslag till åtgärder för att minska urlakningen. Ett annat projekt är att undersöka hur regleringen av Ringsjön påverkar urlakningen.

Även på andra håll i landet finns problem av samma slag som inom västkustområdena och i Ringsjön. Det är angeläget att orsakerna till utvecklingen i Ringsjön och på andra håll klarläggs. Genom de projekt som på olika håll genomförs i det avseende jag här talar om, räknar jag med att få fram ett material som ger ett förbättrat underlag för bedömning av nödvändiga åtgärder.

Anf. 16 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret på min fråga.

Med tillfredsställelse noterar jag att jordbruksministern numera också tillmäter jordbrukets odlingsåtgärder en viss betydelse för dessa problem. Annars måste jag nog tillstå att jag tycker att svaret litet för mycket hänvisar till utredningsarbete. Jordbruksministern är säkert väl förtrogen med talesättet "medan gräset gror, dör kon". Överfört till detta område skulle man kunna säga: "Medan algerna växer dör fisken" – och i värsta fall även kreaturen, såsom har skett bl. a. vid Ringsjön.

Trots de åtgärder som redan vidtagits kvarstår hoten mot stora havsområden och sjösystem. Ja, problemen har t. o. m. förvärrats. Kraftiga växtplanktonblomningar förekommer från Öresund i söder till Bohuskusten i norr. Mest uppmärksammade har problemen i Laholmsbukten blivit. Planktonblomningarna har lett till direkta störningar i hela kustekosystemet. Den syrebrist som uppstått som en följd av alblomningen börjar bli akut inom allt större havsbottenområden. Bottenfaunan slås ut, och fiskarter som livnär sig på botten djur försvinner från de syrefattiga områdena. Detta har i sin tur lett till ett stort ekonomiskt bortfall för yrkesfiskarna.

Nästan samstämmiga forskarrapporter anger övergödningen, dvs. alltför kraftig tillförsel av växtnäringsämnen, som den viktigaste orsaken till

Nr 161

Tisdagen den
1 juni 1982

*Om åtgärder mot
övergödning av
vattenmiljön*

Tisdagen den
1 juni 1982

*Om åtgärder mot
övergödning av
vattenmiljön*

problemen. Enligt en rapport från länsstyrelsen i Kristianstads län står sålunda jordbruket för 65 % av kväveutsläppen i Laholmsbukten.

Också sjöar och vattendrag utsätts för en allt starkare belastning av växtnäringssläckage. Ringsjöarna i Skåne är ett drastiskt exempel på hur en sjömiljö som har oskattbar betydelse för fiske, naturvård, friluftsliv och framför allt vattenförsörjning håller på att växa igen som en direkt följd av övergödning. Bidraget från jordbruket, dvs. utlakning från åkermarken samt förluster i samband med stallgödselhanteringen, svarar enligt rapporter från Ringsjökommittén för upp mot 70 % av den till Ringsjön förda fosfor.

Den 14 maj, dvs. två dagar efter det att jag ställt min fråga till jordbruksministern, tillskrev länsstyrelsen i Malmöhus län jordbruksdepartementet. Man slår bl. a. fast att tillförseln av växtnäring från omgivningen är förödande för sjöns vattenkvalitet och hemställer att jordbruksdepartementet ställer ekonomiska medel till förfogande för genomförande av vissa saneringsprojekt. De synpunkter som framförs i länsstyrelsens brev sammanfaller nästan exakt med förslag framförda av mig och Egon Jacobsson i en motion som inlämnades under den allmänna motionstiden i år, men vilken i likhet med en motion om situationen i Laholmsbukten och Västerhavet inte ansetts så viktig att den behandlas av årets riksmöte. I brevet om Ringsjön begär länsstyrelsen också medel, närmare bestämt 614 000 kr., för att kunna klara de här projekten.

Jag vill be jordbruksministern att precisera sig: Kommer man att få ekonomiska resurser och ekonomiskt stöd från regeringen till Ringsjön och till Laholmsbukten?

Anf. 17 LARS SVENSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min fråga.

Det är bara att konstatera att vi fortfarande befinner oss i samma läge som i december 1980. Vid den tidpunkten svarade jordbruksministern att han mycket noggrant följer vad som sker i Laholmsbukten och utgår ifrån att de berörda myndigheterna och andra intressenter skall ställa erforderliga resurser till förfogande för att man skall kunna genomföra de undersökningar som behövs. Jordbruksministern svarade då också att han räknade med att relativt snabbt kunna redovisa resultaten från undersökningar samt lägga fram förslag till åtgärder.

Vi har fortfarande inte fått någon redovisning. Det är egentligen skälet till att jag tar upp frågan igen. Samtidigt vet jag att det är mycket begränsade undersökningar som kan göras, på grund av de små resurser som den projektgrupp som jobbar med detta har till sitt förfogande. Vi känner till att det på länsstyrelsen i Halland inom naturvårdsenheten f. n. finns tre vakanser. Vi vet om att man inom naturvårdsverket har mycket begränsade resurser att sätta in. Detta gör att den utredning och den undersökning som behöver slutföras ännu inte kunnat göras. Samtidigt vet vi att det här är frågor och problem av den art att betydande forskningsinsatser behöver göras. Inte heller på den punkten har man avdelat några resurser. Vi

konstaterar att det i årets budget inte finns medel upptagna för denna verksamhet. De resurser som f. n. finns hos berörda myndigheter och länsstyrelser räcker inte till.

Det är alltså precis samma förhållande som det Bengt Silfverstrand tar upp. Det är svårigheter, och man får ingen riktig uppfattning om vad som kommer att kunna ske. Vad kan man vidta för åtgärder? Det är angeläget att man gör någonting – inte bara i forskningshänseende. Också under tiden som forskning pågår måste man vidta åtgärder. Vi känner till att det finns ett fartyg som ägs av Lunds universitet och som f. n. inte används. Det behövs bara att man från jordbruksdepartementets sida ger klarsignal och ställer resurser till förfogande, så kan man påbörja det forskningsarbete som det är så angeläget att få utfört.

Anf. 18 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Jag har, herr Silfverstrand, alltid tillmätt jordbruket stor betydelse. I fråga om de nu aktuella föreningarna har jag sagt att jag vägrar att ensidigt utpeka jordbruket som den enda boven i detta drama.

Jag hoppas att den utvärdering som naturvårdsverket nu skall göra och som kommer att redovisas till departementet före midsommaren skall ge mig det beslutsunderlag som behövs. Det är fel – det vill jag säga till både Bengt Silfverstrand och Lars Svensson – att påstå att det inte skulle pågå någon forsknings- och undersökningsverksamhet. Det gör det i allra högsta grad. Vid flera av landets högskolor och universitet bedriver man grundläggande forskning för att söka bringa klarhet i det komplicerade samspel som leder fram till algbloomning och syrebrist. Programmet för miljö kvaliteten bedriver kontinuerlig undersökning av vattenkvaliteten i såväl havet som dess tillflöden. I det internationella marina miljövärdssamarbetet bedrivs inom ramen för bl. a. Helsingfors-, Oslo- och Pariskonventionerna samordnad forsknings- och undersökningsverksamhet. Inom Lantbruksuniversitetet förekommer vidare ett stort antal forsknings- och undersökningsprojekt.

När jag får utvärderingen ifrån naturvårdsverket får jag också veta vilka ekonomiska resurser som behövs till. Det kan man inte svara på i dag.

Anf. 19 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Jag har aldrig påstått att det inte pågår forskning och undersökning om de här problemen.

Nu är det på det sättet att våra forskare utifrån de rön de har gjort kommit med konkreta förslag. Bl. a. har en forskare – en framstående sådan – påpekat att akutområdet Laholmsbukten med omgivande vatten borde utses till testområde för fördjupade studier och direkta insatser. Det förslaget finns med i den av mig återopade motionen, som bl. a. jag själv och Lars Svensson står bakom. Det vore intressant att höra vad jordbruksministern säger om det konkreta förslaget. Vi har också begärt ett åtgärdsprogram för långsiktig hushållning med flera förslag.

Sedan noterar jag att jag inte fick svar på frågan om Ringsjökommittén kan få statliga medel så att man kan fortsätta sin undersökningsverksamhet. Det

Tisdagen den
1 juni 1982

*Om åtgärder mot
övergödning av
vattenmiljön*

förhåller sig nämligen på det sättet att kommittén – om den inte får de medlen – inte har någon möjlighet att fortsätta sitt arbete. Då kommer verkligen Ringsjön att växa igen, och då får de 250 000 människor som i dag har Ringsjön som dricksvattensreservoar sannerligen leta efter något annat. Det kanske vore värdefullt om man talade om var de då skall hämta sitt dricksvatten.

Slutligen vill jag notera att undersökningar när det gäller tillsyn av jordbruksfastigheter har pågått sedan 1973. Man konstaterar i de undersökningarna, som gjorts av statens naturvårdsverk, att den totalt tillförda kvävemängden i ett stort antal fall mångdubbelt överstiger vad som behövs med hänsyn till grödorna. Det har också visat sig under tillsynsarbetet att i stort sett vartannat djurhållande jordbruksföretag har otillfredsställande gödsel- och ensilagehantering.

Hur länge skall man vänta, herr jordbruksminister, innan åtgärder vidtas när det gäller de här akuta problemen?

Anf. 20 LARS SVENSSON (s):

Herr talman! Det förekommer begränsade undersökningar i Laholmsbukten. Det har skett vissa mätningar under ett och ett halvt år och det har lämnats vissa rapporter, men det har under hela denna tid inte gjorts någon ordentlig utvärdering av dessa rapporter. Jordbruksministern sade själv i december att han räknade med att snabbt få fram förslag till åtgärder, men jag vet inte vilken tidrymd man då skall räkna med.

Eftersom länsstyrelserna, som skall handlägga dessa frågor, har små resurser och naturvårdsverket har begränsade resurser, finns ingen möjlighet att lämna slutgiltiga förslag till åtgärder. Under tiden sitter jordbruksministern och väntar på att förslag skall komma fram – samtidigt som det sker ytterligare försämringar i Laholmsbukten.

Det är detta vi har reagerat emot. Vi bedömer det som mycket angeläget att undersöka och forska kring vad som är den största anledningen till försämringarna. Men under tiden som detta pågår måste jordbruksministern och naturvårdsverket se till att redan nu sätta in åtgärder för att få stopp på den pågående försämringen av vattnet. Det är därför mycket angeläget att åtgärder vidtas omgående. Man måste avdela resurser speciellt för detta område och också se till att redan nu något görs för att begränsa skadeverkningarna.

Anf. 21 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Bengt Silfverstrand säger att en forskare har uttalat sig om detta. Det är många forskare som har uttalat sig, och det har de gjort på olika sätt. Vi försöker nu göra en sammanvägning av deras uttalanden för att komma till klarhet.

Det här är inget enkelt problem. De berörda fenomenen finns på andra ställen: i Östersjön, runt om i de stora världshaven och exempelvis i landsdelar där man knappast kan påstå att det är kvävet som sannolikt

förorsakar förändringarna. Det är ingen lätt uppgift att lösa de här problemen!

Vidare kan jag säga att Ringsjön kommer att bedömas som en del av det samlade problemet, och vi kommer att ta ställning till om de nämnda 600 000 kronorna skall anvisas och om det beloppet i så fall är tillräckligt eller om man behöver mer. När den utvärdering som jag talat om är gjord skall vi ta ställning till detta. Jag betraktar inte Ringsjön som ett isolerat fenomen, utan den skall bedömas i samband med de andra frågorna.

Lars Svensson säger att en ordentlig utvärdering inte har gjorts. Nej, just det! Det är den som pågår nu och som kommer att redovisas före midsommar. Därmed har vi förhoppningsvis ett bättre material som beslutsunderlag. Lars Svensson kan givetvis klaga över att det tagit lång tid. Men var glad och positiv till att utvärderingen nu kommer att redovisas och att vi får ett beslutsunderlag! Var glad att länsstyrelserna har varit med och är med i arbetet vad gäller utvärderingen.

Anf. 22 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Jag vet inte hur jag skall tolka jordbruksministern när det gäller Ringsjön. För att kunna genomföra de olika projekt som nu är nödvändiga för att man över huvud taget skall kunna sanera Ringsjön behövs bl. a. – utöver de regionala och kommunala medel som man kan ta fram – just 614 000 kr. från jordbruksdepartementet. Det går alltså inte att genomföra dessa projekt utan statliga medel. Därför kan man rimligen inte avvakta någon ytterligare utvärdering. Jag vill verkligen veta om jordbruksministern kommer att ställa sig bakom de här kraven – uppenbarligen erkänner han problemens räckvidd – eller om man inte skall kunna fortsätta. Det är ändå nödvändigt att vi får *den* preciseringen.

När det gäller havsområdena har dock undersökningar pågått ända sedan 1975. Det går inte att hela tiden bara hänvisa till sammanställningar m. m. På olika konkreta punkter finns det förslag som skulle kunna genomföras nu, bl. a. en ökad kontroll av Västerhavet och parallellt därmed fortsatt utredningsverksamhet.

Anf. 23 LARS SVENSSON (s):

Herr talman! Jag känner inte någon särskild glädje över att länsstyrelsen i Halland är med. När läget blev akut 1980, tog ju länsstyrelsen i Halland initiativet till bildandet av en grupp, och då medverkade även de centrala myndigheterna. Gruppen fick emellertid inga resurser. Trots att jordbruksministern i december månad förutsatte att de som ingick i gruppen skulle ha resurser till sitt förfogande, har det saknats resurser. Detta måste vara skälet till att det har tagit så lång tid. Det är klart att man kan säga att ett och ett halvt år inte spelar någon roll. Men det gör det, ty innan åtgärderna får effekt, kan det bli en ytterligare försämring. Jag tycker alltså att jordbruksministern inte har levt upp till det löfte som han gav i december 1980. Han har inte heller gjort några försök att förbättra förhållandena för de regionala

Tisdagen den
1 juni 1982

*Om det radio-
aktiva avfallet
från vissa brand-
varnare*

myndigheterna. De har själva fått ta ansvaret för att någonting blir gjort, men de har inte fått gehör för de framlagda förslagen.

Anf. 24 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Det sista som Lars Svensson sade är inte med sanningen överensstämmande. Det är ju de centrala myndigheterna som har tagit initiativet till samordningen.

Anf. 25 LARS SVENSSON (s):

Herr talman! Jag ville bara hänvisa till vad som skedde 1980, när länsstyrelsen i Halland kallade till den första överläggningen, varvid naturvårdsverket ställde upp. Det var då initiativet till de första åtgärderna togs.

Anf. 26 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Det var ju en helt annan sak. Detta var den första överläggningen i det län som då var aktuellt. Självfallet var det länsstyrelsen som skulle ta det initiativet. Men det var ju inte vad Lars Svensson påstod i ett senare anförande.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1981/82:392 om det radioaktiva avfallet från vissa brandvarnare

Anf. 27 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Pär Granstedt har frågat mig om jag är beredd att ta initiativ till ett mer effektivt omhändertagande av uttjänta brandvarnare med radioaktiva komponenter.

Det stora flertalet av de brandvarnare eller rökdetektorer som försålts i Sverige innehåller radioaktiva ämnen. Innehållet har dock så låg aktivitet att ingen strålning av betydelse från hälsosynpunkt tränger ut till omgivningen vid normal användning.

Strålskyddslagen är tillämplig på import av och handel med brandvarnare med radioaktivt innehåll. Statens strålskyddsinstitut har utfärdat föreskrifter bl. a. för brandvarnarnas utförande och märkning. I fråga om hanteringen av kasserade brandvarnare har institutet i utfärdade allmänna råd rekommenderat att de återsänds till leverantören.

Det är inte osannolikt att kasserade brandvarnare trots strålskyddsinstitutets rekommendation i vissa fall hamnar bland annat avfall i en sopförbränningsanläggning. Institutet utreder f. n. om det blir några mätbara stråldoser vid förbränning och hur stora dessa doser i så fall blir.

Frågan om hanteringen av uttjänta brandvarnare bör ägnas särskild uppmärksamhet. Resultatet av den pågående utredningen bör, enligt min

mening, avvaktas, innan en skärpning av gällande regler för hanteringen av kasserade brandvarnare övervägs.

Nr 161

Tisdagen den
1 juni 1982

Anf. 28 STINA ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på den fråga som Pär Granstedt har framställt till jordbruksministern. Pär Granstedt är själv inte i tillfälle att ta del av svaret i dag.

Svaret är positivt. Det visar att jordbruksministern är väl medveten om att dessa brandvarnare med radioaktiva komponenter kan innebära en viss fara. Så t. ex. kan det radioaktiva ämnet spridas då de skrotas eller bränns upp med hushållsavfall. I svaret hänvisas till den utredning som pågår och som lär kunna redovisas, om jag har fattat det rätt, om ungefär ett par månader. Då skall det bli intressant att ta del av de resultat som utredningen har kommit fram till i detta forskningsprojekt.

Sedan 1974 har det importerats inte mindre än ungefär 700 000 av dessa brandvarnare. Enligt uppgift har endast ca 1 800 kommit tillbaka till strålskyddsinstitutet. Man kan fundera över om alla dessa brandvarnare fortfarande fungerar eller om folk helt enkelt struntar i att sända tillbaka dem. I det sammanhanget vill jag ställa ett par följdfrågor.

Räcker det med en rekommendation? Borde det inte vara en tvingande bestämmelse att man skall sända tillbaka brandvarnare med radioaktiva komponenter? Kan kostnaden vara en bidragande orsak till att de inte sänds tillbaka?

Anf. 29 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Låt mig erinra om att varje år omkommer 100–150 människor i bostadsbränder i Sverige. Den vanligaste dödsorsaken är inte att man bränns ihjäl utan att man inandas giftiga rökgaser. Brandvarnare kan kontinuerligt registrera dessa rökgaser och avge varningssignaler. Nyttan med joniserade brandvarnare har därför bedömts vara större än strålrisk. Det är anledningen till att strålskyddsinstitutet har godkänt att de som konsumentartikel skall få spridas fritt.

Men visst skall vi i detta fall som i andra fall se till att ingenting hamnar på våra avfallstippar som kan ge upphov till skador. Därför finns det anledning att avvakta utredningen innan vi går vidare.

Anf. 30 STINA ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för det kompletterande svaret. Men eftersom dessa brandvarnare innehåller radioaktiva ämnen, kan man inte låta bli att fundera över vart alla de brandvarnare har tagit vägen som inte har returnerats och om det är lämpligt med bara en rekommendation att lämna tillbaka dem. Jag förstår emellertid att det är lämpligt att avvakta utredningens resultat.

Överläggningen var härmed avslutad.

Om det radioaktiva avfallet från vissa brandvarnare

Tisdagen den
1 juni 1982

Ny namnlag

8 § Föredrogs och hänvisades
Proposition
1981/82:220 till jordbruksutskottet

9 § Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkande 1981/82:34
Finansutskottets betänkanden 1981/82:37–39
Skatteutskottets betänkande 1981/82:66
Justitieutskottets betänkande 1981/82:60
Försvarsutskottets betänkande 1981/82:19
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1981/82:16
Kulturutskottets betänkande 1981/82:30
Utbildningsutskottets betänkanden 1981/82:34 och 35
Trafikutskottets betänkande 1981/82:35
Jordbruksutskottets betänkande 1981/82:38
Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1981/82:25 och 27
Civilutskottets betänkande 1981/82:41

10 § Ny namnlag

Föredrogs lagutskottets betänkande 1981/82:41 om ny namnlag (prop. 1981/82:156).

Anf. 31 Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Vår nuvarande namnlag har i många avseenden fungerat väl. Det finns dock inslag som inte stämmer med nutida värderingar. Dessutom innehåller lagen en hel del onödiga spärrar mot namnbyten och bestämmelser som kan verka onödigt byråkratiska. En modernisering har därför framstått som angelägen. Det är önskvärt att namnlagstiftningen bättre än f. n. speglar en modern syn på jämställdhet mellan kvinnor och män. Vidare bör alla barn behandlas lika, oberoende av om föräldrarna är gifta med varandra eller ej.

Det var överväganden av det slaget som låg bakom riksdagens begäran år 1971 om en allmän översyn av namnlagen. Det tillsattes också en särskild utredning med denna uppgift. Som bekant har riksdagen därefter visat fortsatt intresse för namnfrågorna. Sedan namnlagsutredningen hade avgett sitt betänkande underströk riksdagen så sent som våren 1981 vikten av att regeringen snarast lade fram ett förslag till ny lagstiftning på grundval av utredningsbetänkandet och de synpunkter som hade kommit fram vid remissbehandlingen.

Flertalet av de remissinstanser som yttrade sig över utredningsbetänkandet var positiva till förslagets grundtankar. Propositionen har också i stora drag utformats på grundval av betänkandet. Men vad som framkom vid remissbehandlingen har gjort att utredningsförslaget har modifierats på vissa punkter. Det är med tillfredsställelse som jag noterar att lagutskottets majoritet i allt väsentligt har ställt sig bakom regeringens förslag till en ny

namnlag och de principer som bär upp denna. De ändringar som utskottet föreslår ger inte anledning till några invändningar från min sida, även om ändringarna tyvärr medför att lagtexten blir mer krånglig och systemet kanske litet mindre överblickbart än enligt propositionen. Det viktiga – som jag ser det – är att vi nu får en tidsenlig namnlagstiftning som ger uttryck för de värderingar som jag tidigare har berört.

Propositionen har som bekant gett upphov till en livlig debatt, där åtskilliga kritiska röster har höjts. Många har betonat värdet av sammanhållningen i en familj eller en släkt och menat att denna sammanhållning skulle kunna äventyras genom de föreslagna reglerna. Enligt min mening finns det ingen grund för sådana farhågor. Jag ansluter mig helhjärtat till uppfattningen att familjesammanhållning och släktgemenskap är av den allra största betydelse i vårt samhälle. Det är också naturligt att de som tillhör en familj eller en släkt vill betona sin samhörighet genom att bära samma efternamn. Detta rubbas inte av de regler som nu föreslås. Den nya lagen bygger liksom den nuvarande på att äktenskapet är den normala samlevnadsformen mellan män och kvinnor. Lagen underlättar också för de berörda att välja det namn som bäst markerar samhörigheten.

Jag vill också säga att jag anser att lagstiftaren inte i onödan bör lägga sig i frågor som rör den enskilda människans personliga förhållanden. Den nya namnlagen bygger också på den uppfattningen att samhället med fullt förtroende kan lämna åt den enskilde att – inom vissa gränser – själv avgöra vilket namn som han eller hon vill ha. Utrymme ges således både för att i alla delar behålla ett traditionellt namnskick och för att i rimlig grad beakta nyare värderingar.

Lagen bygger alltså inte på att personnummer skall vara till fyllest. Då skulle man inte ha någon namnlag. Det har man t. ex. inte i England, där var och en kan ta det namn han själv önskar. Men syftet med de nya reglerna är just att människorna skall få ett namn med vilket de känner samhörighet.

En viktig effekt av den nya lagen är att förfarandet i namnären den avbyråkratiseras. I betydligt större utsträckning än f. n. kommer förvärv och byte av namn att kunna ske genom en enkel anmälan till pastorsämbetet. Även namnbyte genom ansökan hos patentverket blir enklare.

Betydelsefullt är också att vi nu tar ett steg mot större nordisk gemenskap på namnrättens område. Förslaget till ny namnlag överensstämmer i allt väsentligt med de nya regler som tidigare har antagits i Danmark och Norge samt med det förslag som har lagts fram i Finland. Namnförslaget står också i överensstämmelse med strömningarna i Europa på detta område, vilket jag senast haft anledning att konstatera vid den europeiska justitieministerkonferens som i förra veckan hölls i Aten och där det svenska förslaget var föremål för stort intresse.

Jag vill, herr talman, avsluta mitt anförande med att på nytt uttrycka min tillfredsställelse med att vi nu står inför antagandet av en ny modern namnlag.

Tisdagen den
1 juni 1982

Ny namnlag

Anf. 32 INGER LINDQUIST (m):

Herr talman! För att lagstiftning skall tjäna sitt syfte måste den vara förankrad hos människorna. Den skall ge uttryck för vad de tycker och känner vara riktigt. Det krävs därför en lyhördhet hos lagstiftaren.

Man frågar sig var denna lyhördhet fanns, när justitieministern signerade resultatet av sitt arbete med namnlagen. Bara ett exempel: Enligt en undersökning som utfördes på namnlagsutredningens begäran tyckte 78,2 % av de tillfrågade att det var mycket önskvärt eller lämpligt att mannen och hustrun i ett äktenskap har samma efternamn. 20,9 % ansåg det betydelsefullt och 0,8 % ansåg att det var bättre med olika efternamn. Med det resultatet som utgångspunkt – alltså att mindre än 1 % ansåg det bättre med olika efternamn – bestämde justitieministern sig för att som huvudregel föreslå just detta, nämligen att vardera maken skall behålla det efternamn som han eller hon har. Tala om lyhördhet!

Att regeringen i sin proposition verkligen inte lyckats uttrycka någon folkvilja har osedvanligt klart och tydligt framgått under ärendets behandling. Debatten i pressen har, som justitieministern sade, varit livlig och kritiken hård. Man har med rätta talat om namnlagsförvirring och principlöshetens princip osv. Inte ens regeringspartierna har varit nöjda. I flera motioner från centern och folkpartihåll har missnöjet med propositionen vädrats och genomgripande ändringar och t. o. m. avslag begärts. Alldeles osedvanligt många enskilda och organisationer, framför allt kyrkliga, har uttryckt sin oro över förslaget.

Man kan då fråga sig: Hur har regeringen kunnat hamna så snett? Namnfrågorna har ju i alla fall först utretts i över sju år och sedan behandlats i regeringskansliet i ett par år. Hur kan då resultatet bli så erbarmligt? Varför vill regeringen ändra på så gott som alla namnregler, öppna alla slussar samt låta människor ta, byta och ta tillbaka namn i nästan obegränsad omfattning? Såvitt jag förstår skyddar sådana regler mest intressen som inte är särskilt skyddsvärda. Mången bedragare måste hälsa de nya möjligheterna att byta identitet med entusiasm. Var är kampen mot den ekonomiska brottsligheten i detta sammanhang? Att sedan justitieministern tröstat de oroliga med att säga att det inte kommer att bli så många namnbyten, eftersom de är besvärliga och medför kostnader för de flesta människor, verkar bara förbryllande. Varför så nya omvälvande regler om justitieministern inte ens själv tror på att de skall komma till någon särskild användning?

Nej, jag tror att anledningen till att förslaget blivit så dåligt är att justitieministern stirrat sig blind på i huvudsak två principer som han sedan rätt urskillningslöst följt. Hans största ambition har uppenbarligen varit att tillgodose kraven på jämställdhet, och han har då gått i en fälla som måste ha gillrats av alltför energiska jämställdhetsivrare. Meningar som "strävandena efter jämställdhet mellan könen bör ha ett avgörande inflytande på reglerna om familjerättsliga namnförvärv" och "namnrätten framstår som ett av de områden där behovet av ändringar i jämställdhetsfrämjande riktning är särskilt starkt" förekommer talrikt.

Det finns väl inte många som vill gå emot jämställdhetssträvanden men att

upphöja den principen till så gott som allena saliggörande medför att sakfrågan blir onyanserat och ensidigt bedömd. Det finns många andra hänsyn att ta. Somliga kan t. o. m. väga tyngre, t. ex. hänsynen till barnens bästa. Det är ett misstag att tro att kvinnor i allmänhet är så fixerade vid kraven på jämställdhet att de inte har förmåga att väga in olika andra aspekter.

Den andra principen, som enligt min uppfattning överbetonats i propositionen, är möjligheten att identifiera en person genom personnummer. Namnet har inte längre samma betydelse som förr, när det gäller att utmärka en viss person, och slutsatsen i propositionen blir då den att människor bör få mycket stor valfrihet när det gäller att ta och byta namn.

Jag tycker att den slutsatsen bygger på missuppfattningen att en persons namn huvudsakligen är till för att identifiera den personen. Men ett namn är ju så mycket mer. Det ger uttryck för en människas personlighet. En människa ger liv, egenskaper och färg åt ett namn. Ett namn kan blomstra just för att man tycker om den personen som bär det. Denna växelverkan mellan namnet och personligheten gör att det är viktigt att en människa får möjlighet att växa in i sitt namn, så att säga ge namnet innehåll. Namnet hjälper på så sätt till att skapa trygghet.

Inte minst viktigt är detta när det gäller barnen som i dag ofta lever i otrygghet och känslomässig isolering. Att behöva byta namn och växa in i ett nytt namn och sedan byta igen kan inte befrämja barnets behov av tillit och säkerhet.

Men det är inte bara för barnet som ett fast namnbruk är av värde. Också vuxna lägger stor vikt vid det för egen del. Patent- och registreringsverket säger t. ex. i sitt remissvar på namnlagsutredningens förslag följande: "Patentverket har under sin befattning med namnfrågor fått en god uppfattning om människors inställning till sitt namn. Namnet spelar för många fler människor än man skulle tro en stor roll, många är direkt fixerade vid det. Det kan sägas att alltför stor hänsyn inte skall tagas till de många gånger irrationella ståndpunkter som kommer till uttryck i namnfrågor, men det går inte att blunda för att sådana förekommer. Man kan därför inte utesluta att en utvidgad valfrihet på namnområdet kan leda till konflikter eller störningar i familjerelationerna under en avsevärd tid, kanske intill dess en generationsväxling ägt rum."

Jag tycker alltså att justitieministern inte tagit tillräcklig hänsyn till dessa, låt oss kalla dem irrationella faktorer. Tron på teknikens framsteg har fått gå före omsorgen om människans känslomässiga välbefinnande.

Dessutom finns det faktiskt skäl att ifrågasätta själva teknikens tillförlitlighet. Det gör nämligen datainspektionen i sitt remissvar. Datainspektionen säger att frekvensen fel beträffande personnummer i vissa databehandlingssystem har uppskattats till 5 %. Den säkraste identifikationen uppnås alltså genom användning av personnummer och namn. Datainspektionen säger vidare: "Blir ändringar av släktnamn avsevärt vanligare än i dag och flera namnalternativ föreligger och således möjlighet finns att byta släktnamn ett flertal gånger under ett normalt liv minskas identifikationssäker-

heten med användande av personnummer och namn." Datainspektionen förklarar sig tveksam till att utredningens förslag fullständigt genomförs och fogar följande lilla knorr till sitt uttalande: "Varvid även beaktas att det från jämställdhetsutgångspunkt måhända skulle kunna göras gällande att frågan har begränsad betydelse."

Genom att så förbehållslöst ta några få principer till utgångspunkt för sitt ställningstagande har regeringen alltså nästan glömt bort att det finns många andra faktorer som borde ha fått inverka på avgörandet. Jag tycker t. ex. att regeringen har bortsett från den betydelse som det gemensamma namnet har för samhörigheten i familjen.

Det finns i dag alltför mycket som är ägnat att störa och splittra gemenskapen i en familj. Det är därför lagstiftarens skyldighet att stödja familjen som institution. Det gör man verkligen inte genom att föreslå regler som gör att alla i en familj kan ha olika efternamn. Namngemenskapen är av intresse inte bara för familjen utan också för den släkt som var och en tillhör. Också för dem som inte har särskilt särpräglade namn skänker namngemenskapen inom släkten en känsla av samhörighet. Beträffande vissa namn har vi ju i århundraden haft ett fast namnbruk. Många av dessa namn tillhör vår historia. Låt oss inte göra oss ännu mer historielösa än vi redan är! Vi borde vara stolta och glada över våra traditioner, våra seder och bruk. Allt behöver faktiskt inte ändras på.

Tyvärr är det så att regeringen genom sitt förslag på ett pietetslöst sätt satt sig över vad känslan för tradition bjuder.

Det kanske mest traditionslösa förslaget är det som gäller barns namn. Om föräldrarna inte har gemensamt namn får barnet över huvud taget inte något namn förrän föräldrarna anmält det. Barnet får kanske inte ens något nummer, för det tar väl viss tid att få personnummer. Detta är stötande. Ett barn skall alltid födas till ett namn. Det skall inte vara namnlöst som en sak vilken som helst. Regeringen föreslår vidare att om något namn inte anmäls skall barnet få moderns namn. Uppenbarligen utan större betänkligheter ämnar regeringen ändra på den i så gott som alla länder vedertagna regeln att ett barn får faderns namn. Jag tycker att förslaget är utomordentligt oklokt, framför allt därför att en sådan regel kan komma att gå ut över barnet. Mor och barn har vid barnets födelse en av naturen betingad gemenskap. Det är därför särskilt viktigt att då understryka samhörigheten mellan det lilla barnet och pappan. Att låta barnet födas till faderns namn är ett led i dessa strävanden. Allt som understryker mannens ansvar för barnet och stärker hans intresse för det är till nytta för barnet. Borde inte jämställdhetskraven ha fått stryka på foten för vad hänsynen till barnets bästa kräver?

Jag vet att den föreslagna regeln rättfärdigas med att skillnad inte skall göras mellan barn till gifta föräldrar och barn till ogifta. Men det är onekligen ett egendomligt sätt att resonera på. Anser vi inte längre att äktenskapet skall medföra speciella rättsverkningar i olika avseenden? Är vi på väg att i alla hänseenden jämställa äktenskap med samlevnad utan äktenskap? Jag förstår att detta är ett för vidlyftigt ämne att ta upp i dag, men den här propositionen, liksom flera lagförslag under senare år, leder till sådana tankegångar.

Jag vill understryka att jag tycker att det är mycket viktigt att vi inte har regler som på något sätt kan diskriminera ett barn för att det är fött av föräldrar som lever i äktenskap eller ett barn för att det är fött av föräldrar som inte är gifta med varandra.

Jag tänker t. ex. på olika arvsregler. Men jag tror inte att barn går och jämför med andra barn vem som har en pappas namn, en mammas namn som gift eller som ogift eller föräldrars gemensamma namn. Över huvud taget är nutida barn ointresserade av varandras efternamn. De vet ofta inte alls vilket efternamn deras kamrater har. Någon övergripande rättvisa går ju ändå inte att uppnå, eftersom t. ex. föräldrar som inte är gifta och som därför inte har gemensamt namn inte kan ge barnet ett sådant namn. Detta gäller faktiskt 40 % av alla barn som föds.

Herr talman! Med den här korta genomgången har jag velat ge en bakgrund till varför vi i moderata samlingspartiet inte har kunnat ställa oss bakom förslaget till ny namnlag. Eftersom de av oss påtalade bristerna hänför sig till de principer som varit vägledande för utformningen av de enskilda lagreglerna, är det föga meningsfullt att göra en detaljgranskning av skilda paragrafer. Helheten är, som vi ser det, byggd på felaktiga premisser. Det går därför inte heller att, som utskottet gör, lappa på förslaget. Regeringen bör då få tillbaka sitt illa underbyggda förslag och komma med ett nytt som står i bättre samklang med vad vanliga människor tycker. Vi yrkar således avslag på propositionen i enlighet med vad som anförts i vår reservation. Det innebär alltså bifall till moderatmotionerna samt till vissa folkparti- och centerpartimotioner. Vi ställer oss inte bakom utskottets hemställan i någon del.

Som jag tidigare sagt var motviljan mot regeringens förslag utbredd. Också socialdemokraterna, som ju inte har motionerat i ärendet, har velat ändra i förslaget. I utskottet tillsattes därför en arbetsgrupp, och denna har arbetat fram den namnlag som nu redovisas i betänkandet. Jag skall villigt erkänna att utskottets överarbetning i sak medfört förbättringar i förhållande till regeringsförslaget. Men eftersom hela lagen fortfarande bygger på felaktiga avvägningar, tar vi avstånd från den namnlag som nu föreslås. De förändringar som utskottet föreslagit är av både principiell och lagteknisk natur. Omfattningen av ändringarna framgår av bil. 3 till betänkandet. Där kan man se att de lagtekniska skillnaderna inte är små. Justitieministern sade också i sitt inledningsanförande att det hade gjorts lagtexten betydligt krångligare och mera svåröverskådlig, eller något liknande. Konsekvenserna av dessa ändringar är svåra att överblicka. Vi rör oss här på ett komplicerat område inom civilrätten och med en lagstiftning som berör varje svensk medborgare. Det borde därför vara en självklarhet att lagrådet får granska utskottets ändringsförslag. Till min förvåning röstades en begäran från oss moderater i lagutskottet om lagrådsgranskning ner av utskottets övriga ledamöter, som minuten dessförinnan avstyrkt vår begäran om att behandlingen av ärendet skulle skjutas till hösten.

Det förhåller sig så, att detta betänkande tillkommit i alltför stor hast under några hektiska veckor. I lagutskottet har vi förmånen av skicklig

kanslipersonal, men en lagstiftning av det slag som det nu är fråga om hör hemma i regeringskansliet. Skall sådant ske i riksdagen, är det en självklarhet att så omfattande ändringsförslag som det är fråga om skall granskas av lagrådet. Namnfrågan har utretts i ungefär tio år, och nu skall utskottet på några veckor klämma fram en rad nya bestämmelser. Det är så mycket mer beklagligt som vi i lagutskottet inte brukat arbeta på det sättet. Under de år som jag med glädje och tacksamhet fått sitta i lagutskottet har jag vant mig vid att vi över partigränserna förenats i en ambition att inför kammaren lägga fram väl genomtänkta och grundligt genomarbetade förslag. Det är därför med djup besvikelse som jag nödgas konstatera att detta utskott av alla nu lämnar ifrån sig ett hastverk. Jag har redan kontaktats av myndigheter som uttryckt sin förvåning över handläggningen och påvisat inkonsekvenser i ändringsförslaget.

Brådskan är desto mer att beklaga som det är svårt att se skälen för den. Det kan väl ändå inte vara så, att avsikten är att snabbt tysta kritiken genom att anta lagen. I vart fall tycker jag att vi illa svarar upp mot det förtroende som vi har fått, om vi i dag röstar igenom denna lag. Låt oss få tid till begrundan, och låt lagrådet granska förslaget! Jag hoppas därför att det skall bli möjligt att i kammaren samla den tredjedel som behövs för att få förslaget återförvisat till utskottet.

Jag yrkar alltså, herr talman, i första hand att ärendet återförvisas till utskottet för förnyad handläggning, och skulle det yrkandet inte bifallas yrkar jag bifall till vår reservation, som innebär avslag på hela namnlag.

I detta anförande instämde Bertil Lidgard, Filip Fridolfsson, Allan Åkerlind, Gunnar Biörck i Värmdö, Göte Jonsson, Ewy Möller, Olle Aulin, Joakim Ollén, Per Stenmarck, Knut Wachtmeister, Ingvar Eriksson, Bo Siegbahn, Sten Svensson, Göthe Knutson, Gullan Lindblad, Bengt Wittbom, Margareta Gard och Allan Hernelius (alla m).

Anf. 33 Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Jag vill bara ta upp några synpunkter med anledning av det Inger Lindquist sade. Den främsta grunden till att jag gör det nu är att man, när man lyssnar till Inger Lindquists anförande, får intrycket att det är fråga om en långt mera radikal förändring av namnskyddet än vad det i själva verket är tal om. Redan enligt gällande rätt kan man faktiskt ändra namn i betydande omfattning. Enkelt kanske man skulle kunna uttrycka förslaget så, att det man enligt dagens namnrätt kan göra med en betydande byråkrati, kan man i framtiden göra med en betydligt mindre grad av byråkrati.

Vad man vill införa är alltså en något större grad av valfrihet. När man har föreslagit det, har man i högsta grad haft den nämnda sociologiska undersökningen i åtanke. Det är inte alls fråga om att tvinga människor att ändra det namnskick de f. n. har. Man ger större möjligheter åt människor som har en något annan syn än den som hittills varit traditionellt accepterad. Jag känner mig övertygad om att flertalet människor, som hittills, kommer

att ta mannens namn när de gifter sig. Det blir ingen större ändring annat än för dem som verkligen åstundar detta. Och de kan, som jag sade, med uppbyggande av en viss byråkratisk färdighet åstadkomma sådana ändringar redan nu.

Det är alltså inte något slags tro på tekniken som har varit avgörande. Det är inte datorerna som har styrt det här förslaget. Det är helt enkelt en önskan att ge litet större valfrihet åt människorna. Det är också, faktiskt, en önskan att stödja familjen. Om en man och en kvinna som gifter sig är överens om ett visst namnskick, t. ex. att var och en skall behålla sitt namn eller att de skall ha samma namn, bör man inte lägga sig i det med onödiga byråkratiska bestämmelser.

Det är inte heller så, som man kunde få ett intryck av när man lyssnade på Inger Lindquist, att barn i allmänhet kommer att vara namnlösa. Det vanliga kommer att bli att människor har samma namn. Och då får också barnen deras namn.

Vad jag slutligen vill säga är, att bestämmelsen om att barnet skall ta moderns namn, om inte föräldrarna kan enas om annat och om de har olika namn, naturligtvis är en regel som kommer att utnyttjas som allra sista utväg och endast i ytterligt få fall. Det vanligaste är helt enkelt, får man hoppas, att föräldrar kan komma överens om vad barnet skall heta. Visst tycker jag att det är av stort värde att man uppnår ett läge där man slipper ha speciella bestämmelser för barn utom äktenskap. Det hör faktiskt inte vårt rättssystem till. Det är barnet det gäller här, inte föräldrarna.

Anf. 34 INGER LINDQUIST (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är litet lustigt att höra på justitieministern, får jag säga. När justitieministern nu talar verkar det som om de här ändringarna var helt bagatellartade. Det är rätt egendomligt att största delen av svenska folket skulle ha missuppfattat det så. Det är inte bagatellartade förändringar som justitieministern föreslår. Justitieministern är mycket väl medveten om att lag alltid är normbildande. Man kan alltså skriva lag på varierande sätt, man kan t. o. m. sätta paragrafer i olika ordning och därigenom få människor att handla på olika sätt. Namnlagen är i allra högsta grad uppbyggd på det sättet, skulle jag vilja säga. Jag tror alltså att det är helt fel att bagatellisera ändringarna. Då kan man också fråga sig: Skall vi hålla på och utreda så länge och komma med en helt ny lag, om den faktiskt inte innehåller några särskilda ändringar? Jag tycker att justitieministern är ologisk på den här punkten.

När det gäller barnets namn säger justitieministern att det inte alls kommer att bli som jag säger, att många barn får moderns namn. Men det är faktiskt så att 40 % av alla barn som föds har föräldrar som icke är gifta. De kan icke få ett gemensamt namn, utan de får moderns namn. Dessutom kan fadern i och för sig anmäla ett annat namn. Också i de fall där gifta föräldrar inte anmäler något namn får barnen moderns namn. Visst kommer faderns namn att hamna i skymundan. Jag tycker inte att justitieministern har tagit tillräckligt allvarligt på hur viktigt det är för barnet att pappan så mycket som möjligt binds upp till barnet.

Anf. 35 LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Genom att lagutskottet, med anledning av motioner, redan 1971 uttalade sig för en översyn av namnlagen i dess helhet och i april 1981 underströk att det var angeläget att regeringen förelade riksdagen förslag till erforderlig lagstiftning, byggd på namnlagsutredningens betänkande, var utskottet väl förberett för att motta propositionen om ny namnlag.

I början av innevarande år användes lagrådsremissen som underlag för intern information, i åtminstone en av partigrupperna här i riksdagen.

Inom lagutskottet var vi i förväg på det klara med att förslaget till ny namnlag var av sådan omfattning att det var nödvändigt för utskottet att i sin arbetsplanering särskilt beakta den tid som detta ärende skulle fordra. Dessutom beslutade lagutskottet att inom utskottet tillsätta en särskild beredningsgrupp, bestående av fem ledamöter, med uppgift att detaljgranska propositionen och väga propositionens förslag mot de motioner som avlämnats.

Ledamöterna i arbetsgruppen har haft ambitionen att nå fram till en bred politisk enighet, vilket i hög grad gagnar den aktuella sakfrågan. Vidare har gruppen haft till uppgift att ta hänsyn till den kritik och de synpunkter som framförts och i några avsnitt något ändra på propositionen så att reformförslagen skulle kunna få en bredare och djupare förankring hos den breda allmänheten.

Ledamöter i beredningsgruppen har lämnat vidareinformation till sina partigrupper, och förslagen har därefter behandlats i lagutskottet vid sammanträden i plenum.

Det är endast en sak som i någon mån försvårat arbetet, nämligen att det i motionerna från moderata samlingspartiets företrädare så urskillningslöst yrkas avslag på propositionen i dess helhet. Härigenom har moderata samlingspartiets ledamöter i utskottet i förväg bundits upp.

Jag får också göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att moderaternas reservation i lagutskottet riktar sig mot propositionen och inte mot utskottets förslag.

Jag övergår nu till att utifrån utskottets synpunkter nämna några avsnitt i betänkandet, och då främst de delar i vilka utskottet föreslagit en del förändringar jämfört med propositionens förslag.

Det första avsnittet rör makars efternamn.

Vad föreslår då utskottet på denna punkt?

Utifrån en av propositionens huvudlinjer, nämligen att makarna själva i så stor utsträckning som möjligt skall få bestämma i denna centrala fråga, har utskottet utformat lagtexten på sådant sätt att makarna kan välja mellan namngemenskap och att vardera maken behåller sitt namn.

I alternativet med namngemenskap kan de antingen välja kvinnans eller mannens efternamn som sitt gemensamma efternamn.

De olika alternativen är likvärdiga.

Det skall också tilläggas att efternamn får antas som gemensamt efternamn endast om den vars namn avses lämnat sitt samtycke och namnet inte har förvärvats genom ett tidigare äktenskap.

Makarna skall i förväg anmäla sitt beslut till pastorsämbetet eller senast i samband med vigseln.

Genom den utformning som lagtexten fått i 9 och 10 §§ i utskottets förslag tillgodoses olika krav som framförts, bl. a. i en motion från centerpartiet och i ett relativt stort antal skrivelser.

Utskottets förslag tillgodoser också kraven på jämställdhet mellan kvinnor och män – ett krav som är helt logiskt med tanke på vad riksdagen tidigare anslutit sig till i samband med förslaget till ny giftermålsbalk, nämligen att äktenskapet är en frivillig samlevnadsform mellan två självständiga personer. Man bör också i detta sammanhang erinra sig alla de krav på jämställdhet mellan kvinnor och män som under lång tid framförts av de olika politiska partierna.

Genom det nya lagförslaget kommer vi också ifrån den nuvarande namnlagens mycket omständliga regler när makarna önskar att få bära kvinnans efternamn som gemensamt efternamn.

Genom de förändringar utskottet föreslår i detta avsnitt borde förslaget nu kunna få en bred anslutning från såväl enskilda som organisationer. Det är också rimligt att göra den bedömningen att lagförslaget väl motsvarar dagens och morgondagens krav.

Ett annat avsnitt som i den allmänna debatten tilldragit sig stort intresse är bestämmelserna om barns efternamn.

Utskottets förslag är i korthet följande.

Utskottet anser det självklart att barn, vars föräldrar har gemensamt efternamn, vid födelsen automatiskt får det namnet. I konsekvens med denna uppfattning tillstyrker utskottet propositionens förslag i denna del.

Härutöver har utskottet tillagt en bestämmelse om att i en familj där föräldrarna har olika efternamn, skall helsyskon ha samma efternamn. Detta tillägg finns i lagförslagets 1 §, vilken jag hänvisar till.

Utskottet har här haft att bedöma krav som framförts såväl i motioner från folkpartiet och centerpartiet som i en rad skrivelser. Utskottet har vid sina överväganden funnit att det föreligger en utbredd uppfattning om att helsyskon bör ha samma efternamn. Utskottet delar denna uppfattning. Utskottet anser vidare att det i denna del är särskilt motiverat att tala om namnstabilitet.

Lagförslagets 1 § i övrigt gäller de allmänna reglerna för efternamn för barn, vars föräldrar har olika efternamn. Utskottet anser i likhet med propositionen att det är naturligt att föräldrarna själva får avgöra vilket efternamn barnet skall ha. Härigenom kommer också alla barn att i namnhänseende behandlas lika, oavsett om barnets föräldrar är gifta med varandra eller ej. Principen att alla barn skall behandlas lika har för utskottet varit av stor betydelse, och vi tillstyrker propositionens förslag.

Den enda ändring som utskottet föreslår i de allmänna reglerna i 1 § är att föräldrarna skall bestämma barnets efternamn inom en tidsperiod av tre månader i stället för, som föreslås i propositionen, sex månader.

Jag vill också något beröra propositionens förslag om mellannamn. Det som i nuvarande namnlag kallas tilläggsnamn föreslås nu få beteckningen

mellannamn, vilket utskottet tillstyrker.

I propositionen föreslås regler för mellannamn gällande för makar och för adoptivbarn. Även här tillstyrker utskottet propositionens förslag.

Utskottet föreslår dessutom en förändring som är en utvidgning av bestämmelserna för mellannamn. Det gäller möjligheten för barn i övrigt att ta mellannamn.

Utskottet framhåller särskilt värdet av namngemenskap inom familjen och den betydelse som användandet av mellannamn kan ha för makar som av olika skäl valt att behålla sina tidigare efternamn. Sakerligen kommer möjligheten att även ge barnen mellannamn att få stor betydelse för dessa föräldrar.

Inte minst gäller detta för ogifta sammanboende föräldrar. Eftersom dessa inte kan ta gemensamt efternamn och den ene föräldern inte heller kan ta den andre förälderns namn som mellannamn saknar de i dag möjlighet att båda få namngemenskap med sina barn.

Sannolikt kommer även den av utskottet föreslagna ändringen att innebära att en del namnkonflikter i skilsmässorfall kan förhindras genom att barnet i stället för att byta namn kan behålla det gamla men använda det andra som mellannamn.

Genom att utvidga bestämmelsen om mellannamn har utskottet tillstyrkt en motion från folkpartiet, och, vågar jag påstå, även tillmötesgått en stor opinion som önskat en sådan förändring.

Slutligen är det för mig angeläget att redovisa utskottets principiella uppfattning i en fråga som i rätt stor omfattning förekommit i den allmänna debatten kring propositionens förslag. Det gäller möjligheterna att byta förnamn och efternamn. Det har emellanåt hävdats att propositionens förslag skulle kunna leda till att en person helt bytte namnidentitet. Dessa möjligheter skulle då kunna utnyttjas av mindre noggranna personer. Även om detta får sägas vara extrema tolkningar så är det teoretiskt möjligt.

Med tanke på det ansvar som bl. a. lagutskottet har för kampen mot den ekonomiska brottsligheten så har naturligtvis lagparagraferna analyserats. Resultatet har blivit att utskottet föreslår olika spärregler i syfte att förhindra byte av namnidentitet. Utskottet bedömer att dessa ändringsförslag har en djup förankring hos det svenska folket och att det i riksdagen råder en allmän uppslutning kring det synsätt som utskottet här ger uttryck för. Av tidsskäl skall jag inte närmare gå in på dessa förslag, utan hänvisar till 31 § i lagförslaget. Andra företrädare för utskottet återkommer i sina anföranden till dessa bestämmelser.

Herr talman! Med hänsyn till Inger Lindquists anförande är jag tvungen att säga några ord till.

Först tycker jag att det är synd att Inger Lindquists sista anförande här i kammaren blev så onyanserat som det blev i dag. Tidigare brukade inte anförandena från hennes sida ha den karaktären.

Jag har anledning att ställa ett par motfrågor till Inger Lindquist.

Vad menar moderaterna med namnstabilitet? Är det att barn, vars föräldrar är gifta, automatiskt skall få mannens efternamn? Är det att

kvinnan, när hon gifter sig, också automatiskt skall få mannens efternamn?

Troligen anser moderaterna detta. De är tydligen inte beredda att ge familjerna en personlig frihet att välja namn. Lagstiftningen måste tydligen enligt deras uppfattning ha tvingande karaktär.

Vart har den annars så omtalade personliga friheten tagit vägen?

Ser man så till moderaternas arbete i utskottet, finner man att moderaterna inte ens velat pröva möjligheterna till konstruktiva förändringar av propositionens förslag. De fäster inte heller något avseende vid de motioner som företrädare för andra partier har väckt. Dessa motioner får endast en negativ betygssättning, och moderaterna yrkar avslag på motionernas yrkanden.

Moderaterna är så fixerade vid sitt yrkande om avslag på propositionen att de glömt fortsättningen. Denna attityd stämmer dåligt överens med den uppgift utskottet har att noggrant granska de förslag som föreläggs utskottet.

När utskottets förslag nu ligger på riksdagens bord och kammaren snart skall besluta i frågan är det trots allt min förhoppning att moderaterna, efter det att deras avslagsyrkande fallit, skall rösta med utskottet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Anf. 36 INGER LINDQUIST (m) replik:

Herr talman! När jag hör Lennart Andersson får jag, och jag förmodar de som lyssnar i kammaren, uppfattningen att vi moderater i utskottet har varit en tung barlast att dra på. Vi har urskillningslöst yrkat avslag.

Jag undrar just hur man yrkar avslag nyanserat? Ett avslagsyrkande är väl alltid ett avslagsyrkande.

Sedan måste jag tyvärr konstatera att Lennart Andersson inte förstått vad jag har sagt. Jag har nämligen sagt att vi moderater inte kan ställa upp för en lag där viktiga principer saknas. Det är av detta skäl som vi anser det rätt meningslöst att gå in och behandla de olika paragraferna. Man måste alltså först ha en god principiell grund att stå på. Har man inte det, kan man framföra alla möjliga uppslag, och paragraferna kan komma att se ut ungefär hur som helst när det gäller en sådan här fråga. Det är skälet till att vi yrkar avslag på propositionen, vilket jag mycket noga redogjorde för i mitt anförande. Vi anser det icke meningsfullt att gå in i detaljer och säga: Beträffande den bestämmelsen tycker vi så, och beträffande den bestämmelsen tycker vi så. Jag har här dragit upp klara linjer för hur jag anser att en lag skall skrivas.

Det var tråkigt att Lennart Andersson sade att det var mitt sista anförande. Det skulle innebära att jag inte får lov att tala mer i denna riksdag, men jag har inte riktigt klart för mig vad han därmed avser.

Det är anmärkningsvärt att Lennart Andersson som utskottets ordförande säger: Vi har verkligen noggrant granskat förslaget, och det är moderaterna som har varit tröga och besvärliga. Men, Lennart Andersson, varför hör ni inte lagrådet? Hur kan en ordförande som tycker att utskottet noggrant skall

granska ett förslag underlåta att skicka de många ändringsförslagen till lagrådet? T. o. m. justitieministern tillstår ju att det har blivit "komplicerat" genom vad utskottet säger, och myndigheter har redan kontaktat mig. Jag tycker att det är ytterst anmärkningsvärt att ni underlåter att höra lagrådet.

Anf. 37 LENNART ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Varken i moderaternas motioner eller i Inger Lindquists anförande i dag har det kommit fram några klara riktlinjer för hur en proposition i detta ämne skulle utformas för att vinna moderaternas gillande. Både i motionerna och i Inger Lindquists anförande förs det ett allmänt resonemang om namnstabilitet, och man underkänner de allmänna grunderna för propositionen. Men var finns moderaternas riktlinjer för hur en proposition skall se ut? Fortfarande svävar vi i okunnighet om detta.

När det sedan gäller remissen till lagrådet vill jag först klargöra följande för kammarens ledamöter. Inom den beredningsgrupp i utskottet som har arbetat med denna fråga, och i utskottet i övrigt, finns det en bred politisk enighet om hur det materiella innehållet skall vara i de avsnitt av propositionen som utskottet anser det vara befogat att göra ändringar i. Sedan utskottsmajoriteten efter ingående diskussioner bestämt det materiella innehållet, har utskottets kansli på ett förtjänstfullt sätt utformat förslaget till lagtext, vilket därefter fått utskottets bifall. Konsekvenserna av de ändringar som utskottet gjort är också fullt möjliga att överblicka. I den situationen är det enligt utskottsmajoritetens uppfattning inte påkallat att företa ytterligare en remiss till lagrådet.

Anf. 38 INGER LINDQUIST (m) replik:

Herr talman! Jag förstår inte att inte Lennart Andersson hör på eller fattar vad jag säger. Här har jag klart och tydligt redogjort för vilka principer som jag tycker skall ligga till grund för en lag. Det är väl det som är det viktiga? På dessa principer bygger vi sedan upp en lag. Det är, som jag ser det, regeringskansliets uppgift att göra det. Enligt de av oss angivna principerna bör ett nytt förslag till namnlag utformas och överlämnas till riksdagen. Det är inte meningsfullt att jag står här och går igenom varenda paragraf. Dessutom sväljer man ibland, som Lennart Andersson mycket väl vet, en paragraf trots att man kanske inte tycker så mycket om den, just därför att man godtar principerna. Man så att säga tar och ger i utskottet. Så har vi faktiskt arbetat hittills.

Jag hoppas att jag nu har gjort detta klart för Lennart Andersson. Det är inte några lösa, fluffiga ord som jag står här och säger, utan detta är allvarliga, fasta principer, som vi från moderata samlingspartiet anser skall ligga till grund för en ny namnlag.

Beträffande lagrådet säger Lennart Andersson att man i utskottet har nått politisk enighet och därför tycker att man inte behöver skicka detta lagförslag till lagrådet. Det var en ytterst egendomlig slutsats – på grund av att man är politiskt enig skulle man inte låta lagrådet granska lagtexter. Det står mycket

ordentligt i regeringsformen vad det är lagrådet skall granska. Om fullständig enighet råder i denna kammare skall man väl ändå skicka lagförslaget till lagrådet.

Jag måste säga att jag inte förstår hur ni vågar stifta en sådan lag. Den kommer att medföra komplikationer – det är mängder av myndigheter som skall tillämpa den. Har ni tänkt igenom allt? Det var faktiskt så, att efter det att vi hade slutjusterat betänkandet kom utskottskansliet – som jag redan i mitt anförande sade är mycket duktigt – fram till att man hade missat en sak, där man måste ändra i lagen. Det är självklart att man gör så, om man i all hast skall klämma fram lagar på ett område som är utomordentligt komplicerat och svåröverblickbart. Ni skall få se hur det kommer att bli när myndigheterna står villrådigas och inte vet vad de skall göra. Ta mitt råd: Begrunda denna lag! Skicka tillbaka den till utskottet!

Anf. 39 LENNART ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! I moderaternas särskilda yttrande i utskottets betänkande står det att man inte kan överblicka konsekvenserna av de ändringar i propositionen som utskottet har föreslagit och att ändringsförslagen därför borde remitteras till lagrådet. Från majoritetens sida hävdar vi att vi kan överblicka konsekvenserna av de ändringar vi har gjort – de är inte större än så.

Kansliet har, som jag sagt, på ett förtjänstfullt sätt utformat lagtexten, och jag tror inte heller att Inger Lindquist i dag kan anföra någon kritik mot denna utformning av själva lagtexten. Vad Inger Lindquist i dag har svårt för är att instämma i det sakliga innehållet.

Fortfarande saknar vi moderaternas riktlinjer för en ny proposition. Inger Lindquist har i sitt anförande här i dag underkänt två punkter som propositionen är byggd på. För det första är det frågan om jämställdhet mellan kvinnor och män. Inger Lindquist hävdar att den frågan inte är lika aktuell i dag som den varit under 1970-talet. För det andra säger hon att propositionsförfattarna har tagit alltför stor hänsyn till datatekniken och personnummer. Justitieministern har i sitt anförande svarat att det inte alls är så att de här punkterna har spelat så stor roll som Inger Lindquist vill göra gällande. Vad Inger Lindquist har gjort är att underkänna de två punkterna, men att tala om några nya grunder som moderaterna anser att en proposition skall utformas utifrån har hon inte gjort.

Nej, herr talman, jag tror att frågan är så enkel som att moderata samlingspartiets riksdagsgrupp är så splittrad i den här frågan att det inte har varit möjligt för dem att få fram några konstruktiva förslag. Det enda de har kunnat enas om är ett avslag på propositionen.

Andre vice talmannen anmälde att Inger Lindquist anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Nr 161

Tisdagen den
1 juni 1982

Ny namnlag.

Tisdagen den
1 juni 1982

Ny namnlag

Anf. 40 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Liksom praktiskt taget allt annat har även namnskicket i vårt land förändrats genom tiderna på grund av ändrade förhållanden, ändrade strävanden och ändrade värderingar. Mot bakgrund av de stora förändringar som har skett under de senaste årtiondena exempelvis när det gäller kvinnans ställning, ett ökat antal ogifta sammanboende, varav följt en växande andel barn födda av icke gifta föräldrar, samt en genomsnittligt högre ålder vid äktenskaps ingående är det ganska naturligt att det har växt fram ett behov av att ändra namnreglerna något.

Sedan 1971 är det nu tredje gången riksdagen behandlar frågan om ny namnlag. Jag vill erinra om att en enig riksdag 1971 uttalade sig för en översyn av 1963 års namnlag. Detta ledde till att namnlagsutredningen tillsattes. 1981 togs frågan på nytt upp i riksdagen. Eftersom något regeringsförslag om ny namnlag inte avsågs att framläggas i fjol, uttalade sig en även då enig riksdag om vikten av att regeringen snarast förelade riksdagen förslag till erforderlig lagstiftning på grundval av namnlagsutredningens betänkande och de synpunkter som framkommit under remissbehandlingen av detta. I mars i år lade så regeringen fram en proposition med förslag till ny namnlag, ett förslag som bygger på riktlinjerna i enlighet med riksdagens uttalande i fjol.

Förslaget bygger främst på tre huvudprinciper. En princip är att mäns och kvinnors efternamn skall ha samma värde vid ingående av äktenskap. En annan princip är att barn vad det gäller efternamn skall behandlas lika, oberoende av om de har med varandra gifta eller icke gifta föräldrar. En tredje princip i propositionens förslag är att den enskilde i så stor utsträckning som möjligt själv skall få bestämma vilket namn han eller hon vill bära under olika delar av sitt liv.

De två första grundprinciperna har vi i lagutskottet inte haft något att erinra mot. Tvärtom hälsar vi med tillfredsställelse en namnreform som är byggd på dessa principer. När det gäller den tredje principen, alltså rätten för var och en att fritt välja vilket namn han eller hon vill bära, vill vi däremot göra begränsningar. Anledningarna härtill är främst att vi i högre grad vill slå vakt om namnstabiliteten samt att vi vill förhindra att möjligheterna till namnbyten kan utnyttjas av dem som på grund av brottslig verksamhet eller som av andra icke legitima skäl vill byta identitet.

Även om alla har personnummer, måste namnet både för bäraren själv och för dennes dagliga umgänge med människor anses vara den viktigaste identifikationen. Namnets funktion som identifikationsmedel går enligt vår uppfattning långt utöver personnumrets, varför namnstabiliteten har ett särskilt värde.

Innan jag kommenterar utskottets förslag vill jag erinra om att Norge och Danmark har antagit nya namnlagar som i stor utsträckning överensstämmer med regeringens förslag. I Finland har ett regeringsförslag i frågan framlagts. Även i det finska förslaget införs jämställdhet mellan mäns och kvinnors namn samt när det gäller namn på barn, födda i olika familjeförhållanden. Däremot slår man i Finland vakt om namnstabiliteten och ser det som

väsentligt att säkerställa släktnamns varaktighet och oföränderlighet.

I det förslag till ny namnlag som lagutskottets majoritet, bestående av centerns, folkpartiets och socialdemokraternas ledamöter, har enats om görs i förhållande till förslaget i propositionen flera förändringar i riktning mot att bl. a. främja namnstabiliteten och minska möjligheterna att missbruka rätten till namnbyte.

Vi har kommit fram till ändringarna på grundval av dels de motioner som har väckts, dels den allmänna debatten i vårt land, dels även studier av grannländernas, främst Finlands, sätt att lösa dessa frågor.

Innan jag kommenterar några av dessa ändringar vill jag betona värdet av det goda samarbete som rått inom lagutskottet och den beredningsgrupp som har nämnts tidigare i debatten liksom det konstruktiva arbete som har varit möjligt att genomföra under vår värderade ordförandes ledning.

När det gäller ändringarna vill jag som sagt kommentera endast några av dem.

I fråga om barns efternamn stöder vi förslaget i propositionen om att barn automatiskt skall få föräldrarnas namn, om dessa har gemensamt efternamn. När det gäller barn vars föräldrar har olika namn – f. n. främst ogifta föräldrar – anser vi i likhet med vad som anförs i propositionen att föräldrarna skall ha rätt att välja om barnet skall ha faderns eller moderns namn eller, som det heter, ett namn som någon av dem senast har burit som ogift. Jämfört med propositionen har vi i detta fall förkortat föräldrarnas betänketid från sex till tre månader – jag kan nämna att denna tid i Finland föreslås vara endast två månader. Görs ingen anmälan, får barnet moderns namn.

Jag vill ta upp den fråga som Inger Lindquist var inne på i detta sammanhang, nämligen i vad mån barn när föräldrarna har olika namn automatiskt skall få faderns eller moderns namn. Huvuddelen av de föräldrar som nu har olika namn är ogifta. Jag kan erinra om att ca 40 % av barnen föds av föräldrar som är ogifta eller i varje fall inte är gifta med varandra. För de barnen gäller enligt nuvarande lag att de automatiskt får moderns namn. Det föreliggande lagförslaget stärker så att säga den ogifte faderns ställning, i och med att hans namn blir värt lika mycket som den ogifta moderns. De båda ogifta föräldrarna får möjlighet att anmäla vilket av namnen som barnet skall ha.

Sedan finns det en grupp barn – den kan inte vara särskilt stor f. n. – som föds av föräldrar som är gifta med varandra men har olika namn. I det fallet får barnet f. n. faderns namn men får enligt lagförslaget moderns namn, om inget annat anmäls.

Om vi ser totalt på förslaget till ändring av bestämmelserna för barns namn finner vi att det inte innebär någon större förändring i förhållande till nuvarande regler. Enligt förslaget får föräldrar med olika namn en valfrihet, så att den i det fallet oftast ogifte faderns namn väger lika tungt som moderns. Lagförslaget ger även möjlighet för en person att som barn eller vuxen byta till annat efternamn, som någon av föräldrarna senast burit eller bär som ogift. Särskilt om båda föräldrarna är skilda kan många namn vara möjliga att

byta till. Vi har från utskottsmajoritetens sida inom ramen för begränsningar i bytesrätten föreslagit att man skall kunna företa ett sådant namnbyte endast en gång.

Något som har diskuterats mycket är huruvida helsyskon skall ha samma namn. Enligt propositionen får de inte det automatiskt. I det fallet har utskottet ändrat förslaget, så att helsyskon automatiskt får samma namn. Det betyder att det barn som föds som andra eller följande barn i en familj där föräldrarna har olika namn automatiskt får sin namnfråga löst.

Även när det gäller rätten att byta förnamn föreslår vi begränsningar. Den som av sina föräldrar fått mer än ett förnamn får rätt att stryka ett – men endast ett. Han eller hon får även rätt att lägga till ett nytt förnamn. Dessa ändringar av förnamn får endast göras en gång. Genom dessa begränsningar vad gäller byte av förnamn har vi velat förhindra att människor kan stryka alla sina förnamn och ersätta dem med nya och kanske samtidigt även byta efternamn, så att de helt byter identitet.

I den allmänna debatten har frågan om makars namn tilldragit sig störst intresse. Avsikten med förslaget i propositionen är ju att vi i vårt land liksom i våra grannländer skall ge blivande makar full valfrihet mellan att anta mannens eller kvinnans namn som gemensamt namn eller att behålla var och en sitt namn.

Eftersom det enligt propositionen fordras en aktiv handling – anmälan till pastorsämbetet – för att få gemensamt namn, har kritikerna hävdad att förslaget innebär att behållande av var sitt namn kommer att anses vara huvudregel. Sker ingen anmälan behåller nämligen var och en sitt tidigare namn.

För att helt jämställa de båda alternativen föreslår vi från utskottets sida att – liksom fallet är i Norge – makar oberoende av om de väljer gemensamt namn eller har kvar var sitt namn skall anmäla detta senast i samband med vigseln. Samma aktivitet kommer härigenom att fordras för att få gemensamt namn som för att behålla var och en sitt.

För att ytterligare betona valmöjligheten och att det är en lika valmöjlighet vill utskottet inleda paragrafen med följande: De som ingår äktenskap kan välja *antingen* att ha den enes efternamn som gemensamt efternamn *eller* att behålla var och en sitt efternamn från tiden närmast före äktenskapet.

Efter den ändring av namnlagförslaget som utskottet har enats om går det inte att med fog påstå att behållande av var sitt namn i äktenskapet skulle vara en huvudregel. Det är två helt jämställda alternativ, och det hoppas jag att även moderaterna inser, om de tar del av det förslag som utskottet lagt fram. Det är ju utskottets förslag som föreläggs riksdagen i dag. Ingen har yrkat bifall till propositionens förslag oförändrat. Trots det har en stor del av debattiden använts för att kritisera själva propositionen.

Enligt propositionen kan man när som helst under äktenskapet återgå från gemensamt namn – den enes eller den andres – till var sitt namn. För att förhindra missbruk och alltför snabba beslut om namnbyten begränsar vi bytesrätten till ett tillfälle för övergång till gemensamt namn och ett tillfälle för återgång till var sitt namn. För att inga oklarheter skall råda påpekar vi

vikten av att i samband med hindersprövning blivande makar får information om namnreglerna.

Herr talman! Det borde vara självklart att vi i Sverige liksom i övriga nordiska länder jämställer män och kvinnor i namnhänseende liksom att vi vad gäller efternamn jämställer barn med gifta föräldrar och övriga barn. Det senare är särskilt motiverat i vårt land, eftersom inte mindre än ca 40 % av barnen f. n. föds av icke gifta föräldrar.

Dessa båda principer i propositionen ställer vi oss i utskottet helt bakom. Med de förändringar i jämförelse med propositionen vi i övrigt föreslår tillgodoser vi mycket av den kritik som riktats mot namnlagsförslaget. Helsyskon får enligt vårt förslag automatiskt samma efternamn. Gemensamt eller var sitt namn i äktenskapet jämställs helt enligt vårt förslag. Bytesrätten gällande såväl för- som efternamn begränsas för att öka namnstabiliteten och förhindra missbruk.

Förslaget till namnlag leder även till minskad byråkrati. I stället för att man som hittills tvingats ansöka hos patent- och registreringsverket kommer flertalet namnbyten att kunna ske genom en enkel anmälan till pastorsämbetet.

Vi utvidgar även möjligheterna på en punkt att vidmakthålla en tradition som i viss mån alltså finns kvar i vårt land, nämligen att ta namn på "son" och "dotter" efter sin färs eller mors förnamn.

Tyvärr har vi inte uppnått enighet i utskottet om de här förändringarna i förhållande till propositionen, utan som vi hört vänder sig moderaterna helt mot dessa förslag. Jag har redan nämnt mitt ifrågasättande av moderaternas kritik av att barn får moderns namn när föräldrarna inte gör någon anmälan, i den mån alltså som föräldrarna har olika namn.

Vad gäller ingående av äktenskap, som är den andra huvudpunkten i kritiken, är det väl rätt självklart att vi bör ge människorna valfrihet när det gäller att välja om de vill ha gemensamt namn och vilket namn de i så fall vill ha eller om de vill ha var sitt namn. För egen del tror jag att den namntradition vi har i stor utsträckning kommer att fortsätta. Det finns dock människor som vill utnyttja möjligheterna att ha var sitt namn. Jag tror också att det finns speciella fall där man finner det lämpligare att anta kvinnans namn än mannens namn.

Det finns ingen anledning för samhället att försvåra för människor att göra det val som man finner vara lämpligast. Lagen utgör därvidlag ingen som helst pekpinne, utan den lämnar full frihet.

Herr talman! Jag vill slutligen säga att det förslag till namnlag som lagutskottet framlägger och som jag nu yrkar bifall till är en namnlag som är anpassad till nutid och framtid. Lagen kommer att ge utrymme för de nya strömningar och nya värderingar som i viss mån finns, liksom den på intet sätt minskar möjligheterna och förutsättningarna att bevara och föra vidare de namntraditioner vi haft i vårt land åtminstone under de senaste 100 åren.

I detta anförande instämde Ivan Svanström, Gunhild Bolander, Marianne Karlsson, Kersti Johansson, Ella Johnsson, Britta Hammarbacken, Margit

Odelsparr, Karin Israelsson, Margareta Hedlund, Arne Lindberg och Stina Andersson (alla c).

Anf. 41 INGER LINDQUIST (m) replik:

Herr talman! Martin Olsson tog upp något som ofta har förts fram, och därför tycker jag att det är lika bra att rensa luften. Det sägs att ni moderater varit med om att beställa en namnlag. Det är riktigt. Vi har sagt att den gamla namnlagen kan behöva fräschas upp i vissa avseenden. Martin Olsson återgav ett tidigare utskottsbetänkande, där vi beställde detta. Men vad man aldrig läser är den följande meningen. I den står nämligen: "Enligt utskottets mening borde riksdagen däremot inte då göra några uttalanden angående den närmare utformningen av nya namnregler, eftersom regeringens ställningstagande i frågorna inte borde föregripas." Vi har alltså icke på något sätt bundit oss.

Jag förmodar att det är så i de flesta partier, att man arbetar så att man väl vet vad det är man sysslar med. Vi har alltså mycket noggrant gått igenom vad vi i moderata samlingspartiet tycker i namnfrågorna och tagit ställning till de skilda förslagen. Där föreligger enighet i partiet.

Martin Olsson var inne på begränsningsreglerna och sade att utskottet har gjort en förbättring. Ja, det är riktigt, men det är ändå så att man fortfarande har regler som gör att även om syskonen nu får lika namn kan man senare byta. Fortfarande kan alltså fyra personer i en familj ha olika namn.

Så återkommer Martin Olsson, och nu även jag, till frågan om barnets namn. Han talar hela tiden om valet mellan faderns och moderns namn. Men en avsevärd försämring i förhållande till den nuvarande lagen är ju att barnet icke får *något* namn vid födelsen. Tycker Martin Olsson att det är tillfredsställande? Ett barn skall väl få ett namn när det föds? Så är det faktiskt enligt nuvarande lag.

Jag tror det är socialstyrelsen som har sagt att man finner den föreslagna ordningen ytterst stötande.

Anf. 42 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Jag erinrade om att utskottet var enigt 1971 om att beställa en utredning om namnlagen, liksom vi 1981 var eniga om att det borde framläggas ett förslag. Jag har inte betonat enigheten på det sättet att jag har velat hindra moderata samlingspartiet från att ha en uppfattning i frågan, utan det var mera ett återgivande av bakgrunden. Regeringen har följt riksdagens intentioner härvidlag och framlagt ett förslag på grundval av utredningsförslag och remissyttranden. Och det skall vi inte lasta regeringen för.

Sedan har vi i utskottet – anser ändå tre av partierna – förbättrat förslaget. Jag hoppas att Inger Lindquist inte har någonting emot att riksdagen som lagstiftande organ är aktiv och inte enbart ett transportkompani, som ser det som en självklarhet att på alla punkter bifalla regeringens förslag. Det är väl nyttigt att frågor behandlas noggrant och att man inte är prestigebunden,

oberoende av vilket parti som är regeringsparti och har framlagt propositionen?

Beträffande innehållet i lagstiftningen är det väl främst två saker som Inger Lindquist inriktar sig på: vad människor skall heta när de gifter sig och vad barnen skall heta.

Jag frågar åter Inger Lindquist: Vad är det för fel på det förslag som nu föreligger och på den lagtext som vi alla kan läsa i 9 och 10 §§ om valfrihet för människor som skall gifta sig, om de vill ha den enses eller den andres namn som gemensamt efternamn eller om de anser det lämpligare att ha kvar var och en sitt namn? Att var och en behåller sitt namn förekommer redan nu bland åtskilliga som gifter sig, och det är särskilt markant när giftermålsåldern är relativt hög jämfört med tidigare, eftersom människor blivit mer kända under sitt namn som gift. Vi har såvitt jag vet även ledamöter av denna kammaren som har gift sig och behållit sitt namn.

Ett behov av att denna möjlighet öppnas finns således. Varför skall man då göra det mera komplicerat? Skall det inte räcka med en enkel anmälan, senast i samband med vigseln, om vad man vill heta? Jag hoppas att Inger Lindquist ändå anser att det är ett plus att vi har begränsat bytesrätten under äktenskapen på ett visst sätt.

När det gäller barnen vill jag säga följande. Det har diskuterats om det är lämpligt att barns namnfråga hålls svävande så länge – sex månader enligt propositionen. Det är därför som vi har förkortat tiden till tre månader. Men, Inger Lindquist, är det bättre att barnet automatiskt vid födelsen får moderns namn när föräldrarna har olika namn men att man måste lämna ett meddelande om namnbyte ifall barnet eventuellt skulle få faderns namn? Är det inte bättre ur barnets, föräldrarnas och hela familjens synpunkt att man även då föräldrarna har olika namn har rätt att välja vilket namn man vill ge barnet?

Anf. 43 INGER LINDQUIST (m) replik:

Herr talman! Först detta om barnets namn.

Martin Olsson bemöter inte det jag sade, att det är så viktigt att barnet har ett namn vid födelsen. Det är faktiskt så att barnet kanske inte tas om hand av sina föräldrar. Barnet kan komma in på hem för att vårdas, det kan ligga kvar på sjukhus osv. Jag tycker att det är viktigt att barnet har ett namn vid födelsen. Jag har redan sagt att jag tycker att barnet skall få faderns namn. Jag har mycket noggrant redogjort för skälen till det. Att fadern och det lilla barnet vid födelsen får en samhörighets- och gemenskapskänsla är viktigt kanske för barnets hela uppväxttid.

Sedan säger Martin Olsson att han förvånar sig över att jag tycker att partierna skulle liksom vara något slags transportkompani. Jag förstår verkligen inte den invändningen, för jag har alltid motsatt mig att man på något sätt skulle sitta i utskottet och bara ingå i ett transportkompani. Det kan man verkligen inte påstå att vi moderater har hävdad. Vi har tvärtom sagt att hela förslaget skall transporteras tillbaka till regeringen. Sedan skall regeringen transportera ett nytt och bättre förslag till riksdagen.

Nr 161

Tisdagen den
1 juni 1982

Ny namnlag

Martin Olsson säger att vi i utskottet arbetar så noggrant: Det gäller huvudsakligen de partier som har kommit överens om betänkandets utformning. Jag skulle vilja fråga – om Martin Olsson nu särskilt framhäver noggrannheten – följande: Hur går det ihop att ni inte skickar detta till lagrådet? Kan man säga att man är noggrann i ett så svårt lagstiftningsarbete, när man inte låter lagrådet granska de resultat som man kommit fram till? Det anser jag inte att man kan säga.

Anf. 44 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Först detta om transportkompani. Majoriteten i utskottet anser att utskottet är kapabelt att bättra på regeringsförslagen när man finner anledning till det. Moderaterna tycker att man skall avstyrka förslagen och skicka dem tillbaka till regeringen. Vi tror på riksdagens och riksdagsutskottens kompetens härvidlag.

Vad gäller remiss till lagrådet har det diskuterats tidigare i dag. Jag vill bara erinra om att det förslag i propositionen som föreligger har granskats av lagrådet. Huvuddelen av principerna i propositionen finns ju kvar. De ändringar som har gjorts är låt mig säga smärre förbättringar som vi inte bedömt vara av den karaktären att det skulle ha behövt göras en lagrådsgranskning.

Sedan till frågan om vad barnen skall heta. Vi måste se förhållandena som de är. Vi kan tycka att det är för få som ingår äktenskap, för många som bor tillsammans och får barn utan att vara gifta med varandra. Men det är en helt annan sak.

Faktum är att ca 40 % av de barn som föds i vårt land föds av föräldrar som inte är gifta och följaktligen inte har gemensamt namn. 40 % av antalet födda barn är ungefär 35 000 barn per år. På något sätt måste vi lösa namnfrågan för dem. F. n. får de automatiskt moderns namn från födelsen. Enligt det framlagda förslaget har föräldrarna tre månader på sig att välja namn. Annars får barnen moderns namn. Tycker Inger Lindquist att det är fel att man i de fallen låter barnet få faderns namn? Inger Lindquist kan ju aldrig på allvar mena att de automatiskt skall få faderns namn. Det är ju omöjligt att få det från födelsen, eftersom det fordras faderskapsfastställelse när föräldrarna inte är gifta. Det tar många gånger inemot tre månader. Sedan har vi den lilla gruppen där föräldrarna är gifta med varandra men har var sitt namn. I de fallen vore det självfallet tänkbart att barnen automatiskt skulle få faderns namn, men för att det inte skall vara någon särbehandling tycker vi att det är riktigt att de får moderns namn – i den mån föräldrarna inte gör någon anmälan, vilket torde bli endast undantag.

När det gäller frågan om barnens namn får vi vidare komma ihåg att det – genom de ändringar lagutskottet har föreslagit och som innebär att helsyskon alltid skall ha samma namn – blir fler barn som automatiskt får sin namnfråga löst i samband med födelsen. Jag gissar att mer än 10 000 av de 35 000 barn som föds och har föräldrar som inte är gifta med varandra föds som andra eller tredje barn. Genom de ändringar som lagutskottet har föreslagit får

således ytterligare minst 10 000 barn automatiskt sitt efternamn från födelsen.

Nr 161

Tisdagen den
1 juni 1982

Andre vice talmannen anmälde att Inger Lindquist anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Ny namnlag

Anf. 45 BERNT EKINGE (fp):

Herr talman! Det är sannolikt sista gången jag deltar i någon debatt här i Sveriges riksdag – och att då få diskutera en lagstiftning som fått en så pass bra utformning som den nu föreslagna, och som dessutom berör alla medborgare någon gång, känns bra. Namnen – både för- och efternamnet – är viktiga för oss alla. Därför måste reglerna vara så utformade att man undviker alltför mycket byråkrati i samband med namnfrågornas behandling.

Jag behöver inte nu göra någon ytterligare genomgång av förslaget eller ge någon ytterligare motivering för utskottets betänkande. De föregående talarna har på ett utmärkt sätt motiverat utskottets förslag. Jag vill i stället ägna de här minuterna åt att ge några bilder ur verkliga livet, som visar hur egendomligt den nuvarande namnlagen understundom verkar.

Den första bilden gäller en man som jag mötte förra helgen och som frågade mig hur det går med den nya namnlagen. Han berättade att ett par makar hade ett par barn som kommit från ett annat land. De hade förnamn som för oss svenskar låter ovanliga, och sådant är inte lätt för barn. De svenska föräldrarna ville därför, för barnens skull, att dessa skulle få svenska förnamn. På pastorsexpeditionen fick de emellertid avslag på sin begäran. Enda möjligheten att få lägga till ett nytt förnamn var i samband med dop enligt svenska kyrkans ordning eller motsvarande förrättning. Då de här föräldrarna inte ansåg att barndop står i överensstämmelse med deras bibeltolkning ville de icke döpa sina barn enligt svenska kyrkans ordning, och därför fick de avslag på sin begäran att få nya förnamn införda i kyrkboken. De hade överklagat beslutet hos domkapitlet men också där fått avslag. Jag gav mannen rekommendationen att man nu skulle lägga ned talan i avvaktan på den nya lag som vi står i beredskap att antaga och anförde att de i stället den 2 januari 1983 skulle kunna få de här barnens svenska förnamn införda i kyrkboken genom en enkel anmälan.

Ja, herr talman, det här är *en* bild ur livet, som visar svagheten i den nuvarande namnlagen. Den här bilden visar också tyvärr att dop enligt svenska kyrkans ordning fortfarande till icke ringa del även är en namngivningsakt. Detta innebär också en inskränkning i vår religionsfrihet. Jag tror inte att man inom svenska kyrkan är nöjd med den här situationen utan att man gärna ser den förbättring som den nya lagen innebär. Det är uppenbarligen bara moderata samlingspartiet som anser att vi skall ha den här religionsfrihetsinskränkningen kvar i vår lagstiftning, i namnlagen. De vill ju inte ha någon ny lag. De har yrkat avslag på propositionen.

Den andra bilden, herr talman, gäller följande. Vi är väl flera i lagutskottet som fått brev under den tid vi behandlat det här lagstiftningsärendet. Ett av de brev som jag fick häromdagen kan vara värt att något kommentera. En dam hade fått avslag på sin, som hon tyckte, rimliga begäran att få ta sin mors förnamn och med tillägget "dotter" bilda ett nytt efternamn. Det hade hon fått avslag på, eftersom den nuvarande lagen inte ger den möjligheten. Hon tyckte att detta var tråkigt och hoppades att vårt nya lagförslag skulle ge henne den här möjligheten.

Jag kunde svara henne att vårt förslag skulle göra det möjligt för henne att få anta ett sådant nybildat efternamn. Jag rekommenderade henne att efter den 1 januari 1983 inge en ny ansökan, förutsatt att riksdagen antar lagutskottets förslag. Och jag tillade: Med hänsyn till att både socialdemokraterna och centerpartiet, tillsammans med folkpartiet, står bakom förslaget, och att det således är bara moderaterna som är motståndare till den här liberaliseringen, har jag anledning tro att förslaget skall gå igenom.

Herr talman! På det här sättet skulle man kunna ge många exempel på människor som med förväntan avvaktar vårt beslut. Att moderaterna nu yrkar avslag på förslaget kan naturligtvis tolkas på olika sätt. Antingen har man en så djupt konservativ uppfattning att varje liberaliseringsförslag uppfattas som en rasering av samhällets grundvalar eller också inser man kanske att man så att säga har trampat i klaveret och – som någon har sagt – inte kan dra ut foten ur klaveret, för då låter det ännu värre. Vilken tolkning som är den rätta spelar kanske i och för sig ingen roll.

Herr talman! Jag har ett stycke i mitt manuskript som jag egentligen hade tänkt att hoppa över, men med hänsyn till Inger Lindquists senaste inlägg är jag tvungen att ta med det med risk att jag med någon minut överskrider den anmälda tiden. Det är nämligen på det sättet att moderaterna, för att få sin ekvation att gå ihop, t. o. m. har uteslutit en viktig mening, när de i sin reservation försöker återge vad vi här i riksdagen tidigare har varit med om att enhälligt besluta. Som det mycket riktigt står i lagutskottets betänkande på s. 6, var och en kan kontrollera det, uttalade utskottet – och därmed hela riksdagen, även moderata samlingspartiet – i samband med att vi beställde en ny namnlag: "Utskottet delade därför motionärernas uppfattning att det är angeläget att nya namnregler kommer till stånd." Den här meningen måste moderaterna utesluta ur sin reservation för att slippa erkänna att de gjort en helomvändning sedan ärendet behandlades förra gången. Detta är, enligt min mening, signifikativt. Hade moderaterna tagit med hela citatet, skulle deras avslagsyrkande framstå i den egendomliga dager som yrkandet verkligen förtjänar.

Herr talman! Låt mig också få ta en tredje bild. Även den kan på sitt sätt belysa den nuvarande lagens egendomliga konsekvenser. En utredning inom handelsdepartementets område lade förra året fram betänkandet Grundlag och tulllag. Utredaren, rättschefen Bergstrand, anför på s. 11 i betänkandet att när regeringen fastställde direktiven för utredningen "anförde handelsminister Linder", etc. Man studsar ju till när man läser detta. Handelsministern hette ju Burenstam-Linder. Men efter namnet Linder fanns det i den

här offentliga utredningen en not med följande lydelse: "Då det tillkommer handelsdepartementet att handlägga förvaltningsärenden rörande namnlagen, användes här det släktnamn, som pastorsexpeditionen i Danderyd – om än motsträvt – angivit vara det rätta."

Av det här framgår alltså att förre vice ordföranden i moderata samlingspartiet, förre handelsministern och tillika nuvarande ledamoten av den här kammaren herr Burenstam Linder uppenbarligen bär sitt namn i strid mot den nuvarande namnlagen. Den medger ju inte en sådan här namnkombination, dvs. ett mellannamn. Det är väl i och för sig hans ensak, men nog förefaller det egendomligt att moderaterna inte vill vara med och göra sådana förändringar att deras förre vice ordförande herr Burenstam Linder kan få bära hela sitt efternamn med stöd av namnlagen. Tar riksdagen i dag lagutskottets förslag blir det, såvitt jag förstår, möjligt även för herr Burenstam Linder att med rätt bära sitt namn.

Ja, herr talman, fler exempel på egendomligheter i den nuvarande namnlagen skulle i och för sig kunna anföras, men det viktiga är att vi nu antar en ny lag i enlighet med lagutskottets betänkande.

Vad som dock är uppseendeväckande är den vilseledande information om den nya namnlagen och dess tillkomst som förekommer i en del tidningar och som också har förekommit från moderata samlingspartiet. Man kan fråga sig varifrån all den här felaktiga informationen härstammar. I varje fall kan den inte ha utgått från de tre partier som vill genomföra förslaget.

Låt mig bara ta ett enda litet exempel. I Örnsköldsviks Allehanda för den 27 maj skriver ledarskribenten under rubriken Det olyckliga namnförslaget: "Det allra märkligaste är dock handläggningen av ärendet. Utskottsbetänkandet håller nu skyndsamt på att utarbetas för att kunna behandlas av riksdagen den första juni – om fem dagar. Lagutskottet börjar justeringsarbetet först i denna vecka. Betänkandet hinner alltså inte komma i tryck och bli tillgängligt för allmänheten förrän ärendet redan har avgjorts i riksdagen."

Om det vore på det här sättet skulle man ha förståelse för tidningens rubrik. Men så är det ju inte. Jag har bett lagutskottets kansli att ta fram det tidsschema som gäller för det här ärendet, och det är följande – lyssna nu, mina vänner:

Den 19 mars 1982 lades propositionen på riksdagens bord. Den 2 april gick motionstiden ut. Den 15 april började utskottet sin behandling av ärendet. Den 18 maj slutjusterades ärendet i utskottet och i dag den 1 juni behandlas det här i kammaren.

Var och en märker ju att det här är precis den ordning som gäller för flertalet av de propositioner som vi har att behandla här i riksdagen. Att då, som man har gjort och gör från moderat håll, påstå att arbetet har skett under mycket stor brådska är felaktigt och därtill ägnat att underbygga allmänhetens misstro mot vårt lagstiftningsarbete. Och det kan väl ingen vara betjänt av. Vi måste i stället alla hjälpas åt att få ut en riktig information om riksdagsarbetet.

Tyvärr måste jag konstatera att moderaterna i utskottet har konstrat på

olika sätt. När de inte fick gehör för sitt avstyrkande, krävde de att ärendet skulle skjutas till hösten. Och när de inte heller fick gehör för detta krav, begärde de att ärendet skulle underställas lagrådet. Och nu, när de står inför risken att förlora allt, föreslår de återremiss till utskottet trots att ärendet har fått den behandling som är regel här i riksdagen. Jag undrar vad som skulle bli konsekvensen om riksdagen skulle gå in på den här nya linjen och återförvisa ärenden som i sedvanlig ordning har behandlats och beretts men som har gått något parti emot. Jag vill på det kraftigaste tillbakavisa det här intrigspelet från moderaterna. Jag yrkar avslag på detta återremissyrkande. Alltsammans är bara förhållningsmanövrer och uttryck för en oseriös behandling av ett lagstiftningsärende, och detta måste jag djupt beklaga.

Jag har slutligen, herr talman, bara den förhoppningen att det namnlagsförslag som vi nu går att fastställa skall visa sig motsvara de förväntningar som många människor har haft anledning att ställa. Här gäller det ju till syvende og sist en anpassning till de förhållanden som föreligger i vårt samhälle, nämligen att ansvaret för barnen och familjen även beträffande namnfrågan numera är delat mellan makarna och att det gammaldags manliga huvudmannaskapet för familjen inte längre föreligger.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till lagutskottets hemställan och avslag på moderaternas reservation.

I detta anförande instämde Börje Stensson, Margot Håkansson, Bonnie Bernström, Åke Persson, Bertil Hansson, Kerstin Ekman, Olle Grahm, Bertil Dahlén och Gertrud Hedberg (alla fp).

Anf. 46 INGER LINDQUIST (m) replik:

Herr talman! Jag tycker faktiskt att det var rätt allvarligt att så många medlemmar i folkpartiet ville instämma i uttalandet att moderaterna gör sig skyldiga till intrigspel och oseriös behandling av ett ärende i lagutskottet. Det tycker jag inte de skulle ha gjort.

Det var bra att Bernt Ekinge läste upp vilken tid vi har haft på oss för att behandla detta ärende. Därav framgår mycket tydligt att det är otroligt kort tid för att syssla med så komplicerade frågor. Jag har understrukt upprepade gånger att det är ett svårt lagstiftningsområde som vi är inne på, ett av de svåraste i civilrätten. Det är tydligt och klart att det har varit alldeles för kort tid. Jag är glad över att tillhöra ett parti som kan ta ställning och säga att så gör man inte. Vi har ett ansvar inför våra väljare. Den lagstiftning som vi skiljer oss från skall vara bra och riktig. Vi skall ha överblickat konsekvenserna av den lagstiftningen. Så har inte skett i det här fallet. Jag tycker att det är en ytterst seriös behandling från vår sida i utskottet.

När blev det rätt att säga att man konstrar om man begär att lagrådet skall yttra sig? Vad är det för ett ordval?

Sedan tror tydligen Bernt Ekinge på konspirationer. Han säger att det är så konstigt att moderaterna inte har velat stå för något som är skrivet på s. 6 – det står inte i moderaternas reservation. Mot det vill jag invända att det faktiskt är så, Bernt Ekinge, att vi moderater är med om utskottets skrivning

också på s. 6 där den här meningen står. Det kan väl inte vara särskilt konspiratoriskt.

Nej, jag tycker att Bernt Ekinge helt har skjutit över målet när han har yttrat sig i detta sammanhang. Han har dragit upp en mängd fall som kan vara menliga enligt den nu gällande namnlagen. Det är också därför som vi har sagt att man skall se över namnlagen. Vi har ju ställt oss bakom det kravet. Men vi kunde aldrig tro att vi skulle få en sådan namnlag som vi nu har fått.

Jag tycker att Bernt Ekinge skall vara försiktig när han säger att svenska kyrkan med så stor iver ser fram mot den förbättring som den här namnlagen tillskapar. Det finns väl få som har varit så aktiva som man varit just från kyrkligt håll när man har uttryckt sin oro. Det är ju kyrkans företrädare som skall syssla med den här namnlagen.

Anf. 47 BERNT EKINGE (fp) replik:

Herr talman! Jag kan förstå att Inger Lindquist uppfattade min kritik som hård. Det var den givetvis, och det finns anledning till det. Jag menar alltså att om man beträder sådana vägar som moderata samlingspartiet har beträtt i den här frågan, då måste man vara beredd på att få hård kritik.

Det var otroligt kort tid, vidhåller Inger Lindquist. Från den 19 mars 1982 till den 1 juni 1982 för ett lagstiftningsarbete, som grundar sig på en utredning jämte remissutlåtanden, är det kort tid? Ja, det säger man när man inte vill någonting. Vill man ingenting, skjuter man fram sådana här skäl. Ingen i denna kammare anser att tiden från den 19 mars till den 1 juni är en osedvanligt kort tid för ett riksdagsärendet. Det vill jag verkligen slå fast.

I motionen från moderata samlingspartiet med Gösta Bohman som första namn begärde man inte någonting annat än avslag. Där fanns inte ett ord om att man ville ha ett nytt förslag utan bara ett yrkande om avslag. Sedan moderaterna hade upptäckt att det var galet att göra på det sättet, frågade de: Kan vi inte skjuta ärendet till hösten? När de märkte att det inom olika partier fanns ett engagemang i denna fråga, sade de: Förslaget bör åtminstone gå till lagrådet. Då blir det ändå höst. Eftersom det inte gick säger moderaterna nu: Låt oss försöka få ärendet bordlagt och återremitterat. Jag anser detta vara intrigspel. Det kan inte kallas för någonting annat.

Men vi var med i utskottet, sade Inger Lindquist. Det framgår på s. 6 i utskottets betänkande. Ja, det var ju det jag visade. Man så att säga ville markera att man tog bort den meningen ur sin reservation bara för att därmed få legitimitet för sitt avslagsyrkande. I annat fall hade det framstått på det egendomliga sätt som jag här antydde.

Till sist vill jag beträffande svenska kyrkan säga att förnamn får tilläggas endast i samband med dop enligt svenska kyrkans ordning eller motsvarande förrättning. Att man har denna tolkning inom svenska kyrkan, som gör att många människor upplever det såsom en religionsfrihetsinskränkning, är ofrånkomligt. Det var detta jag talade om. En sådan religionsfrihetsinskränkning, som baserar sig på namnlagen och gör dopet till en namngivningsakt, tror jag inte att någon inom svenska kyrkan vill bekämpa.

Anf. 48 INGER LINDQUIST (m) replik:

Herr talman! Jag har aldrig tidigare märkt att Bernt Ekinge har sådana konspiratoriska anlag. Vad vi än gör från moderat håll är det någonting lurtt med det, tror han. Men det kan möjligen vara så att vi tycker att det är viktigt med bra lagar och att vi värnar om lagstiftningen. Så enkelt kan det vara. Bernt Ekinge. Bernt Ekinge påstår att moderaterna har handlat på detta sätt, därför att de inte vill någonting. Hur kan han säga så efter att ha lyssnat på mig? Jag förmodar att Bernt Ekinge har suttit här i kammaren. Jag har upprepade gånger i denna talarstol berättat vad moderaterna vill. Antingen har Bernt Ekinge inte lyssnat, eller också begriper han inte vad jag säger. Det är lika illa i båda fallen.

De flesta som har suttit här och lyssnat fattar vad moderaterna vill i detta sammanhang. Vi vill inte ha denna namnlag. Skälen härtill har jag upprepade gånger redogjort för. Jag tänker inte upprepa dem nu igen.

Vi vill alltså ingenting, sade Bernt Ekinge. Men ett yrkande om avslag, är det inte tydligt nog? Det säger väl en hel del. Det var vad vi yrkade i vår partimotion.

Jag tycker att Bernt Ekinge borde förklara varför han har så bråttom med detta förslag. Varför är det så viktigt att detta ärende avgörs nu? Det har utretts i 10 år, och nu skall vi på några månader få fram denna lag. Är det rimligt? Nej, det är det verkligen inte.

Är Bernt Ekinge rädd för all den kritik som har kommit fram? Är det därför som Bernt Ekinge tycker att det nu är tid? Vi tar lagen, så tystar vi den allmänna debatten, tycks han resonera.

Jag tycker tvärtom att det hade varit värdefullt om vi hade skjutit på ärendet. Debatten hade kunnat fortgå. Vi hade kunnat gå igenom de konsekvenser som uppstår av dessa lagändringar. Vi har t. ex. inte alls hunnit att sätta upp en massa exempel, som namnlagsutredningen gjorde – om man gör så eller så, blir det så.

Det här är komplicerat. Det är svårt, och det finns inga skäl i världen att hafsa ifrån sig detta arbete.

Anf. 49 BERNT EKINGE (fp) replik:

Herr talman! Det räcker inte, Inger Lindquist, att säga: Vi har andra principer. Man måste klargöra vilka de är. Nu kom precis samma replik till mig som tidigare till Lennart Andersson: Ni har inte lyssnat, ni har inte velat förstå eller kunnat förstå, osv.

Vad vi har förstått är att moderata samlingspartiet har lagt fram en motion som yrkar avslag. Den måste tolkas så att man inte vill ha någon ändring. Det är ju självklart, för annars skulle väl moderata samlingspartiet ha fört fram några idéer om hur lagstiftningen skulle se ut. I stället säger man bara: Nej, det skall regeringen göra.

Det är nog på det sättet att moderaterna gömmer sig bakom ett luddigt tal om andra principer. Det må vara hänt, men jag är osäker på om det finns så mycket mer än principen om att bevara det bestående och inte göra några ändringar. Jag respekterar en sådan konservativ uppfattning, men jag hade

inte trott att Inger Lindquist var så fruktansvärt förälskad i den.

Är det något lurrt med det här? Ja, det är klart att det blir det ju på något sätt när man uppträder så som moderaterna har gjort i den här frågan. Det är väl alldeles självklart, när det ena skälet staplas på det andra för att skjuta på avgörandet av ett ärende som har beretts, som har behandlats på samma sätt som varje annat förslag. Om det skall riksdagen säga: Det skjuter vi till hösten.

Det vore ofint mot riksdagen och en nedvärdering av den att kammaren inte behandlade ett ärende som är färdigberett inom utskottet.

Vad som står kvar när man granskar vad som sagts från ert håll här under debatten, Inger Lindquist, är nog att vad ni vill bevara är mannens överhöghet. Den måste till varje pris finnas kvar. Det är det intryck vi har. Jag beklagar att moderata samlingspartiet inte har kommit längre i den här frågan.

Andre vice talmannen anmälde att Inger Lindquist anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 50 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! För att travestera Martin Ljung: Nu skall jag berätta vad jag tycker om förslaget till ny namnlag. Om detta förslag tycker jag inte.

Namnlagsutredningen fick en i många fall förödande kritik, bl. a. från patent- och registreringsverket, som dagligen sysslar med de här frågorna. Därefter omarbetades utredningens förslag i departementet, och den proposition som blev resultatet har sedan omarbetats på flera punkter av lagutskottet.

Även om jag måste ge lagutskottet den elogen att väsentligt ha bidragit till en förbättring av propositionen, tycker jag fortfarande att många av förslagen till ändring av nuvarande namnregler är olämpliga och alltför långtgående. Man skjuter mygg med kanoner, eller för att tala allvar: Man river upp alltför mycket av gamla namntraditioner för några få riktiga förändringar.

I motion 2416 har jag och fem andra centerpartister fem olika yrkanden. Två av dem har utskottet gått till mötes, nämligen att helsyskon skall ha samma efternamn och att det skall bli något lättare att fortsätta den gamla seden med patronymikon. Även om jag inte är helt tillfreds med skrivningen, tänkte jag inte orda mer om dessa två punkter nu.

Våra andra yrkanden har vi inte fått gehör för. De huvudregler lagutskottet nu föreslår är i huvudsak likadana som i den kritiserade propositionen.

Vi motionärer anser i yrkande 1 att huvudregeln fortfarande bör vara att kvinnan vid vigseln förvärvar mannens släktnamn. I denna vår åsikt har vi stöd av 64 % av de tillfrågade i en undersökning som namnlagsutredningen lät göra. Jag är alltså i gott sällskap när jag nu vidhåller att detta även i framtiden bör vara huvudregeln.

Vill mannen anta hustruns släktnamn bör det räcka med en anmälan till

pastorsämbetet härom. Likaså bör det räcka med en anmälan till denna instans, om vardera maken vill behålla sitt släktnamn även efter vigsel.

I yrkande 2 anser vi motionärer att barn i äktenskap, där föräldrarna har olika efternamn, automatiskt bör få faderns efternamn. Detta skall alltså fortfarande vara huvudregeln. Det skall dock stå föräldrarna fritt att inom en viss tid till pastorsämbetet anmäla att de önskar att barnet skall bära moderns efternamn.

Går lagutskottets förslag igenom innebär det att vi går ifrån den gamla regeln att barn födda i ett äktenskap automatiskt får faderns efternamn. I stället får barnen automatiskt moderns efternamn, dvs. om föräldrarna har olika efternamn och ingen anmälan görs. Vill föräldrarna att barnet skall ha faderns släktnamn måste detta anmälas till pastorexpeditionen inom tre månader. Man vänder alltså helt upp och ner på gamla namntraditioner, och det tycker jag är ytterligt beklagligt.

Om det nu är jämställdhet man eftersträvar blir den ju inte ett enda dugg större av att man på detta sätt kastar om reglerna. Alltså anser jag att huvudregeln även i framtiden bör vara att barn födda i äktenskap får faderns efternamn.

Reservanterna skriver att jämställdhetsaspekter inte i varje läge ensamt bör få påverka lagstiftningens utformning. Också andra väsentliga synpunkter måste få vägas in. Genom propositionens förslag om namn och namnval har det tagits alltför stor hänsyn till jämställdhetsaspekterna på bekostnad av värdet av namnstabilitet, anser reservanterna. Jag instämmer helt.

Vidare står det i reservationen:

”Även om vissa enskilda reformförslag i och för sig hade kunnat godtas anser utskottet sammanfattningsvis att propositionens förslag till ny namnlag utformats så att det inte kan läggas till grund för lagstiftning. Riksdagen bör begära ett nytt förslag som innebär mindre långtgående förändringar och i vilket nu gällande huvudprinciper för namngemenskap inom familjen bibehålls.”

Jag delar även denna uppfattning, men med den markeringen att det finns enskilda reformförslag som inte bara bör godtas utan som också är önskvärda. Sådana förändringar går dock att genomföra utan så långtgående förändringar i gamla namntraditioner som nu föreslås.

Dessutom är utskottet inte särskilt konsekvent i alla sina ställningstaganden. Man börjar betänkandet med att tala om att förslaget till ny namnlag kännetecknas av att det ger betydligt större utrymme än 1963 års namnlag åt den enskilde själv att bestämma vilket namn han eller hon skall ha. Men så stor frihet vill man inte ge, att det i fortsättningen skall bli lägligt att ha ett bindestreck mellan Wohlin och Andersson. Tala om att sila mygg och svälja kameler!

Lagutskottets förslag om att, i strid mot en överväldigande folkopinions önskemål, ändra de nu gällande huvudreglerna om att hustrun och barnen automatiskt får faderns efternamn till sin motsats, nämligen att makarna utan anmälan behåller var och en sitt efternamn och att barnen får moderns efternamn, anser jag ytterst beklagligt. Det tillgodoser inte punkterna 1 och 2

i motion 2416. Därför yrkar jag också, i likhet med Inger Lindquist, i första hand återremiss av ärendet och i andra hand bifall till reservationen.

I detta anförande instämde Stina Eliasson (c).

Nr 161

Tisdagen den
1 juni 1982

Ny namnlag

Anf. 51 BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja orda något om den föreslagna principen när det gäller släktnamn vid äktenskapets ingående.

"Ingen kan väl påstå att det för upprätthållande av familjens eller hemmets enhet skulle vara absolut nödvändigt att bägge makarna har samma släktnamn."

"För min del anser jag att bibehålla det namn man en gång fått bör vara vars och ens, varje kvinnas liksom också varje mans, rättighet. Det *har* så varit och det bör så förbli."

Detta är citat från en annan namnlagsdebatt, som ägde rum i riksdagen 1920, dvs. för 62 år sedan. Förslaget var då att kvinnan skulle ta mannens namn.

Opponenterna hävdade kvinnornas släktkänsla. Detta argument bemöttes med följande ord: "Men under de senaste åren har denna släktkänsla allt mera dunstat bort."

Det är med andra ord inte mycket nytt under solen. Det kan man konstatera när man läser gamla riksdagsprotokoll. Och vi som hävdat kvinnans ställning i namnlagen är inte särskilt radikala. Tvärtom är det vi som är mer traditionsbundna. Därför är det förvånande att det har hävdats att den nya namnlagen skulle bryta traditioner. Att vi inte bryter några traditioner vittnar inte minst riksdagsdebatten från 1920 om. Lagen om att kvinnor skulle ta männens namn är inte äldre än att mormödrarna och farmödrarna till oss i denna kammare har levt med en annan namnlagstradition än den som nu gäller.

Inger Lindquist har i olika sammanhang menat att jämställdheten måste ge vika, dvs. att gifta kvinnor skall fortsätta att ta mannens namn enligt den huvudregel som nu gäller. Jag trodde att Inger Lindquist i sitt arbete i prostitutionsutredningen hade lärt sig att jämställdheten faktiskt är en mycket viktig princip, som det är angeläget att slåss för, om man vill ha förändring på många andra områden i samhället som berör de sociala problemen.

Jag skall inte uppta särskilt mycket av kammarens tid, utan vill till slut tacka utskottet för tillstyrkandet av min motion om barns rätt att bära båda föräldrarnas namn i kombinationen mellannamn och släktnamn. Den möjligheten kan komma att underlätta situationen för barn till fränskilda föräldrar liksom för föräldrar som själva är fränskilda, men också för andra. Jag tackar utskottet och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Tisdagen den
1 juni 1982

Ny namnlag

Anf. 52 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag har begärt ordet på grund av Anna Wohlin-Anderssons inlägg.

Det väcktes åtskilliga motioner med anledning av propositionen. Jag och 15 medmotionärer svarar för en av dessa. Men i mina anföranden har jag inte på något sätt berört själva motionsyrkandena, utan jag har talat om vad utskottet totalt sett har resonerat sig fram till.

Till grund för våra överläggningar i utskottet har även motion nr 2416 av Anna Wohlin-Andersson m. fl. legat. Jag tycker att Anna Wohlin-Andersson egentligen har blivit tillgodosedd på flera viktiga punkter. Det var värdefullt att hon och hennes medmotionärer tog upp frågan om att man skall kunna bilda efternamn av faderns eller moderns förnamn med tillägget -son eller -dotter. Det yrkandet har vi tillgodosett genom att öka dessa möjligheter jämfört med nuvarande lagstiftning och jämfört med propositionens förslag.

Vi har också tillstyrkt yrkande 3 – jag följer motionens numrering – om att helsyskon skall ha samma efternamn. Det är en ändring jämfört med propositionen. På dessa två punkter av fem i motionen har vi helt tillgodosett Anna Wohlin-Andersson.

Det femte yrkandet gäller att man skall få ha ett streck mellan mellannamn och efternamn. Det är en rent praktisk sak. Man får inte bilda "dubbelefternamn" enligt nuvarande namnlag och inte heller enligt det förslag som här framläggs. Man skall ha ett efternamn, men man kan även ha ett s. k. mellannamn. Dels kan barn ha den ena förälderns namn som mellannamn, dels kan gifta ha sitt namn som ogift som mellannamn. Mellan mellannamn och efternamn skall det alltså inte vara något bindestreck, och jag hoppas att det inte är en stor sak. Det har tidigare talats om förre handelsministern Staffan Burenstam Linder, och vi kan ta honom som exempel. Han heter Staffan Linder och har Burenstam som mellannamn. I ett register skulle han återfinnas under Linder, varefter det skulle stå Burenstam, Staffan.

Jag hoppas att Anna Wohlin-Andersson kan nöja sig med detta. Vi har ju utvidgat möjligheten att ha mellannamn jämfört med propositionens förslag, eftersom det i många fall kan finnas skäl till det.

När det gäller de båda andra yrkandena har vi inte kunnat tillgodose Anna Wohlin-Anderssons och hennes medmotionärers synpunkter att kvinnan vid vigseln automatiskt skall få mannens släktnamn. Vi tycker att vi kan överlämna åt människor att själva anmäla om de vill ha mannens eller kvinnans namn, eller om de vill ha kvar var sitt namn. Jag tror för egen del att en överväldigande majoritet under lång tid kommer att anse att det hittillsvarande namnskicket är det lämpligaste och kommer att välja mannens namn, utan att detta framhävs som huvudregel.

Jag tror inte att lagstiftarna behöver ha en pekpinne för människorna i detta fall, utan vi kan gott och väl överlämna åt de enskilda blivande makarna att diskutera sig fram till vilket namn de vill ha, utan att det som f. n. skall behöva medföra några administrativa svårigheter om de vill ha en annan ordning än den nuvarande med mannens efternamn.

I det andra yrkandet i motionen föreslås "att riksdagen beslutar att barn i äktenskap där föräldrarna har olika efternamn får faderns efternamn såvida icke föräldrarna anmäler till pastorsämbetet att barnet skall ha moderns efternamn eller efternamn hon burit som ogift". Den grupp som Anna Wohlin-Andersson här tar upp är enbart den grupp föräldrar som är gifta men har olika efternamn. Om föräldrarna är gifta och har gemensamt efternamn, får barnet enligt lagförslaget automatiskt det gemensamma efternamnet. Om föräldrarna har olika namn har de att inom tre månader välja vilket namn barnet skall ha. Om de mot förmodan inte gör någon anmälan till myndigheten, får barnet moderns efternamn. På detta sätt likabehandlas de 40 % av barn som föds av ogifta föräldrar med den lilla procent av barn som föds i äktenskapet, men där föräldrarna har olika efternamn. Jag kan säga till Anna Wohlin-Andersson att ett eventuellt bifall till yrkande 2 i motionen 2416 skulle beröra en rätt liten grupp barn, åtminstone med det namnskick vi haft hittills.

Vad sedan gäller antalet barn, kan jag upprepa vad jag har sagt tidigare. Utskottets förslag att helsyskon automatiskt skall få samma efternamn kommer att beröra åtskilliga barn, åtminstone 10 000 per år.

Herr talman! Med detta har jag något velat kommentera Anna Wohlin-Anderssons anförande. Jag beklagar hennes inledningsord, "om namnlagen tycker jag inte". I väldigt många fall kan man tycka mer och mindre bra om reformer och lagförslag. Men om vi ser på vad Anna Wohlin-Andersson har fått igenom med sin motion, bör totalbilden bli att hon har lyckats väl och bör kunna acceptera den kompromiss – utifrån olika värderingar och synpunkter – som lagutskottets majoritets förslag innebär.

Anf. 53 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Först vill jag än en gång upprepa det jag sade i mitt första anförande, nämligen att jag vill ge utskottet och inte minst Martin Olsson en eloge för det intresse och engagemang som har lagts ner på förslaget.

Men jag vill också säga att anledningen till att jag har väckt min motion är, vilket jag också framhöll i mitt tidigare inlägg, att jag vill kämpa för att bevara gamla namntraditioner och ett namnskick som har stark förankring hos allmänheten. Jag vågar förfäktas, herr talman, att det här förslaget till ny namnlag har mycket dålig förankring ute hos allmänheten. Dels är förslaget mycket dåligt känt, beroende på att massmedia i alltför liten utsträckning har brytt sig om att informera om det – det har kommit bort bland karensdagar och löntagarfonder –, dels har grupper som hört talas om förslaget protesterat kraftigt. Dit hör bl. a. släktforskare, frikyrkor och Husmodersförbundet.

Det finns mycket att säga om förslaget och om lagutskottets betänkande, men jag har medvetet försökt att fatta mig så kort som möjligt. Låt mig dock citera några meningar ur betänkandet:

"Bakgrunden till förslaget i denna del är bl. a. att namnet med tillkomsten av personnumren inte längre har samma betydelse som identifikationsmedel."

Om detta säger utskottet: "Vidare bör beaktas att namnets funktion som identifieringsmedel går vida utöver registeridentifikationen."

Jag instämmer helt i denna utskottets mening, och jag är i det här fallet nr 281115-1204.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 54 ANDRE VICE TALMANNEN:

Propositioner ställs först beträffande det av Inger Lindquist under överläggningen framställda yrkandet om återförvisning av ärendet till utskottet för ytterligare beredning. Jag erinrar om att det för bifall till detta yrkande räcker med att en tredjedel av de röstande ansluter sig till det.

Återförvisningsyrkandet

Kammaren avlog med 239 röster mot 71 det av Inger Lindquist framställda yrkandet om återförvisning av ärendet till utskottet för ytterligare beredning.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls med 240 röster mot 70 för reservationen av Inger Lindquist m. fl.

Mom. 2-20

Utskottets hemställan bifölls.

11 § Arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1981/82:13 om arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag (prop. 1981/82:100 och 1981/82:139).

Anf. 55 LARS ULANDER (s):

Herr talman! På något sätt känns det överkligt att vi nu skall påbörja en debatt om nedrustning av stödet till de arbetslösa efter den debatt som vi haft när det gäller sjukförsäkringen.

Borgerlighetens förslag innebär, om inte någon borgare ändrar sig, att regeringen skär ner på arbetslöshetskassornas krav på höjd dagpenning. I en tid av hög arbetslöshet tar regeringen och den borgerliga majoriteten sig orådet före att kraftigt minska statens stöd till de arbetslösa. Det beslut som majoriteten vill ha är avslöjande för det synsätt som denna regering och riksdagsmajoriteten har. Man kan slå fast att de arbetslösa är den grupp som är hårdast utsatt av alla grupper som har fått dra åt svängremmen i Fälldins Sverige. Antalet arbetslösa ökar. De siffror vi fick i måndags gav besked om att 25 000 fler är arbetslösa i nuläget jämfört med samma tid förra året. Vi kan också förutse en kraftig ökning av arbetslösheten efter sommaren. Fler

och fler drabbas av arbetslöshetens hopplöshet.

Det borde vara alldeles tillräckligt att vara arbetslös med allt vad det innebär av oro för framtiden, känslan att vara utanför. Med regeringens förslag räcker det inte med detta. De arbetslösa skall också straffas med en förödande neddragning av sin privata standard.

Regeringens förslag innebär att med en månads arbetslöshet får en verkstadsarbetare 59 % av sin tidigare lön, en sjuksköterska 59 %, en lågstadielärare 52 %. En byggnadsarbetare får 50 %, och en industritjänsteman får 49 %.

För oss socialdemokrater är den politik som förs på detta område helt oacceptabel. Ser man på regeringens politik är i och för sig detta förslag ett följdriktigt förslag. Vi har ju nu fått vänja oss vid avrustningar på olika områden. Förutom sin arbetslöshetsskapande politik har regeringen nu på kort tid gått hårt fram även i andra sammanhang. På signaler från arbetsgivarna försämrades lagen om anställningsskydd. Efter en längre tids propaganda från SAF försämrades sjukförsäkringen – pensionernas urholkning inte att förglömma.

Nu har turen alltså kommit till arbetslöshetskassan, som enligt regeringen i dagsläget får för mycket statsstöd. Kravet på en bättre kompensation för de arbetslösa tillbakavisas.

Borgarnas kallsinnighet mot de arbetslösa är inte någon nypåfunnen attityd. Arbetslöshetskassornas samorganisation och vi socialdemokrater har haft ett mycket dåligt gehör för krav på förbättringar under hela den tid som borgarna haft regeringsansvaret.

En genomgång av utvecklingen på detta område är avslöjande för de regeringar som kommit och gått sedan 1976. År 1974 genomförde den socialdemokratiska majoriteten den beskattade och pensionsgrundande arbetslöshetsförsäkringen.

År 1976 begärde Arbetslöshetskassornas samorganisation att dagpenningen skulle höjas till 160 kr. Den socialdemokratiska regeringen kom också med ett förslag som riksdagen antog.

Efter 1977 behövdes 200 kr. Majoriteten beslutade 180 kr. År 1978 begärde arbetslöshetskassorna en dagpenning på 110 kr. – det blev 195 kr. I maj 1979 begärdes att dagpenningen skulle höjas till 220 kr. – det blev ingenting alls.

I december 1979 begärde samorganisationen 230 kr. för att de arbetslösa inte skulle halka för långt efter. Inte heller denna gång ansåg borgarregeringen att man skulle bry sig om de arbetslösas krav. Tvärtom avslog riksdagsmajoriteten en motion om en uppräkning av dagersättningen.

1980 i september kom nästa hemställan från samorganisationen om att i varje fall för att förhindra ytterligare urgröpning uppräknas dagpenningen till 230 kr. Något förslag från regeringen syntes inte till denna gång heller.

År 1981 kommer äntligen ett förslag från regeringen – och då med 210 kr. Ett förslag från socialdemokraterna om 230 kr. avslogs också denna gång. Detta är, herr talman, centerns, folkpartiets och moderaternas taktiska handlande mot de arbetslösa.

Tisdagen den
1 juni 1982

*Arbetslöshets-
ersättning och ut-
bildningsbidrag*

För att nu komma i kapp behövs en dagersättning på minst 280 kr. Det tar inte den borgerliga majoriteten någon notis om. Förslaget från regeringen innebär en helt oacceptabel nivå och, som jag tidigare sagt, ett förvärrande av en tillräckligt dystert situation. Till detta föreslår regeringen att statsbidragen skall försämrast. Sänkningen från 90 till 80 % betyder att medlemsavgifterna måste öka väsentligt, i många fall till det dubbla eller mer. I ett flertal arbetslöshetskassor tvingas man höja medlemsavgiften utan att kunna höja dagpenningen.

Ser man på detta regeringsförslag finner man att det är både märkligt och överraskande, med tanke på att en av de borgerliga regeringarna i en regeringsdeklaration utlovade en allmän arbetslöshetsförsäkring.

I propositionen föreslås också att avstängningstiden skall ökas. Det är ett onödigt och provocerande förslag. Att genom en skärpning av avstängningsreglerna tro sig nå något vettigt resultat måste vara fotat på tesen att det här gäller att sätta åt arbetsovilliga.

Detsamma gäller beträffande förslaget att dessa skärpta bestämmelser skall gälla från den 1 juli. Utskottsmajoriteten gör bedömningen att detta mycket väl går att klara av till den 1 juli och att det inte är så komplicerat. Vad har man för bakgrund till den bedömningen? Här handlar det om människor som sagt upp sin anställning i tron att nuvarande regler gäller. De borgerliga tar på sig ett stort ansvar för enskilda människors ekonomi. De fackliga organisationerna och arbetsförmedlingarna bör få i varje fall sex månader på sig för att informera om förändringarna.

Herr talman! I Dagens Nyheter lördagen den 22 maj angrep Ingemar Eliasson moderatledaren Ulf Adelsohn för dennes angrepp på fackföreningsrörelsen. En del av hans slutsatser var respektabla. De angrepp på de fackliga organisationerna som moderaterna hängett sig åt är värda all kritik. Dock skall sägas att regeringens politik – naturligtvis med moderaternas gillande – i samma anda riktar angreppen mot löntagarna och deras organisationer. Den aktuella propositionen och utskottsmajoritetens accepterande av förslaget är en klar utmaning mot en anständig solidaritetspolitik.

Det är få frågor som väckt större ilska och harm än förslaget om försämringarna i arbetslöshetsförsäkringen – jag undantar då försämringarna i sjukförsäkringen. Jag vill endast citera ur två protestbrev. Jag skulle kunna använda mycket lång tid för att redovisa alla protestlistor som kommit, men jag avstår från det. Det första brevet har kommit från Pappersindustriarbetareförbundets avdelning 50 i Kvarnsveden. De skriver till de socialdemokratiska riksdagsledamöterna:

”PROTEST MOT FÖRSÄMRINGAR AV SJUK- OCH ARBETSLÖSHETSFÖRSÄKRINGAR

Undertecknad organisation överlämnar här protestlistor mot de försämringar som borgarna har för avsikt att genomföra.

Vi vet att vi har ditt stöd för detta, men vi vill ändå genom praktisk handling bevisa vårt missnöje.

Med hopp om att tiden fram till september kommer att gå mycket fort!

Hälsningar

PAPPERS AVD 50"

Det andra uttalandet som jag tänker läsa upp kommer från Kopparbergs läns TCO-distrikt. Jag citerar ur uttalandet:

"Kopparbergs läns TCO-distrikt måste protestera på det allvarligaste mot de försämringar regeringen föreslår när det gäller

DET STATLIGA BIDRAGET TILL ARBETSLÖSHETSFÖRSÄKRINGEN, INFÖRANDE AV KARENSDAG VID SJUKFRÅNVARO.

Genom regeringens förslag kommer det att slå än hårdare mot de erkända arbetslöshetskassorna. De har det nog bekymmersamt med det alltmer ökande antalet arbetslösa och därmed ökade kostnader. Till detta skall då läggas sänkningen av statsbidraget. Det gäller här stora pengar. För TCO:s största förbund, Svenska Industrijänstemannaförbundet (SIF), kostar det hela 24 miljoner eller en avgiftshöjning med över 100 kr. per år och medlem.

Genomgående för dessa 'reformer' är ju att de slår mot löntagargrupperna och de sämst ställda – indirekt de arbetslösa och direkt de sjuka."

Herr talman! Jag avslöjar naturligtvis ingenting nytt när jag ger beskedet att om socialdemokraterna får regeringsansvaret efter höstens val är detta ett av de beslut som skall förändras i enlighet med vår motion i anslutning till propositionen, vilket betyder att arbetslöshetskassorna kommer att få tillbaka det som den borgerliga majoriteten plockar av dem om ni vinner voteringarna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationer som är fogade vid betänkandet.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

I anförandet instämde Lars Henrikson (s).

Anf. 56 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag skall inte upprepa bakgrunden till ärendet. Jag förutsätter att Lars Ulanders redogörelse är tillräcklig när det gäller bakgrunden. Dessutom har ledamöterna tagit del av ärendet i sina handlingar, och debatten om ärendet har varit livlig utanför det här huset. Jag tror därför att det är rätt onödigt.

Varför har vi moderater ställt oss bakom regeringens förslag? Den frågan skall jag besvara, samtidigt som jag skall redovisa skälet till att vi inte kunnat vara med om utskottets initiativ att gå emot regeringsförslaget vad gäller förskottsutbetalningarna av bidrag till arbetslöshetskassorna. Vi går alltså med på vad som föreslås på samtliga punkter i utskottsbetänkandet utom en. Det skall jag återkomma till.

Herr talman! Tänk vad lätt det skulle vara att vara politiker om det gick bra för Sverige! Tänk om vi hade ett bytesbalansöverskott! Tänk om svenska

*Arbetslöshets-
ersättning och ut-
bildningsbidrag*

Tisdagen den
1 juni 1982

*Arbetslöshets-
ersättning och ut-
bildningsbidrag*

varor var efterfrågade och konkurrenskraftiga på världsmarknaden, om vi sålde mer till utlandet än vad vi köper! Tänk om oljenotan var 10 miljarder mindre! Tänk om räntenivån låg 5–6 % lägre!

Tänk om vi politiker fick månatliga rapporter om ständigt ökade investeringar i det enskilda näringslivet, om arbetskraftsbrist, om ökade vinster, om ökad trygghet och bättre inkomster för de anställda och om nya jobb!

Tänk om vi inte hade ett budgetunderskott i statens budget, inga lån i utländska banker, inga miljarder i ränteutgifter! Tänk om, tänk om . . .

Herr talman! Vad skulle inte vi politiker kunna lova väljarna inför valen: Rysk kaviar, oxfilé, lyxårtar på kalasen, lagen om hälsoreserätt till Medelhavet, en sommarstuga, två bilar och video i varje familj osv.. lediga fredagseftermiddagar för alla, särskild julsemester, högre löner, lägre skatter, större barnbidrag och pensioner osv.

Men verkligheten är sannerligen en annan. Den har beskrivits många gånger här i kammarken. Denna verklighet, med krisproblem av olika slag, gör det sannerligen inte lätt för oss politiker – varken för de politiker som är medvetna om den ekonomiska krisen och om lösningarna på problemen, men som inte vågar föra ut sanningen till sina väljare, eller för dem som är medvetna om den ekonomiska krisen, men som har det politiska modet att redogöra för sanningen. Och inte bara det – dessa politiker för medvetet en impopulär politik. De vidtar impopulära åtgärder för att på sikt sanera såväl ekonomin i samhället och arbetslivet som ekonomin i det enskilda hushållet.

Det vi nu diskuterar ingår i det impopulära saneringsprogrammet. Jag önskar för min del att vi kunde höja kontantstödet i arbetslöshetsförsäkringen så som Arbetslöshetskassornas samorganisation har begärt. Nu kan vi inte gå så långt. Vi måste helt enkelt bromsa utgiftsexpansionen här som på alla andra statsutgiftsområden.

Medlemsavgifterna måste höjas för de enskilda medlemmarna i de olika fackliga organisationerna. På Handelstjänstemannaförbundets kongress för ett par veckor sedan konstaterades det att medlemsavgiften till arbetslöshetskassan måste höjas med 2 kr. per månad, om regeringsförslaget skulle antas av riksdagen. Jag hade för mig att det skulle bli fråga om en något större höjning, enligt de beräkningar som vi har fått från utskottet. Men så här sade man på den kongressen. Det är alltså inte fråga om ett större antal kronor. Men genomsnittligt är det inte heller fråga om några särskilt stora stegringar. Den enskilde vanlige medlemmen har förståelse för en höjning, men den partipolitiskt nitiske facklige ledaren fortsätter förstås sin kampanj, som är ett led i socialdemokratins ansvarslösa valkampanj. Man får hoppas att det bland alla dessa finns åtminstone några som inser risken med bristen på ansvar för svensk ekonomi på längre sikt. Kampanjen kan få motsatt effekt! Underskatta inte de enskilda löntagarna och medlemmarna i facket. Allt fler begriper att vi inte kan leva över tillgångarna hur länge som helst.

Jag yrkar således bifall till utskottets hemställan på alla punkter utom punkten 3. Denna punkt gäller arbetsmarknadsstyrelsens förskottsutbetal-

ningar till arbetslöshetskassorna. Regeringens förslag innebär ingen förändring. Arbetsmarknadsstyrelsens rätt att à conto betala ut bidrag till kassorna fem gånger per år – första gången per den 28 februari och sista gången per den 31 oktober – skall inte ändras, hade regeringen tänkt sig. Men utskottets majoritet fann, efter hearing med Arbetslöshetskassornas samorganisation, att den 31 december borde tillkomma som utbetalningsdag för förskott. Kassorna hade ont om kontanter då, sades det. Det är svårt med likviditeten för några av de mindre kassorna. Det är sant. Men observera att statsbidragsreglerna fr. o. m. 1976 har varit mycket förmånliga. Medlemsavgifterna har t. o. m. kunnat sänkas i vissa förbund. Fonderna har också kunnat byggas upp till en nivå som vida överstiger vad lagen kräver. De kassor som redan har en mycket god ekonomi behöver inte särskilt gynnas.

Men hur ser vi på de kassor som kan ha eller kan få verkliga likviditetssvårigheter? Svaret är enkelt. Gällande ordning ger arbetsmarknadsstyrelsen rätt att göra extra utbetalningar om det föreligger särskilda skäl härför.

Med detta yrkar jag bifall till den moderata reservationen 3.

Till punkt 15 har vi moderater fogat ett särskilt yttrande. Wiggo Komstedt har i motion 1970 påpekat att lagen om arbetslöshetsförsäkring ger varje löntagare rätt att vinna medlemskap i en arbetslöshetskassa. Tydligt lever många människor i föreställningen att man måste vara medlem i en facklig organisation för att få medlemskap i arbetslöshetskassa, skriver Wiggo Komstedt i motionen. Han kräver att det skall spridas information om rätten att bli medlem i arbetslöshetskassa utan att vara medlem i facklig organisation. Parentetiskt vill jag markera att jag personligen anser det naturligt att alla löntagare är med i en facklig organisation, men lika naturligt är det för mig att inte tvinga någon.

Med anledning av motionen säger utskottet att det ingår i arbetsförmedlingens dagliga arbete att lämna information om arbetslöshetsförsäkringen till de arbetssökande.

Utskottet ansåg därmed att ingen särskilt åtgärd behöver vidtas med anledning av motionen. Med vårt särskilda yttrande vill vi markera att informationen är bristfällig i dag, och den bör förbättras. Vi förutsätter att arbetsmarknadsstyrelsen som opartiskt serviceorgan ser det som självklart att aktivt informera varje löntagare om denna lagstadgade rättighet.

Anf. 57 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Jag konstaterar, att när Alf Wennerfors började sin diskussion om vad han ville ge, var det fråga om ren och skär lyxkonsumtion – man talar om rysk kaviar. Socialdemokraterna begär att de människor som blir arbetslösa inte skall hamna i den otroliga situationen att de måste sänka sin standard med mellan 40 och 50 %.

Vad Alf Wennerfors f. ö. sade finns det ingen anledning att bemöta. Det skulle vara konstigt, om man skulle föra en annan diskussion med hänsyn till

det parti som man representerar. Ifrån Alf Wennerfors håll räknar arbetarrörelsen aldrig med att få något stöd för sina krav – som i detta fall är högst angelägna. Det är ändå bra att få in Alf Wennerfors anförande i protokollet. Om inte på annat ställe kan man där märka den människosyn som finns på moderat håll.

Anf. 58 ALF WENNERFORS (m) replik:

Herr talman! Lars Ulander finner det alltså helt hopplöst att föra en debatt om detta. Han menar tydligen att man i talarstolen bara har att slå fast hur det skall vara enligt socialdemokratisk uppfattning, dvs. att vi skall fortsätta att leva över våra tillgångar. Vi moderater vill tillsammans med de två andra borgerliga partierna ta ansvar för den ekonomiska utvecklingen, vilket, som jag sade i mitt första anförande, innebär att det måste vidtas impopulära åtgärder. Dessa impopulära åtgärder måste alltså omfatta alla de olika statliga utgifterna, även dem som det här är fråga om. Det är mycket överdrivet att resonera som Lars Ulander. Jag vill, Lars Ulander, än en gång säga: Underskatta inte de vanliga löntagarna och de vanliga medlemmarna i facket. Det kan inte vara fråga om så stora påfrestningar som Lars Ulander vill göra gällande.

I dag är medlemsavgiften för t. ex. en byggnadsarbetare 7 kr. per månad, och höjningen skulle bli ca 7 kr. – jag vet inte exakt, men det rör sig om ett sådant belopp. Detta är, menar jag, någonting som varje löntagare kan klara.

Anf. 59 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Det är ju alldeles tydligt att Alf Wennerfors inte begriper ett dugg av vad han själv har stått här och talat om.

Vad jag är oerhört kritisk mot är att en person som ofrivilligt blivit arbetslös får bara mellan 40 och 50 % av sin lön. Då säger Alf Wennerfors att det inte är några stora uppoftningar, eftersom det rör sig om 7 kr. i månaden. Jag tycker det sista som Alf Wennerfors sade avslöjar Alf Wennerfors dåliga kunskaper om dessa problem.

Anf. 60 ALF WENNERFORS (m) replik:

Herr talman! Nu talar vi tydligen om två olika saker. Lars Ulander blandar ihop medlemsavgiften med det belopp som den arbetslöse får, när han är arbetslös. Jag talade alltså om medlemsavgiftshöjningarna. Även om dem har ni ropat högt. Jag menar att det här rör sig om rimliga höjningar som löntagare och medlemmar i de fackliga organisationerna kan klara. Särskilt de som är medvetna om den svenska ekonomiska krisen vill också vara med och ta ansvar.

När det sedan gäller kontantunderstödet har vi alltså inte kunnat gå så långt som kassornas samorganisation har önskat, men vi har ändå höjt det övre taket. Den höjningen får vi anse vara realistisk i dag.

Tisdagen den
1 juni 1982

*Arbetslöshets-
ersättning och ut-
bildningsbidrag*

Herr talman! Det är den sociala nedrustningens tidevarv. I onsdags i förra veckan infördes karensdagar i sjukförsäkringen, i dag är det dags för församringar i arbetslöshetsersättningen. Nedrustningen är proklamerad av en borgerlig s. k. mittenregering, påhejad av ett extremt högerparti med samma förakt för arbetarklassen som det gamla patronväldet hade. Regeringen påhejas även av arbetsköparnas ideologiska krafter, organiserade i Svenska arbetsgivareföreningen.

Protesterna i arbetslivet mot den sociala nedrustningen är massiva. De arbetandes fackliga organisationer vänder sig i lika hög grad mot församringen i arbetslöshetsersättningen som mot införandet av karensdagar i sjukförsäkringen.

Församringarna är utlöpare av samma politik, en i grunden orättfärdig politik med en reaktionär människosyn – den starkes rätt, ohöjd egoism och hänsynslöshet mot de svagare. Församringarna motiveras med att staten måste spara. Därmed erkänner borgerligheten att vårt samhällssystem är i kris. Krisens bördor skall nu fördelas lika mellan *de arbetande*. De s.k. risktagarna, som man ibland talar om, skall inte bära några bördor. De välbärgade och privilegierade klarar sitt skinn, medan arbetarnas breda skikt får bära bördorna i form av sociala och ekonomiska församringar. Och naturligtvis gör Alf Wennerfors det väldigt lätt för sig när han tar ställning för dem som inte behöver betala.

När vpk avvisar den borgerliga regeringens sociala nedrustningspolitik, som i det här fallet arbetslöshetsunderstödet, utgår vi från arbetarrörelsens gamla målsättningar om solidaritet, gemenskap och kollektivt delade villkor.

Regeringens förslag till ändringar i arbetslöshetsförsäkringen innebär: Den högsta gränsen för dagpenningen skall vara 230 kr. i stället för 280 kr. som Arbetslöshetskassornas samorganisation har föreslagit. Statsbidragen försämras – fackföreningsavgifterna måste höjas med 100 %. Avstängningsreglerna försämras och avstängningstiderna förlängs.

Vpk föreslår att den högsta dagpenningklassen skall vara 280 kr. och att det kontanta arbetsmarknadsstödet höjs till 120 kr. per dag. På övriga punkter yrkar vi avslag på regeringens proposition.

Det här förslaget läggs ju fram när arbetslösheten ökar. Då försämrar man arbetslöshetsförsäkringen. Och det är den borgerliga regeringspolitiken som är den direkta orsaken till arbetslösheten. Den ekonomiska politiken har som främsta syfte att gynna storfinansens exportinriktning samtidigt som kapitalet och de redan välbärgade gynnas. Jobben minskar. De arbetslösa är minst 25 000 fler än förra året. Och den öppna arbetslösheten pendlar mellan 110 000, 140 000 och 150 000.

Industriinvesteringarna minskar i vårt land – svenska företags investeringar är t. o. m. större utomlands. Den offentliga sektorn krymper. Det är resultatet av den borgerliga ekonomiska politiken.

Arbetslösheten är inte någon konjunkturföreteelse utan den är varaktig. Allt fler blir nu långtidsarbetslösa och löper risk att bli utstämplade från

arbetslöshetskassan. Kommunernas utgiftsökningar på den sociala sektorn är beviset på den här utvecklingen.

I det läget är det dags att på allvar diskutera hur en allmän arbetslöshetsförsäkring skall utformas. Efter den utveckling som den förda politiken har fört med sig finns det givetvis brister i den nuvarande arbetslöshetsförsäkringen.

När arbetslösheten ökar försämrar alltså borgerligheten arbetslöshetsförsäkringen. Nog måste det betecknas som en cynisk och människofientlig politik! Vad som är särskilt allvarligt i detta läge är att man nu tydligen återigen kalkylerar med en 5-procentig arbetslöshet. Var finns rätten till arbete i dagens borgerliga politik? Finns den rätten bara när företagens krav på kortsiktiga vinster kan tillfredsställas? Är det bara då en människa har rätt till arbete, enligt borgerlig politik? Den frågan bör ställas en dag som denna, när det föreslås en social försämrning.

Från vpk:s sida har vi framställt en rad förslag för att de arbetslösa icke skall behöva uppbära understöd vid arbetslöshet: en plan för 100.000 nya samhällsnyttiga arbeten, ett långsiktigt industriprogram, stopp för kapitalflykten, förkortad arbetsdag, en ordentlig och rejäl tillämpning av främjandelagen och en ordentlig ungdomsgaranti.

Alla dessa förslag, som skulle göra att man icke behövde uppbära arbetslöshetsförsäkring, avvisar den borgerliga politiken. Den är brutal och hänsynslös. Vi kan ju bara se på de åtgärder som man närmast håller på med här i vår. Man skall genomföra en marginalskattesänkning, främst då för höglönegrupperna. Man indexreglerar skatteskalorna. Aktiemarknaden tillförs miljardbelopp. Vad som händer i den ekonomiska politiken är att reallönerna sjunker och att vinsterna ökar för kapitalet och företagen. Det sker kraftiga matprisökningar genom minskade matsubventioner. Hyrorna ökar.

Detta är en del av omfördelningspolitiken. Den andra är att arbetslösheten tillåts öka till rekordnivå, att 15 karensdagar införs i sjukförsäkringen och att arbetslöshetsförsäkringen försämras. Naturligtvis måste man från arbetarrörelsens sida ta totalt avstånd från denna borgerliga politik.

I flera år har nu Arbetslöshetskassornas samorganisation – SO – krävt en höjning av dagpenningklasserna. Man har inte blivit bönhörd av regeringen. Föregående år krävde man 230 kr. som högsta dagpenningklass. Då prutade regeringen till 210 kr. Nu föreslår regeringen 230 kr., men samtidigt har SO begärt 280 kr. som högsta klass och motiverat detta med de enorma eftersläpningar som har skett under den här tiden.

Arbetsmarknadsministern säger i propositionen att han vill ha 230 kr. som högsta gräns, därför att man skall följa pris- och löneutvecklingen. Här måste alltså föreligga en klar åsiktsskillnad mellan Arbetslöshetskassornas samorganisation och regeringens bedömning när det gäller prisutveckling och löneutveckling och vad som skall vara en rimlig kompensationsnivå. Jag är böjd att tro att det är Arbetslöshetskassornas samorganisation som har det rätta talet. Egentligen är det prutningar i omfördelningssyfte som ligger bakom regeringens ställningstagande och förslag.

Det visade sig också när remissinstanserna skulle se på det här högsta taket, att det egentligen bara var arbetsgivarna som ställde upp på regeringens linje. Alla övriga remissinstanser ville ha ett högre dagpenning-belopp.

För vpk:s del avvisar vi helt tanken på att arbetslöshetskassorna själva, med egna medel – med höjda fackföreningsavgifter och genom att tulla på fonderna – skall finansiera höjda dagpenningklasser.

Detta har också direkt att göra med statsbidrags nivån i den nuvarande konstruktionen. I praktiken innebär det lägre statsbidrag till arbetslöshetskassorna. Det sägs också i klartext att de minskade inkomsterna till A-kassorna skall täckas av medlemsavgifter, ränteinkomster och A-kassornas fonder.

Då vet vi att det är kassor med svag ekonomi som kommer att få problem. Och det är inte bara övergångsproblem, utan det är även långvarigare problem. De som har dessa kassor är kanske just de grupper som har hög arbetslöshet och som i förlängningen icke höjer sina dagpenningklasser utan får hålla sig till de lägre ersättningarna. Vi yrkar därför avslag på förslaget om ändrade statsbidragsregler. Det grundar sig, såvitt jag kan förstå, helt och hållet på inställningen att vi skall spara. Och vilka är det som skall spara? Det är de arbetande.

En annan del som jag tycker är utmanande i regeringens proposition är förslagen om nya avstängningsregler. Vi tycker att de är i princip förkastliga. Att just nu, i det här läget med ökad arbetslöshet och svagt utbud av lediga platser, förlänga avstängningstiderna är egentligen en social utmaning. Självförvårdad arbetslöshet är ett diskutabelt begrepp, som man bör gå litet djupare in i innan man ändrar reglerna. De föreslagna ändringarna kommer med all sannolikhet att öka utslagningen och utsorteringen från arbetsmarknaden. Det är bara ett sätt. Att de som inte finner sig till rätta på arbetsmarknaden i dag skall sållas ut med regler som är strängare kan inte vara solidariskt. Dessa människor kommer att hamna någon annanstans i den sociala kvarnen i Sverige – kanske det blir hos kommunen.

Med ersättningsreglerna följer även bidragen till arbetsmarknadsutbildning. För dem som inte är berättigade till arbetslöshetskassans understöd uppgår utbildningsbidraget i dag till 155 kr. per dag. Det föreslås bli 165 kr. Höjningen motsvarar den stimulantia som togs bort för ett år sedan.

AMU-eleverna har under flera år krävt en högre ersättning. Föregående år krävde de en höjning med 35 kr. Vpk har föreslagit att utbildningsbidraget till AMU skall fastställas till 200 kr. per dag. Det vore en rimlig åtgärd i dagens läge.

Även det kontanta arbetsmarknadsstödet bör höjas. Enligt regeringens förslag ökas det med 5 kr. för dem som har fyllt 20 år. Vi vill gå längre. I likhet med föregående år vill vi att stödet skall utgå med 120 kr. per dag.

Denna politik – i praktiken en social nedrustning med ärkekonservera drag – är, som jag sade tidigare, hatad på arbetsplatserna. Mängder av uttalanden och protestlistor med krav på ett stopp för denna sociala nedrustning finns hos departement, partikanslier och fackföreningar. Till LO

*Arbetslöshets-
ersättning och ut-
bildningsbidrag*

och dess förbund samt till TCO har kommit krav på politisk generalstrejk mot den löntagarfiendliga politiken, främst mot införandet av karensdagar inom sjukförsäkringen men även mot försämrade arbetslöshetsersättning.

En politisk proteststrejk skulle utgöra ett mycket allvarligt nederlag för den borgerliga regeringen. Det som har räddat regeringen undan en sådan massiv protestyttring är LO-ledningen, som har avstått från att utlysa en politisk strejk. En politisk strejk har även sitt klara berättigande däri att den löntagarfiendliga politiken har Svenska arbetsgivareföreningen såsom pådrivare. Vpk för sin del uttalar att de borgerliga regeringarna väl har kvalificerat sig för en politisk strejk.

Herr talman! Jag yrkar med detta bifall till motion 2386 på samtliga punkter utom vad gäller dagpenningbeloppet till A-kassan och statsbidragsreglerna, där reservationerna 1 och 2 tillfredsställer vpk:s motionsyrkande. Jag yrkar i dessa delar bifall till reservationerna 1 och 2.

Anf. 62 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Debatten har tenderat att bli en arbetsmarknadspolitisk och sysselsättningspolitisk debatt. Jag skall inte fördjupa mig i den, delvis av två skäl. Det ena är att vi hade en mycket ingående sådan debatt den 1 april. Det andra är att den diskussionen återkommer i samband med att kammaren tar ställning till regeringens kompletteringsproposition.

Huvudpunkterna i det regeringsförslag som vi nu behandlar om förändringar vid arbetslöshet är dels förbättringar av ersättningen vid arbetslöshet, dels förändringar av statsbidraget till A-kassorna. På arbetslöshetskassornas fonder ställs nu betydligt lägre krav, medan reglerna om avstängning från rätt till arbetslöshetsersättning skärps. Därutöver tar utskottet initiativ till att medge en extra utbetalningsperiod för A-kassorna.

Både av betänkandet och av debatten hittills framgår att motsättningar råder i två stora frågor. Det gäller dels nivån på ersättningsbeloppen, dels dessutom reglerna för statsstödet till A-kassorna.

Herr talman! Frånsett de här punkterna har socialdemokraterna i utskottet på väsentliga områden givit regeringspropositionen sitt stöd och har på fem centrala områden sällat sig till utskottsmajoriteten.

Socialdemokraterna är i princip med på att avstängningsreglerna skall skärpas, även om man inte går lika långt som regeringen.

Socialdemokraterna är helt med på att kassornas fondkrav skall sänkas.

Socialdemokraterna är med på det förslag som har aktualiserats vid utskottsbehandlingen om tätare utbetalning av statsstödet till kassorna.

Socialdemokraterna är vidare med på regler som hindrar överkompensation när en arbetslös har rätt till både kassaersättning och pension.

Socialdemokraterna godtar en jämkning av reglerna för utbildningsbidrag till deltagare som har rätt till ersättning från A-kassa.

På de här fem punkterna där det råder samstämmighet markeras också skillnaden gentemot kommunisterna. Lars-Ove Hagbergs holmgång med LO-ledningen understryker de skillnader som finns.

När det gäller avstängningsreglerna delar socialdemokraterna och övriga partier i utskottet den uppfattningen att de bör omformas så att de främjar att den arbetslöse håller kontakt med arbetsförmedlingen.

Det jag nu sagt markerar att i de viktiga principiella delarna är utskottet ense med regeringen om dess förslag till förändringar. Debatten har då kommit att handla om ersättningsnivån och statsbidragets storlek. Det framgår f. ö. av både dagens diskussion och den som förts parallellt med riksdagsbehandlingen.

Att återföra statsbidragets nivå till 1974 års läge menar vi från utskotts-majoriteten är ganska rimligt. Kritiken med påståendet om att arbetslöshets-ersättningen har urholkats återkommer ofta i debattinläggen. Som sagts redan många gånger, får vi inte glömma bort att den största och allvarligaste eftersläpningen skedde mellan 1974 och 1977, dvs. under den socialdemo-kratiska regeringstiden.

När det gäller spännvidden gentemot sjukförsäkringen måste också påminnas om att det hela tiden varit en klar skillnad i ersättningsnivåerna. F. ö. öppnas nu möjligheten för kassorna att ge ut högre ersättning än det angivna beloppet.

Den indignation som präglat debatten kan ge intryck av att det skulle handla om gigantiska avgiftshöjningar. Vi har i betänkandet på s. 9, som kammaren kan ta del av, visat på en utveckling som generellt sett innebär att medlemsavgifterna till A-kassan sedan 1975 har kunnat sänkas, inte bara i reella termer utan också i nominella tal, ner till som lägst 3 à 4 kr. per månad. Även om det skulle bli en fördubbling av den avgiften och med beaktande av kassor som därmed får en månadsavgift på 10 eller 15 kr., innebär en utökad avgiftshöjning enligt regeringsförslaget en mycket måttlig kostnad, som därtill får dras av vid deklarationen.

Samtidigt visar en uppställning i utskottsbetänkandet att tillväxten i fonderna under samma period varit mycket kraftig. Många kassor har fördubblat eller flerdubblat sitt fondbelopp.

Från utskottets sida har vi ändå velat vara lyhörda för de påpekanden som kommit från A-kassornas samorganisation när det gäller omställningssvårigheter, och med undantag av moderata samlingspartiets ledamöter medger utskottet den extra betalningstermin som jag inledningsvis nämnde. Detta får ses som ett uttryck för att vi, i en omställningsperiod som innebär påfrestningar, från riksdagens sida är beredda att underlätta en sådan förändring.

Socialdemokraterna har gjort en stor poäng av att regeringens förslag skulle medföra en stor övervältring på såväl enskilda arbetstagare som löntagarkollektivet. Men också socialdemokraterna lever under de matematiska lagarna, och av den anslagsförstärkning om 1 200 milj. kr. som socialdemokraterna föreslår skulle 670 milj. kr. tas ut via arbetsgivaravgifts-medel.

Här finns det anledning att resa frågetecken. Den höjning av arbetsmarknadsavgiften som socialdemokraterna föreslår innebär ett överuttag på många hundra miljoner kronor. Nära 1.5 miljarder kronor vill socialdemo-

Tisdagen den
1 juni 1982

*Arbetslöshets-
ersättning och ut-
bildningsbidrag*

uttaxera den vägen, och här uppstår komplikationer för den enskilde arbetstagaren, eftersom ett sådant uttag kommer att räknas av vid löneförhandlingarna.

Även om man skulle acceptera socialdemokraternas finansiering, uppkommer frågan: Är det nödvändigt att uttaxera uppemot 800 milj. kr. mer än vad den aktuella avgiften kräver, och detta alldeles särskilt med tanke på att socialdemokraterna är medvetna om att detta kommer att avräknas i en lönerörelse? De ca 1,5 miljarder kronor som socialdemokraterna på det här sättet taxerar ut extra av de svenska löntagarna måste ändå läggas in i bilden för att vi skall kunna göra en jämförande och rättvis bedömning.

Så en kort kommentar till ytterligare ett par motioner som behandlas i betänkandet.

Motionen 1963 av Wivi-Anne Cederqvist m. fl. gäller rätt till ersättning när problem uppstår med barnomsorgen för arbetslös sökande. Detta är ett återkommande yrkande som har väckts under en följd av år. Inom jämställdhetskommittén har frågan diskuterats, och där anser man att saken bör utredas. Ett enigt utskott förutsätter att en sådan utredning kommer till stånd.

I motionen 1970 av Wiggo Komstedt krävs att information skall ges om att det är fullt möjligt att vara arbetslöshetsförsäkrad utan att samtidigt vara fackligt organiserad. Utskottet är inte berett att föreslå några särskilda informationsåtgärder, men vill konstatera att det är en uppgift och skyldighet för arbetsmarknadsverket att korrekt informera om försäkringen. Frågan behöver därmed inte leda till någon ytterligare riksdagens åtgärd.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 63 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Elver Jonsson började med att säga att det har blivit en arbetsmarknads- och sysselsättningspolitisk debatt och att vi skall vänta med den. Det är kanske litet svårt att i en diskussion om arbetslöshetskassan och kostnaderna för denna inte ta med frågor som direkt anknyter till detta område, och det gör naturligtvis sysselsättningsfrågorna. Att ytterligare 25 000 människor är arbetslösa den här månaden, jämfört med samma månad föregående år, är självfallet viktigt att framhålla i sammanhanget. Det kostar naturligtvis avsevärt mycket mera för statskassan när man ökar på arbetslösheten på detta sätt.

Vidare säger Elver Jonsson att det bara är ersättningsbeloppen och statsbidragen som vi inte är överens om. Det är naturligtvis inte på det sättet. Inte heller när det gäller skärpningen av avstängningsreglerna är vi ense. Vi tycker att det är en åtgärd från utskottsmajoritetens och regeringens sida som är väldigt onödig. Sannolikt bottnar den i, som jag sade tidigare, en idé om att det här gäller att med piskan se till att människorna tvingas ta de jobb som finns.

Jag återgår till detta med ersättningsbeloppet. Tycker Elver Jonsson att

det är anständigt att man förutom att man blir arbetslös också skall behöva få sin standard sänkt med 40–50 %? Tycker man inte från folkpartiet att det är alldeles tillräckligt att människor hamnar i en synnerligen svår social situation, som det ju är när människor blir av med sitt arbete? Skall man dessutom lägga ytterligare bördor på dessa människors axlar genom att ta bort den rätt till ersättning som de skulle behöva? Det gäller den ersättning från arbetslöshetskassorna på upp till 280 kr. som man har begärt. Redan 280 kr. är i dagsläget för litet. Men det är det belopp som man har stannat för och som kan anses vara det man i detta fall har att gå efter.

Inte heller frågan om statsbidragen är någonting som man kan vifta bort på det sätt som Elver Jonsson gör. Vad man här gör är att sänka ersättningsnivån från 90 % till 80 %. Man övervältrar alltså kostnader i storleksordningen 400–500 milj. kr. på de försäkrade. Det är en mycket konstig form av solidaritetshandling, som definitivt inte är något som socialdemokraterna ställer sig bakom. Därför säger vi att vi kommer att förändra lagstiftningen på detta område när vi återkommer i regeringsställning.

Anf. 64 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Arbetsmarknadsministern inledde inte, som tänkt var, den här debatten. Därför känner sig kanske Elver Jonsson litet tomhant nu. Elver Jonsson har kanske inte förberett sig på något större försvar i detta avseende. Han verkställer lydigt vad som står i propositionen. Han ser inget oroande i att arbetslösheten stiger, att ersättningarna minskar. Det är tydligen helt i sin ordning. Han har inget försvar för att ersättningarna inte ligger på en rimlig nivå eller för att statsbidragen skall minskas. Och varför skall de som inte är arbetslösa, de som alltså har ett arbete, betala arbetslösheten? Inte heller den gigantiska omfördelningspolitiken anser Elver Jonsson vara något problem.

Jag föreslår att utskottet funderar över sitt resonemang. Är det så att det är de arbetande och inga andra som skall betala arbetslöshetsersättningen? De generösa subventionerna och skattelättnaderna när det gäller aktiespekulanterna är någonting som vi tydligen inte skall resonera om. Men det är ju det som den stora omfördelningsfrågan gäller. Det är i stort sett vad saken handlar om. Vad händer om A-kasseersättningen höjs? Jo, då skall de arbetande betala. Och då är det inte fråga om några småsummor – 7, 10, 15 kr. i månaden. Det är en gigantisk omfördelningspolitik som nu håller på att verkställas. Det kommer notiser dag efter dag om att en vanlig industriarbetare icke kan försörja en familj. Då är 7 kr. varje månad inga småsummor. Den borgerliga politiken presenterar nämligen fler 7-kronor. Detta vill alltså inte Elver Jonsson diskutera.

Men det allvarligaste är att människor blir arbetslösa och försätts i en ännu sämre situation än när de arbetar. Det tycker jag är frågor som utskottets talesman bör kunna svara på. Eller känner folkpartiet ingen oro för den utveckling som nu pågår, Elver Jonsson?

Tisdagen den
1 juni 1982

*Arbetslöshets-
ersättning och ut-
bildningsbidrag*

Anf. 65 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! På Lars-Ove Hagbergs fråga om jag inte känner oro över de svårigheter som finns på arbetsmarknaden är mitt svar obetingat jakande. Det är också skälet till att vi i utskottet har medverkat till att de regeringsförslag som har kommit, på folkpartiinitiativ bl. a., har lett till att vi i dag har den största sysselsättningspolitiska satsningen någonsin. Är detta icke ett uttryck för vår hållning och för vår strävan, så vet jag inte riktigt vad för slags bevisföring vi skall behöva ta till. Vi får inte glömma att vi, trots den svårighet vi har med vår arbetsmarknad, internationellt sett har lyckats att klara sysselsättningen hyggligt. Vi har fler sysselsatta i dag än vi hade för sex år sedan, då socialdemokraterna lämnade ifrån sig regeringsmakten. Vi har internationellt sett mycket låg arbetslöshet. Det finns fyra gånger så många arbetslösa i det högerstyrda England, det finns tre gånger så många i det socialdemokratiskt styrda Danmark och det finns fyra fem gånger så många arbetslösa i det kommunistiska Jugoslavien. Det är exempel som vi i och för sig inte skall slå oss för bröstet över genom att inte ha höga ambitioner för egen del. Men det är ändå talande exempel på hur det ser ut i vår omvärld, och den är vi alltså inte oberoende av. Därför måste insatserna göras så stora och med sådan ihärdighet.

Jag fick inget svar av Lars Ulander, som jag uppfattade skulle svara för socialdemokraternas förslag till överruttag när det gäller finansieringen av de höjda ersättningarna. Varför vill man uttaxera flera hundra miljoner kronor mer än vad som krävs för den aktuella utgiften?

Lars Ulander återkommer till att man skall riva upp eller ändra än det ena, än det andra. Det är naturligtvis ingenting nytt, och därför kan man ta det med viss ro. Jag förutsätter att Lars Ulander inte vill riva upp allt som har kommit till stånd under den här riksdagsmajoritetens tid, alla de förslag som har kommit från regeringen och från folkpartihåll. Det är en rad reformer som socialdemokraterna har gått emot. Som jag tidigare i kammaren har pekat på har man så att säga bedrivit ett systematiskt motstånd, men så småningom gett upp och ställt sig bakom förslagen. Det är möjligt att det kan vara så nu också.

Vi får inte glömma att förslaget rörande arbetslöshetsersättningen gäller en höjning. Man får intrycket av Lars Ulanders yttrande att det skulle röra sig om en sänkning. Det är en lång lidandets historia som det har påmint om här förut. Den stora eftersläpningen skedde mellan 1974 och 1977. Man kan naturligtvis beklaga att vi inte har lyckats hämta in den. Men det måste ändå uppfattas som nog så magstarkt när man från Lars Ulanders sida vill ge intryck av att detta har inträffat under de senaste kvartalen. Den stora eftersläpningen skedde alltså under den socialdemokratiska tiden. Det är ganska intressant att titta i tidigare utskottsbetänkanden. När man på våren 1976 avvisade höjningen av KAS-ersättningen, som då var 45 kr., sade den socialdemokratiska delen av riksdagen nej till en sådan förändring. Då handlade det om att höja 45 miljoner totalt. Detta skall ses mot den höjning man nu kräver.

Herr talman! Jag vill än en gång yrka bifall till utskottets hemställan. Jag

har i mitt första inlägg pekat på att socialdemokraterna på fem vitala områden ställer upp tillsammans med utskottsmajoriteten. Skillnaden är inte så gigantisk som den kan framstå.

Nr 161

Tisdagen den
1 juni 1982

Anf. 66 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Jag skall svara på Elver Jonssons resonemang om överuttaget. Det är inte alls på det sättet som Elver Jonsson säger. Det här är precis samma beräkning som man använde sig av vid skatteuppgörelsen mellan mittenpartierna och socialdemokraterna. Kom inte och påstå att detta är någon annan typ av beräkning än den! – Därmed har jag svarat på det.

Elver Jonsson sade att eftersläpningen uppstod mellan 1974 och 1977. Jag konstaterar – det har gjorts också vid något tidigare tillfälle här i kammaren – att den socialdemokratiska regeringen aldrig vid något tillfälle gick emot arbetslöshetskassornas samorganisations krav på kompensation för de arbetslösa. Däremot har det hänt saker efter 1976.

Vad har hänt mellan 1979 och nu? Arbetslöshetskassornas samorganisation har gång på gång krävt att ersättningen skall komma upp till en nivå som är rimlig, men man har fått nej från den borgerliga regeringen. – Det är svaret på Elver Jonssons påstående på den punkten.

Elver Jonsson sade litet stöddigt att jag säger att socialdemokraterna kommer att ändra de beslut som har fattats när vi kommer i regeringsställning. Vi har från socialdemokraternas sida räknat upp fyra beslut som vi kommer att ändra – jag är alldeles säker på att det också nått fram till Elver Jonssons öron. Misshandeln av arbetslöshetskassorna är en av dessa fyra frågor. Det löftet kommer vi att infria när vi får möjlighet att göra det.

Elver Jonsson talade om hur bra det är här i landet. Det är ändå inte bättre än att regeringen framlägger ett förslag, som biträds av den borgerliga majoriteten i kammaren, att de arbetslösa skall leva på mellan 50 och 60 % av den lön de hade innan de blev ofrivilligt arbetslösa! Det är en politik som vi inte kan acceptera.

Anf. 67 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Nu är Elver Jonsson oroad, och han är tydligen oroad främst över vad som händer i England, Frankrike och Jugoslavien. Därför skall de arbetslösa inte ha så högt arbetslöshetsunderstöd som egentligen är behövligt – det är kontentan av Elver Jonssons försvar för förslaget.

Vi har gjort de största arbetsmarknadspolitiska satsningarna någonsin i Sverige, säger Elver Jonsson. Ändå har vi den största arbetslösheten någonsin! – Men då behövs det väl ändå större insatser! Vi skall väl ha rätt till ett arbete? Det är det frågan gäller.

När man tittar på hur många som är sysselsatta förtjänar det att nämnas att den här borgerliga regeringen och arbetsmarknadsministern verkligen befrämjar deltidsarbete. Var sysselsatt – men gärna på deltid! Det är deras paroll. Men det kan man ju inte leva på eller försörja en familj på.

Varför skall aktiespekulanter och andra i det här läget få stora subventioner, Elver Jonsson? Men de som är arbetslösa skall klara sig ändå!

*Arbetslöshets-
ersättning och ut-
bildningsbidrag*

Vill inte Elver Jonsson ändå erkänna att det är en orättfärdig politik man är i färd med att genomföra: marginalskautesänkning för höginkomsttagare, indexreglering av skatteskalorna, miljardbelopp till aktiemarknaden, urholkning av reallönerna. Vinsterna för företagen har på senare tid ökat markant, och matpriserna har ökat. I det läget vill alltså en mittenregering minska bidraget till de arbetslösa.

När man frågar varför detta skall ske får man svaret att vi skall spara och att det är mycket värre i England, Frankrike och Jugoslavien. Jag tycker det är ett svar som är häpnadsväckande. Erkänn i stället att ni vill att de arbetslösa skall bära bördorna av arbetslösheten och de välsituerade grupperna skall klara sig bättre. Försök inte med några tricks – det är detta det handlar om! Man behöver i dag en högsta klass med 280 kr. i ersättning, och det kan väl betalas med en annan omfördelningspolitik. Försök inte en gång till hänvisa till England, Frankrike och Jugoslavien!

Anf. 68 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Till Lars-Ove Hagberg vill jag bara säga att det är en feltolkning att jag skulle vara ointresserad av hur det är med vår egen arbetsmarknadssituation. Jag hänvisade till omvärldens svårigheter för att ge litet av perspektiv och visa hur det ser ut runt omkring oss. Det kan också vara ett skäl till att vi gör den största satsningen någonsin i svensk arbetsmarknadspolitik historia. Jag tycker inte att detta skall döljas. Det görs här antydningar om att vi skulle föra en låtgåpolitik på detta område. I stället har vi gjort denna, som jag vill kalla det, gigantiska insats för att hålla människor i arbete. Det är en riktig satsning.

När det gäller de kostnader som socialdemokraterna vill föra över till löntagarna hänvisade Lars Ulander till skatteuppgörelsen. Det är ju en förnämlig uppgörelse i och för sig, men den är inget skäl för att säga att man skulle lägga ytterligare insatser på löntagarkollektivet. Visst kommer den en och en halv miljard som socialdemokraterna vill uttaxera av löntagarna också att få bäras av just löntagarna.

I ena ögonblicket anklagar socialdemokraterna häftigt regeringen för vanskötsel av statens finanser, men i nästa ögonblick vill man kosta på ett påslag på en och en kvarts miljon. Ja, då kan man ju önska sig både en kraftig uppräknings av ersättningen vid arbetslöshet och oförändrade gynnsamma statsbidrag till kassorna.

Den mest slående effekten är att kassorna kunnat behålla och t. o. m. kraftigt sänka sina avgifter, trots att vi har ett annat penningvärde i dag än för sex år sedan. Man kan för att citera t. ex. riksrevisionsverket – där f. ö. socialdemokratiska ledamöter i denna kammare ingår – säga att avgifterna är mest symboliska. Samtidigt som kassorna haft denna gynnsamma avgiftsutveckling har man kunnat bygga upp fonder med i runt tal 100 milj. kr. om året. I flertalet fall har kassorna i dag fonder som är långt större än lagen kräver.

Jag vill avsluta detta meningsutbyte, herr talman, med att säga att vi inte fått något tillfredsställande svar i fråga om det överuttag socialdemokraterna

vill ha. Det är möjligt att svaret kan komma senare – jag vädjar i så fall om det. Men kvar står att vi har en betydande skillnad mellan A-kasseersättningen och sjukkasseersättningen. Även om socialdemokraterna kritiserat detta har de icke lagt fram något förslag för att utjämna detta. Det har man icke gjort vare sig i regeringsställning eller i opposition, och det är något att hålla i minne när man hör socialdemokraterna nu häftigt kritisera det förslag riksdagen nu uppmannas att anta.

Nr 161

Tisdagen den
1 juni 1982

*Arbetslöshets-
ersättning och ut-
bildningsbidrag*

Tredje vice talmannen anmälde att Lars Ulander och Lars-Ove Hagberg anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 69 GERTRUD SIGURDSEN (s):

Herr talman! Avsikten var att Gunnar Nilsson skulle ha deltagit i denna debatt, men på grund av att ärendet förskjutits flera dagar och han inte har möjlighet att vara här i dag, skall jag försöka ange hur man från den samlade fackföreningsrörelsen ser på denna fråga.

Det är ett angeläget mål att hålla nere kostnaderna för arbetslöshetsförsäkringen. Det finns också ett bra sätt att göra det på, nämligen att hålla nere arbetslösheten.

Det är detta som är grundproblemet – Sveriges allt högre arbetslöshet. Regeringen brukade tidigare försvara sig mot anklagelserna att ha accepterat en högre arbetslöshet med konstaterandet att arbetslösheten i Sverige inte har ökat i samma takt som i andra jämförbara länder. Vi har hört det argumentet också under dagens debatt.

Det är sant, men ändå inget försvar. För den argumentationen bygger på att man ser det som en uppoffring att bekämpa arbetslösheten och att den lätta vägen hade varit att följa den ekonomiska politik som förs i flertalet andra industriländer.

Det menar jag är en grundläggande felsyn. Att bekämpa arbetslösheten, även till priset av budgetmässigt stora ekonomiska utlägg, är i själva verket en långsiktig sparpolitik och den självklart klokaste vägen. Att betala människor för att *inte* arbeta kan aldrig vara en bättre resursanvändning än att betala dem för att arbeta. Den sanningen gäller så mycket mer som vi vet att det i vårt samhälle finns en mängd behov som inte är tillgodosedda.

Det kan t. ex. aldrig vara vettigt att låta en arbetslös gå hemma och känna sig onödig, med risk för att vederbörande drabbas av psykiska och sociala problem, samtidigt som man på långvårdssjukhuset intill tvingas bädda ner de gamla mitt på dagen därför att man inte har tillräckligt med personal för att ta hand om dem – när man *ändå* får betala den arbetslöse. Sätter man den arbetslöse i jobb inom vården, flyttas visserligen kostnaden från ett konto till ett annat, men den blir knappast högre – och på köpet får vi fler människor som ges en mer människovärdig tillvaro.

Jag vill alltså kraftigt protestera mot varje dragning av politiken åt ett håll som innebär accepterande av högre arbetslöshet. Men dess värre måste jag konstatera en mängd sådana tendenser. Det är obestridligt att vi under det

Tisdagen den
1 juni 1982

*Arbetslöshets-
ersättning och ut-
bildningsbidrag*

senaste året har fått uppleva en rad negativa rekord för tiden efter andra världskriget:

Antalet öppet arbetslösa har slagit rekord.

Antalet arbetslösa ungdomar har slagit rekord.

Antalet arbetslösa A-kassemedlemmar har slagit rekord.

Antalet kvarstående lediga platser har slagit ett kvalificerat bottenrekord.

Då skall vi samtidigt vara på det klara med att en rad oroande tendenser inte syns i dessa siffror.

Allt fler tvingas arbeta deltid, mot sin vilja.

Allt fler förtidspensioneras, otvivelaktigt till en del av arbetsmarknads-skäl.

Allt fler försvinner ur arbetskraften, därför att de har gett upp de tröstlösa försöken att söka jobb. Skulle vi räkna med dessa människor, skulle arbetslösheten otvivelaktigt ligga en bra bit över 4 %.

Allt fler utförsäkras ur A-kassesystemet och t. o. m. ur systemet med kontant arbetsmarknadsstöd och tvingas följaktligen leva på socialhjälp.

Att regeringen hade kunnat motverka detta är helt klart. Obestriddligen har man sagt nej till en rad krav, från arbetsmarknadsstyrelsen, från de fackliga organisationerna och från oppositionen i riksdagen. Visst är det sant att AMS aldrig har fått alla pengar man har begärt, men att det kan försvara en *lägre* satsning på arbetsmarknadspolitik än i ett läge då arbetslösheten var mindre – det kan jag aldrig förstå. Det kan bara vara oro för de siffermässiga utläggerna för arbetsmarknadspolitik som fått regeringen att säga nej till satsningarna. Och då menar jag att man lurar sig själv att tro att man sparar pengar genom att acceptera en högre arbetslöshet. Sanningen är att man på detta sätt slösar bort alla de viktiga resurser som produktivt arbetande människor kan åstadkomma.

Men det finns en risk till med regeringens agerande, och det är att man väcker reaktioner mot de arbetslösa. När konkurrensen om jobben och risken för arbetslöshet ökar, samtidigt som lönerna sjunker och sociala förmåner urholkas, finns alltid risken för onyanserade reaktioner hos människor som drabbas av problemen. Vi har sett det i länder som är hårdare drabbade än vårt eget land – hur de som oroas för framtiden vänder sin oro mot invandrare, som påstås ta deras jobb, mot arbetslösa, som påstås leva för gott på understöd osv.

När regeringen nu riktar attacker mot arbetslöshetsförsäkringen riskerar man att underblåsa denna reaktion. Att man inte höjer ersättningen i takt med löneutvecklingen och inflationen måste tolkas så att regeringen anser att de arbetslösa lever på för hög standard jämfört med andra – annars skulle man väl ha valt att ta pengarna från någon annan grupp. Vidare underblåser man den felaktiga uppfattningen att man sparar mer genom att försämra arbetslöshetsersättningen än genom att bekämpa arbetslösheten.

Detta senaste förslag är dess värre bara ett fullföljande av en politik som har förts i flera år. Ända sedan 1977 har arbetslöshetsersättningens värde

stegvis urholkats. För vissa grupper utgör ersättningarna nu endast hälften av tidigare lön.

Samtidigt som arbetslösheten drabbar allt fler blir det alltså allt dyrare att vara arbetslös. Och den utvecklingen är medvetet framdriven av regeringen och riksdagsmajoriteten, eftersom både oppositionen och A-kassorna själva gång på gång har krävt större höjningar av beloppen men fått nej.

Det vore intressant att få regeringens ideologiska förklaring till att de arbetslösa skall drabbas, inte bara av lika stora försämringar som andra grupper i samhället utan av större försämringar. Och det vore intressant att få veta varför just detta trygghetssystem, A-kasseersättningarna, skall urholkas mer än alla andra trygghetssystem. Och framför allt: Varför kräver regeringen stora ekonomiska uppoffringar av dem som redan drabbas ohälsugligen hårt av själva arbetslösheten, men vräker ut diskutabla miljardförmåner till företag, aktieägare och höginkomsttagare?

Det var cyniskt, Alf Wennerfors, att jämföra de arbetslösa och fackföreningsrörelsens krav på högre ersättning med att begära rysk kaviar. Mer cyniskt kan man inte uttala sig i en så här allvarlig fråga.

Ur facklig synpunkt blir man än mer förundrad över regeringens agerande när man studerar förslagen till försämringar av bidragen till A-kassorna. Man drar in bidrag på flera hundra miljoner till A-kassorna, just när dessa solidariska bidrag behövs mer än någonsin. Samtidigt erbjuder man möjligheten att höja ersättningarna till de arbetslösa, om de fackliga medlemmarna själva betalar vad det kostar. Därmed åstadkommer regeringen flera saker:

Man skapar väldiga orättvisor. Visserligen kommer säkert kassor med låg arbetslöshet bland medlemmarna och med god ekonomi att kunna ge större ersättningar, men de hårdast drabbade kassorna kommer inte att ha en chans. Vad finns det för rimligt skäl till denna orättvisa?

Man lyfter bort bördor från skattebetalarna i allmänhet för att i stället lyfta över dem antingen på de fackliga medlemmarna eller på de fackliga organisationernas redan försvagade ekonomi. För A-kassorna finns nu med de här försämrade bidragen bara två sätt att upprätthålla standarden på ersättningen: antingen får de kraftigt höja avgifterna från de enskilda medlemmarna – i många fall handlar det om en fördubbling eller mer – eller också får de fackliga organisationerna skära ner på andra angelägna verksamheter. Därmed är regeringens förslag antingen en direkt attack mot de fackliga organisationernas möjlighet att upprätthålla sin verksamhet och en lika direkt attack mot löntagare som redan har drabbats av reallöneförsämringar eller ännu en attack mot de arbetslösa. Något ytterligare alternativ gives inte. De som slipper betala är icke A-kasseanslutna företagare, förmögenhetsägare osv. Vad motiverar denna skandalöst orättvisa omfördelning?

Man skapar en risk för att löntagare ställer sig utanför A-kassorna. I tider av sjunkande reallöner är det inte säkert att alla har råd med allt dyrare avgifter för att kunna få nytta av en alltmer urholkad arbetslöshetsförsäkring. Vad ser regeringen för positivt i en sådan utveckling?

Tisdagen den
1 juni 1982

*Arbetslöshets-
ersättning och ut-
bildningsbidrag*

Herr talman! Än mer orimligt blir detta mot bakgrund av att regeringen flera gånger under de senaste åren har lovat att införa en allmän arbetslöshetsförsäkring. Jag kan möjligen förstå att man på grund av ekonomiska problem skjuter på förverkligandet av det löftet. Men hur man kan driva igenom förslag som går i precis motsatt riktning – förslag som gör försäkringen allt mindre allmän, allt mindre samhällsstödd och allt mindre trygghetsskapande – begriper jag inte. Det måste betraktas som ett grovt löftesbrott, därtill kanske som det mest fackföreningsfientliga av regeringens löftesbrott. Min förhoppning är att detta öppnar ögonen hos alla arbetslösa och alla A-kasemedlemmar, som nu allt tydligare bör inse att regeringens politik är direkt riktad mot dem. Det enda sättet att ändra på det är att byta regering.

Herr talman! Jag vill rikta en personlig maning från landets fackliga organisationer och Arbetslöshetskassornas samorganisation till riksdagens ledamöter, särskilt till alla dem som är fackligt anslutna medlemmar: Avvisa detta cyniska regeringsförslag och förpassa det till papperskorgen!

I detta anförande instämde Sune Johansson, Lilly Hansson, Frida Berglund, Nils-Olof Grönhagen, Mats Hellström, Ralf Lindström och Ingegerd Elm (alla s).

Anf. 70 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag vill också instämma med Gertrud Sigurdsen i den första delen av hennes anförande – den mer principiella uppläggningsdelen av anförandet, som var utomordentligt väl avvägt och där, såvitt jag förstår, vi inte har motstridiga synpunkter. Sedan riktade Gertrud Sigurdsen de flesta av sina frågor till regeringen, och eftersom arbetsmarknadsministern befinner sig i kammaren lär hon få svar av honom. En del utfall riktades också mot utskottet. Jag skulle bara helt stillsamt vilja påminna Gertrud Sigurdsen om vad jag sade i mitt första inlägg, nämligen att vi egentligen inte är så oense som vi borde vara för att det skulle passa väl med Gertrud Sigurdsens attacker mot utskottet.

Vi är överens med socialdemokraterna om att avstängningsreglerna skall skärpas.

Vi är överens med socialdemokraterna om att kravet på storleken av fonderna skall minskas.

Vi är överens med socialdemokraterna om att överkompensationer skall hindras.

Och vi är överens med socialdemokraterna om att en jämkning av reglerna för utbildningsbidrag skall kunna komma till stånd.

På flera centrala områden har vi en samlad och enhetlig syn. Jag tycker att det finns anledning att lägga in detta som en avvägning mot de hörbart häftiga utfall mot utskottet som Gertrud Sigurdsen här gjorde.

Mot slutet av Gertrud Sigurdsens anförande slog det igenom att hon egentligen tyckte att de arbetslösa rent ekonomiskt var en misshandlad grupp

när det gällde ersättningen, dvs. att den låg på en alltför låg nivå. Till det kan man naturligtvis säga att ersättningen aldrig kommer upp i en helt tillfredsställande nivå. Men eftersom Gertrud Sigurdsen efterlyste ideologiska motiv, skulle jag vilja fråga henne: Vilka ideologiska motiv har socialdemokraterna för att godta skillnader mellan ersättningen enligt sjukförsäkringen och den ersättning som A-kassorna betalar ut? Det kunde vara intressant att i kammaren få svar också på den frågan.

Anf. 71 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Får jag först beklaga att jag inte var här i kammaren när denna debatt tog sin början. Det är så mycket mer beklagligt som jag bokstavligen väntat både natt och dag på att den skulle börja. Jag beklagar också att debatten kom att infalla så, att Gunnar Nilsson inte kunde delta i den.

Jag vill börja med att påpeka att såväl Gunnar Nilsson som Sivert Andersson och Lars Ulander ursprungligen var anmälda på talarlistan och att nu även Gertrud Sigurdsen, också hon med LO-förankring, har talat i debatten. Detta visar ju att frågan är av utomordentligt stort intresse för löntagarorganisationerna.

Låt mig också ta upp frågans betydelse inför nästa avtalsrörelse. Jag vill utan prut medge att jag inser att den ändring som regeringen föreslår och som jag hoppas att riksdagen nu fastställer när det gäller arbetslöshetsförsäkring – och ännu mer så när det gäller sjukförsäkringen – är försvårande inslag i nästa avtalsrörelse. Det vore dumt att förneka det. Det är så dels därför att besparingarna direkt eller indirekt påverkar köpkraften, dels därför att ändringarna ställer krav på uppföljande beslut hos organisationerna själva.

Denna insikt leder emellertid inte till slutsatsen att problemen hade kunnat undvikas. Det är nämligen inte i första hand var besparingarna görs som vällar problemen i avtalsrörelsen utan att besparingar över huvud taget måste göras.

Teoretiskt finns det naturligtvis alternativ till besparingarna inom sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna: t. ex. bostadsstödet, livsmedelssubventionerna eller mycket hårda personalreduktioner i förvaltningarna. Det hade emellertid fått lika stora effekter hos löntagarkollektivet i kronor räknat. Men de som kritiserar förslagen anvisar inga som helst alternativa besparingar.

Alternativet är i stället nu som så många gånger förut skattehöjningar. Det är socialdemokraternas förslag par préférence. Det går naturligtvis inte heller löntagarna fria från. Socialdemokraterna föreslår en tvåprocentig momshöjning. Det betyder för en genomsnittlig barnfamilj ökade utgifter i storleksordningen 1 200 kr.

Det har förvånat mig mycket mot denna bakgrund att LO, TCO-S, PTK, KTK, och vilka det är som har skrivit till riksdagsledamöterna när det gäller sjukförsäkringen och varnat dem för att bifalla regeringsförslagen på den punkten, inte också har skrivit och varnat för det socialdemokratiska

förslaget om momshöjning. Det är ju så uppenbart att det, om det bifalls, skulle skapa svårigheter i avtalsrörelsen och urholka köpkraften för löntagarna.

Statsmakterna kan inte avsäga sig friheten att förändra skattesatserna därför att det vållar problem inför en avtalsrörelse. Men att just nu höja momsens är så sällsynt feltänkt, när reallönerna har sjunkit och efterfrågan är för låg i ekonomin.

Det är alltså ostridigt att besparingarna i statens affärer, oavsett var de genomförs, får effekter på folkhushållet som påverkar villkoren för avtalsrörelsen och där kan sägas innebära försvårande omständigheter. Men de besparingar regeringen föreslår medför mindre bekymmer än de skattehöjningar socialdemokraterna föreslår.

Den här debatten gäller bl. a. frågan om ändrat statsbidragssystem för arbetslöshetsförsäkringen. Låt mig, trots att debatten pågått en stund, mycket kort få rekapitulera förslagets innebörd.

I dag utgår statsbidrag i olika former till arbetslöshetskassorna. De täcker ca 92 % av kassornas utgifter. Denna andel har stigit successivt. År 1974, då riksdagen tog beslut om den nuvarande försäkringen, täckte statsbidraget ca 80 %. Resten täcks av egenavgifter och ränteintäkter. Det finns anledning att säga detta, eftersom socialdemokrater och vpk-are här i debatten och vid många tidigare tillfällen medvetet – vad jag kan förstå – talar om att förslaget innebär en försämring för de arbetslösa. Förslaget har sannolikt den indirekta följden att det medför ökade medlemsavgifter för alla som är försäkrade, medan det betyder ökad ersättning för de arbetslösa. Jag tycker att man borde kunna begära att åtminstone utskottets ledamöter hade detta klart för sig.

Utvecklingen av statsbidraget kan betyda att medlemsavgifternas andel av försäkringskostnaderna i reala termer ökar. Man skall då komma ihåg att bidraget från medlemsavgifterna har sjunkit från 20 % 1974 till ungefär 8 % i dag.

Den ändring av statsbidraget som regeringen nu föreslår innebär alltså att statens ansvar återförs till vad det var 1974. Det anmärkningsvärda är att socialdemokraterna opponerar mot detta. Det man själv föreslog 1974 och då lanserade som en stor reform anser man i dag vara en upprörande ordning.

Det är emellertid inte bara så att medlemsavgifterna kraftigt kunnat minskas i reala termer genom att vi låtit staten ta en allt större del. Det är t. o. m. så att avgifterna i absoluta tal har sänkts. 1975 var t. ex. avgiften till Byggnads kassa 180 kr. 1981 var den 84 kr. – i löpande penningvärde alltså mer än en halvering. I realvärde är avgiften i dag 25 % av den som uttaxerades av Byggnads medlemmar 1975, dvs. under den socialdemokratiska regeringstiden.

På liknande sätt förhåller det sig i arbetsledarnas, akademikernas, Beklädnads, fabriksarbetarnas, industritjänstemännens, kommunaltjänstemännens och statstjänstemännens kassor. Medlemsavgifterna har sjunkit som en följd av att statens ansvar för finansieringen har ökat.

Det är mot den här bakgrunden man skall se den ändring vi föreslår. Om kassorna väljer att täcka bortfallet med höjda medlemsavgifter, så betyder det ungefär en fördubbling av medlemsavgifterna. Det låter dramatiskt. Men det betyder alltså att man återgår till det värde medlemsavgifterna hade 1974 – oftast inte ens det.

Nu har emellertid kassorna möjlighet att täcka en del av bortfallet med fonderade medel. Kassorna måste ha fonder för att klara plötsliga påfrestningar. Men fonderna är genomsnittligt dubbelt så stora som de behöver vara för att man skall uppfylla lagens krav. Regeringsförslaget innebär dessutom att kravet på fondering sänks.

Kassornas fonder har växt kraftigt under senare år. Samtidigt som medlemsavgifterna har kunnat sänkas har alltså fonderna vuxit. Så gott som samtliga kassor har i dag mycket mer pengar fonderade per medlem än 1975. Fonderna har alltså byggts upp med skattemedel och inte med medlemsavgifterna. Ränteintäkterna uppgår i dag till 120 milj. kr. Om, trots att så mycket medel finns reserverade i fonderna, kassorna väljer att höja medlemsavgifterna för att täcka bortfallet av statsbidrag – och det är kassorna själva som skall ta de besluten – så blir effekten ändå måttlig. Det har redan påpekats här i debatten, men låt mig ändå exemplifiera det ytterligare. Enligt beräkningar skulle t. ex. avgiften till Metalls kassa behöva fördubblas från 8 till 16 kr. per månad, för Byggnads från 7 till 14 kr. För Byggnads skulle det alltså betyda 168 kr. per år. Det kan jämföras med att avgiften 1975 var 180 kr. per år.

Nu är emellertid dessa avgifter avdragsgilla i deklarationen. Det betyder att nettoeffekten för den enskilde är mindre än hälften. En höjning med t. ex. 8 kr. per månad, som för Metall, betyder netto mindre än 4 kr. per månad eller ca 45 kr. per år. Trots att höjningarna sannolikt behöver bli något större på tjänstemannasidan, blir nettoeffekten till följd av högre marginals katt lägre. För en genomsnittlig heltidsarbetande TCO-medlem som är medlem i kommunaltjänstemännens kassa, blir nettoeffekten ca 3:50 kr. per månad.

Det kan vara skäl att hålla de här storheterna i minnet när man hör kritikerna lägga ut texten. Jag har vid något tillfälle sagt att det handlar om en ökad kostnad per medlem och månad som motsvarar vad ett cigarettpaket kostar. Om man räknar netto efter skatt är det inte ens så mycket – då är det snarare fråga om snuspengar.

Nå, men de arbetslösa drabbas ju, sägs det, nu senast upprepat här i debatten av fru Sigurdsen. Det är inte sant. De arbetslösa får tvärtom höjd ersättning, från 210 kr. per dag till 230 kr. Om kassorna så önskar kan de sätta ersättningen ännu högre. Vi föreslår nämligen att kassorna inte längre behöver stå under statsmakternas förmynderskap utan ger dem rätten att själva bestämma hur hög ersättningen bör vara. Men statsbidraget föreslås utgå från en beräknad högsta ersättning av 230 kr. Denna höjning betyder att de arbetslösa kan ges kompensation för inflationen sedan det förra beslutet den 1 april 1981.

Låt mig summera: Vi föreslår en besparing som innebär att alla

Tisdagen den
1 juni 1982

*Arbetslöshets-
ersättning och ut-
bildningsbidrag*

medlemmar kan få en höjning av avgiften som uppgår till några kronor per månad. Den besparingen gör det möjligt att föreslå att de som är arbetslösa får en höjning av ersättningen som motsvarar flera hundra kronor per månad. De som har arbete tar på sig en liten börda för att de som inget arbete har skall få det bättre. Det kallar jag för solidaritet.

Men måste man över huvud taget spara på arbetslöshetsförsäkringen? Är det kanske bättre att i stället höja arbetsmarknadsavgiften, som socialdemokraterna föreslår? Också det kan vara värt en jämförande beräkning.

Socialdemokraterna föreslår att den avgift som arbetsgivarna betalar höjs med 0,5 procentenheter, från 0,8 till 1,3 %.

Jag antar att löntagarnas organisationer inte skulle försumma att förhandla hem det utrymmet, om det inte tas i anspråk för höjd arbetsgivaravgift. Det betyder att bruttolönerna utan avgiftshöjning kan bli en halv procent högre. För en genomsnittlig LO-medlem betyder det ungefär 325 kr. per år eller 153 kr. netto efter skatt och för en genomsnittlig TCO-medlem 450 kr. per år eller 166 kr. netto. Detta går man miste om, om denna avgift höjs.

Med regeringens förslag blir alltså nettoeffekten en ökad kostnad på 45 kr. per år för en genomsnittlig LO-medlem. Med socialdemokraternas förslag blir det ett inkomstbortfall på 153 kr. per år. Socialdemokraternas förslag är alltså tre gånger så ogynnsamt för en LO-medlem som regeringens förslag. Motsvarande för TCO-are är 40 kr. resp. 166 kr. Socialdemokraternas förslag är fyra gånger så ogynnsamt för TCO-are som regeringens förslag.

Att mot den här bakgrunden beteckna regeringsförslaget som fackföreningsfientligt faller på sin egen orimlighet.

Den omläggning av statsbidraget vi föreslår skapar emellertid övergångsproblem. Vissa kassor klarar denna omläggning sämre än andra. Vi har förutsett det. Regeringen har därför möjlighet att utge ett särskilt stöd till de kassor som får svårt att klara denna omställning.

Låt mig också något kommentera förslaget till ändrade regler för avstängning i fall då arbetslösheten anses självförvällad. Dessa regler är i huvudsak tillämpliga dels om man själv säger upp sig från en fast anställning, dels om man inte tar ett lämpligt arbete som förmedlingen anvisar. Jag konstaterar att en stor majoritet ställer sig bakom den ändring som innebär att en arbetslös skall stå till arbetsmarknadens förfogande för att den normala avstängningstiden skall gälla – i annat fall förlängs avstängningstiden.

Regeringen anser det dessutom lämpligt att förlänga den normala avstängningstiden från fyra till sex veckor. Jag vill som bakgrund till det förslaget erinra om att arbetsmarknaden präglas av betydande obalanser – inte bara så att antalet lediga platser är mindre än utbudet av arbetskraft, det är också många gånger svårt att passa ihop de lediga platser som trots allt finns med de arbetslösa. Arbetsförmedlingen har här en svår uppgift, och dess arbetsbelastning är stor, trots de mycket stora resurser som har tillförts förmedlingen sedan mitten av 1970-talet.

I propositionen om arbetsmarknadspolitikens framtida inriktning, som riksdagen antog för ett år sedan, framhöll jag att samhället, de arbetssökande och arbetsgivarna alla har ett ansvar för att arbetsmarknaden skall fungera.

Det innebär bl. a. att arbetslösa bör vara beredda att ge avkall på en del av de krav de ställer för att de skall kunna få arbete fortare. Avstängningsreglerna tillämpas i allmänhet relativt mjukt. Avstängningstidens förlängning med två veckor innebär inte att någon måste ta ett arbete som man inte skäligen kan begära att vederbörande skall kunna acceptera.

Herr talman! Det förslag till ändring av statsbidraget som det nu är fråga om innebär en betydelsefull besparing. Besparingen är dock utlagd så att de svaga, i det här fallet de arbetslösa, skyddas. Alternativet med avgiftshöjning visar sig ge större intäktsbortfall. Om socialdemokraterna vill skydda löntagarnas köpkraft bör de bifalla regeringens förslag.

Anf. 72 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Den här debatten blev något ovanlig, och skälet är att arbetsmarknadsministern inte kunde vara här. Jag skall inte anklaga honom för det. Men det blir litet av kakafoni eller tårta på tårta, eftersom debatten i stort sett rört sig omkring de frågor som arbetsmarknadsministern har tagit upp. Han konstaterar ändå till att börja med att det förslag som regeringen har lagt fram är ytterligare en sten i vägen för avtalsförhandlingarna. Regeringen är mycket duktig när det gäller att lägga hinder i vägen för en lugn avtalsuppgörelse, och det här förslaget har förmodligen bara kommit av gammal vana.

Ingemar Eliasson gör stort nummer av finansieringen av vårt förslag från socialdemokratiskt håll. Han säger att om man går från 0,8 till 1,3 så händer det en massa saker. Men vad händer om man inte finansierar en vettig uppläggning av dagersättning till de arbetslösa? Vad händer om man inte ser till att finansiera statsbidrag till arbetslöshetskassorna? Man gör här som beträffande sjukförsäkringen – man övervältrar helt enkelt ansvaret och bördorna på en viss grupp. Här gäller det de arbetslösa. Tidigare var det de sjuka som skulle få bära bördorna. Det är en politik som Ingemar Eliasson givetvis får stå för, och han får också möta väljarna när det gäller detta. Men vi kommer naturligtvis inte att vara med på det som föreslagits – det är en omvänd solidarisk politik. Man tar helt enkelt inte hand om de människor som verkligen behöver samhällets stöd.

Sedan sägs att detta är ett bra förslag därför att de arbetslösa får si och så mycket i ersättning. Vad det är fråga om, Ingemar Eliasson, är faktiskt att ni har lagt fram ett förslag som innebär att en arbetslös får 40–50 % av utgående lön, och det skall han leva på. Dessutom skall han finna sig i att han inte har ett arbete att gå till, och han vet inte när han kan få ett arbete.

Vi kunde höra i radio klockan halv ett i dag att det berättades om nya friställningar runt om i landet. De människorna skall naturligtvis ta med sig Ingemar Eliassons ord om att de kan få finna sig i att få en spottstyver sig tillkastad – därför att vi inte kan plocka bort en halv procent från arbetsgivarna. Det här är en orimlig politik, och den får ni naturligtvis själva stå till svars för. Men vi kommer aldrig att acceptera den. Jag sade tidigare, och jag upprepar det: Det här kommer att förändras om valet utfaller till socialdemokratisk favör.

Anf. 73 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Bara några kommentarer till arbetsmarknadsministrerns inlägg.

För det första skall inte försämringarna för de arbetslösa ses bara med utgångspunkt i förhållandena i dagsläget – detta är finalen på en lång tids försämringar för de arbetslösa. Effekten av att höja gränsen för arbetslöshetsförsäkringen till enbart 230 kr. blir en urholkning – eller en försämring. Välj vilket begrepp som helst – det är under alla förhållanden en för låg gräns.

För det andra: När det gäller höjning av medlemsavgifter kan naturligtvis arbetsmarknadsministern svära sig fri från all övrig verksamhet i det här landet och från omvärlden – han brukar förflytta sig till omvärlden i andra fall. Man kan givetvis räkna krona för krona på det här området, men då skall man också se på vad som egentligen har hänt för de arbetare som nu skall belastas med denna medlemsavgiftshöjning. Vad har de fått? De har fått öknningar av sina levnadsomkostnader på varje område.

Föregående vecka infördes, på förslag av regeringen, s. k. karensdagar, som innebär en utgiftsökning. Det är i det perspektivet man skall se de här utgiftsökningarna.

Solidaritet mellan arbetare talas det om. Det är solidaritet i borgerlig tappning att de arbetande är solidariska sinsemellan. Men arbetarrörelsen utkräver solidaritet av dem som är välbeställda i samhället i dag. Arbetarrörelsen tar alltid i sista hand solidariteten i egna händer, och det får den göra när den borgerliga politiken eller kapitalet utarmar de arbetande.

Arbetslösheten ökar i dag. Det är en realitet. Jag har inte sett att regeringen har kommit på något bra recept för att minska den. Samtidigt urholkas ersättningen. Då finns inget godtagbart alternativ, i varje fall inte socialdemokraternas. Men jag kanske får upprepa vpk:s besparingsalternativ när det gäller finansieringen: Titta litet på subventionerna när det gäller aktiefondssparandet. Titta på miljardrullningen till JAS. Tag krafttag mot skatteflykten och skattefusk. Där finns mycket pengar. Jag är inte heller ense med socialdemokraterna om att man skall gå momsvägen, men man kan fundera över de 10 miljarder som marginalskattereformen ger och som kommer att ge mycket litet till de grupper som kanske blir arbetslösa eller dem som skall betala.

Låt mig allra sist beröra avstängningsreglerna. Nog är det utmanande – i nuvarande läge, med det låga utbud av arbete som finns – att skärpa avstängningsreglerna. Man riskerar en utförsäkring, som kommer att drabba kommunernas sociala budgetar framöver. De som inte uppfyller reglerna blir helt enkelt ställda utanför arbetsmarknaden och får tas om hand av kommunerna.

Anf. 74 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Får jag, liksom Elver Jonsson, instämma i en passus i Gertrud Sigurdsens anförande: att det första och bästa sättet att hålla nere kostnaderna i samband med arbetslöshetsersättning är att hålla nere

arbetslösheten. Det är också därför som den helt övervägande delen av den budget som vi har till förfogande för arbetsmarknadspolitiken används för att ge utbildning och arbete. Bara en eller två kronor per tia av den här budgeten används för arbetslöshetsersättning. Resten används ju för sysselsättnings-skapande åtgärder. Som jag många gånger tidigare har påpekat gäller i de flesta andra länder det motsatta förhållandet. Det är alltså på det nämnda sättet som vi i första hand skall gå till väga, och därför har vi vid flera tillfällen ökat insatserna i kampen mot arbetslösheten. Det är också ganska betecknande att man, när man på socialdemokratiskt håll vill påvisa att det satsas ännu mer under vissa år, måste välja år då folkpartiet höll i rodret i arbetsmarknadsdepartementet – alltså inte något år när socialdemokraterna styrde och ställde. En jämförelse med ett sådant år skulle nämligen inte utfalla till socialdemokraternas fördel.

Gertrud Sigurdsen sade att det slagits en serié rekord och räknade upp ett antal. Jag måste hålla med om att vi dess värre har en mycket kärv arbetsmarknad. Men det kan vara värt att komma ihåg att vi på tal om arbetslöshetsrekord med en tusendel slog det rekord som socialdemokraterna innehade från år 1972, rekordet satt vid en kris som skapades av den dåvarande socialdemokratiska regeringen. Det nya rekordet har däremot satts till följd av omvärldens tryck på den svenska ekonomin. Det kan också vara värt att komma ihåg att, under den tid som har förflutit sedan socialdemokraterna lämnade regeringsrodret, antalet sysselsatta har ökat och att antalet handikappade i arbetet alltjämt ökar. Det finns nu också klara tecken på att vi som en följd av regeringens ekonomiska politik ändå är på väg upp ur den här svåra krisen.

Vi måste emellertid ha en arbetslöshetsförsäkring och en ersättning som klarar individerna i ett arbetslöshetsläge då de inte omedelbart kan beredas annan sysselsättning. Det finns en risk, säger Gertrud Sigurdsen, att några skulle kunna dra slutsatsen att de kan vara utan arbetslöshetsförsäkring. Jag tycker att personerna i fråga i det läget drar en felaktig slutsats. Det stämmer ju inte heller riktigt med den beskrivning som socialdemokraterna och vpk gör av regeringens ekonomiska politik. Skulle vederbörande ställa sig utanför kassan, måste vederbörande ha gjort bedömningen att utsikterna att bli arbetslös har minskat. Är utsikterna att bli arbetslös så stora som socialdemokraterna vill låta påskina, finns det ju all anledning att vara med i en arbetslöshetskassa.

Jag beklagar att vi inte har haft ekonomiskt utrymme för att införa en allmän arbetslöshetsförsäkring, en reform som har funnits i folkpartiets program under snart sagt årtionden. Det var ju synd att Gertrud Sigurdsen inte tyckte att vi skulle införa en sådan reform på den tiden då det fanns ett ekonomiskt utrymme och då Gertrud Sigurdsen dessutom hade möjlighet att föreslå detta i regeringen. Men att det skulle vara en fackföreningsfientlig politik att inte nu genomföra reformen har jag svårt att förstå. I så fall måste ju också den socialdemokratiska regeringen ha bedrivit en fackföreningsfientlig politik – arbetslöshetsförsäkringen infördes ju inte på den tiden.

Och så eftersläpningen av ersättningen, som många gånger har diskuterats

Tisdagen den
1 juni 1982

*Arbetslöshets-
ersättning och ut-
bildningsbidrag*

här i kammaren. Det är anmärkningsvärt hur ivriga socialdemokraterna är att nu i opposition ta itu med problem som de inte löste när de var i regeringsställning. Det här är ett sådant problem.

Den stora eftersläpningen inträffade under åren 1974–1976 till följd av att löneutvecklingen då var mycket snabb. Eftersläpningen i förhållande till inkomsten blev alltså väldigt stor. Det är mycket begärt att vi i den ansträngda ekonomi som vi nu har skall kunna hämta in det som försumrades under de åren. Vi har emellertid försökt att hålla jämna steg med löneutvecklingen. Det är också anledningen till att vi, sedan folkpartiet kom med i regeringen, vid ett flertal tillfällen har återkommit till den här frågan och föreslagit en höjning av ersättningen. Nu gör vi det igen, och det är också nu motiverat av den urholkning som har skett till följd av inflationen sedan den förra höjningen den 1 april 1981.

Jag har svårt att förlika mig med den beskrivning som också Lars Ulander gör sig skyldig till när det gäller förslaget's innebörd. Han säger att vi rullar över bördan på de arbetslösa. Vad det handlar om är att alla försäkrade tar på sig en i kronor räknat mycket liten ekonomisk uppoffring för att de arbetslösa skall kunna få en bättre ersättning. Skall det vara så svårt att ge förslaget en rättvisande skildring? Lars Ulander är ju en hederlig och sansad person. Åtminstone från Lars Ulander räknar jag med att kunna få en beskrivning som stämmer med förslaget's innebörd. Om man måste förvanska förslaget för att få angreppsytor tyder det närmast på att förslaget är svärkritiserat från socialdemokraternas håll.

Lars Ulander talar också om stenar som rullas in i avtalsrörelsen. Vad jag har försökt visa med mina räkneexempel är att de stenar som regeringen rullar in är långt mindre, långt lättare att klara av, än de stenar – eller bördor, vilket bildspråk vi nu vill använda – som socialdemokraterna vill rulla in. Både förslaget till momshöjning och förslaget till avgiftshöjning urholkar löntagarnas köpkraft mer än de besparingar som vi har föreslagit och blir svårare att kompensera i en avtalsrörelse. De är alltså större stenar – för att återigen använda Lars Ulanders bildspråk – än de regeringen har föreslagit.

Lars-Ove Hagberg talade om prutningar i omfördelningssyfte. Regeringens förslag handlar alltså om en omfördelning från dem som har arbete och kan klara av att bära något mer till de svaga, de som inget arbete har, för att deras ersättning skall kunna förbättras. Den enda anledningen till att regeringen inte har kastats ur sadeln till följd av detta förslag är, säger Lars-Ove Hagberg, LO:s vägran att utlysa en politisk generalstrejk. Det visar bara att LO har förstått innebörden i parlamentarisk demokrati och att vpk inte har gjort det. Och det förvånar mig inte.

Anf. 75 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Ingemar Eliasson började med att instämma i vad Gertrud Sigurdsen sade om att det bästa är att hålla arbetslösheten nere och därigenom få lägre utgifter för arbetslöshetskassorna. Låt mig citera ur Veckans Affärer den 21 maj: Där står följande:

”Det finns inte längre samma ambitionsnivå inom regeringen att hålla den öppna arbetslösheten nere som t ex under lågkonjunkturåren 1977–1979. Det framgår av beräkningar som Veckans affärer gjort.”

Något längre ner säger man: ”På samma sätt har det skett en drastisk ökning av den andel av Arbetsmarknadsstyrelsens budget som går till kontant arbetslöshetsersättning medan andelen av budgeten som går till sysselsättningskapande åtgärder har minskat.”

Detta är ingen tidning som brukar föra någon socialdemokratisk propaganda. Men det är ett konstaterande som jag tycker att arbetsmarknadsministern skulle kommentera.

Ingemar Eliasson går sin vana trogen tillbaka till 1972. Men skillnaden mellan dagens politik, som vi har fått refererad från Veckans Affärer, och politiken 1972 är att den dåvarande socialdemokratiska regeringen stenhårt, månad för månad, tryckte tillbaka arbetslösheten. Vad vi upplever i dag är ju tvärtom att vi får en ökad arbetslöshet. Om vi ser på motsvarande månad förra året, så finner vi att det har blivit en mycket stor ökning av arbetslösheten.

Sedan skulle jag också i likhet med Ingemar Eliasson vilja uppmana alla att se till att de tillhör både sin fackförening och sin arbetslöshetskassa. På grund av den politik som regeringen bedriver är det helt nödvändigt att man är försäkrad, så att man inte hamnar direkt under isen.

Så kommer vi in på vad det egentligen är fråga om. Ingemar Eliasson säger att man rullar över bördor. Ja, visst gör man det. Vi vet att en arbetslös i dag får mellan 40 och 50 % av den lön han hade när han blev ofrivilligt arbetslös. Han tvingas sänka sin standard på ett hårt och hänsynslöst sätt. Och vad är detta annat än att man rullar över bördor? Det är ingenting att resonera om – följden blir ju den.

När man då talar om skillnaden mellan 230 och 280 kr., så gäller det ju faktiskt 50 kronors skillnad. Och dessa 50 kr. är naturligtvis mycket värdefulla för den människa som hamnar i den här otrevliga situationen. Arbetsmarknadsministern borde väl ändå kunna erkänna att detta drabbar de arbetslösa, de KAS-berättigade och andra. Dessutom överför ni ju från samhället till den enskilde 430 milj. kr. mindre i form av minskade statsbidrag.

Anf. 76 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Arbetsmarknadsministern säger att man satsar enorma pengar på utbildning som ger arbete, framför allt pengar till AMS. Men man skall väl då också tala om att det sker väldiga prutningar av anslaget till AMS.

Dessutom finns det inte entydiga tecken på att vi skulle gå mot bättre tider. Det finns faktiskt Ingemar Eliasson närstående kretsar som siar om icke så snabb förbättring, så vi kan nog förvänta oss en stor arbetslöshet framöver.

Införande av en allmän arbetslöshetsförsäkring borde vara på tiden av flera skäl. Det visar sig att vi i denna tid av hög arbetslöshet har väldigt många

Tisdagen den
1 juni 1982

*Arbetslöshets-
ersättning och ut-
bildningsbidrag*

utförsäkrade, och de måste ju hamna någonstans. En allmän arbetslöshetsförsäkring borde ta hand om hela detta problem.

Sedan är det väl så, att man inte med ersättningarna har hämtat in eftersläpningen. Man har legat steget efter, och nu senast är det fråga om väldigt korta steg. Nu är det 50 kronors skillnad i fråga om den högsta klassen, från 230 till 280 kr. Och skall man komma närmare det högre beloppet, då får arbetarna själva bekosta den delen.

När det gäller prutningar, som det heter, eller besparingar i statsbudgeten, är det tydligen så att de skall drabba de arbetande – och i det här fallet de arbetslösa. Men det finns ju andra ställen att hämta pengar på, herr arbetsmarknadsminister, än hos dem som har ett arbete och kan riskera att förlora detta. Jag syftar på de pengar som finns på aktiemarknaden, de pengar som slösas bort på JAS, de pengar som döljs i skattefusk och skatteflykt. Ta hand om de pengarna! Då behöver varken de arbetslösa eller de arbetande bekosta detta. Då kan vi ha en bra arbetslöshetsförsäkring.

Beträffande de parlamentariska spelreglerna och demokratin har jag för mig att grundlagen tillåter politisk strejk. Den är helt godkänd. Däremot har vi tydligen helt olika uppfattningar om hur den skall användas. I den artikel som Ingemar Eliasson har gått ut med i Dagens Nyheter hävdar han att fackföreningar skall vara partipolitiskt obundna. De skall inte tillgripa politisk strejk. Man kan fråga sig när de skall göra någon missnöjesyttring mot ett regeringsförslag som drabbar deras medlemmar. Allra helst skall fackföreningarna naturligtvis vara tysta.

Rubriken på den nämnda artikeln är: "Ett starkt fack gynnar näringslivet". Då är det emellertid inte de arbetande i näringslivet det gäller, utan det är de ledande i näringslivet som Ingemar Eliasson åsyftar, alltså kapitalägarna. Detta är helt oförenligt med en politik som bygger på arbetarnas grund. Det är i stället en politik som får sitt uttryck i att arbetarna skall bära bördorna av den politik som näringslivets ledare driver fram.

Anf. 77 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Vi har inte längre samma ambitionsnivå, säger Lars Ulander – och hämtar styrka från Veckans Affärer – som regeringen hade 1977 och 1979. Alltjämt handlar det om en jämförelse med förhållandena under en icke socialistisk regering. Jag vill betona detta. Det är inte någon jämförelse med ett år under en socialdemokratisk regeringsperiod. Jag skulle kunna tillägga att vi alltjämt har en högre ambitionsnivå än den socialdemokratiska regeringen hade.

Jag kan försäkra Lars Ulander – och Veckans Affärer också för den delen – att vi har kvar samma höga ambitionsnivå. Men man måste kunna anpassa instrumenten och arsenalen av åtgärder som man bekämpar arbetslösheten med. Vad vi har gjort är att vi justerat den ekonomiska politiken och därmed givit ökade förutsättningar för näringslivet att komma igen på världsmarknaden. Vi märker nu också att näringslivet har fått ökade förutsättningar att göra detta.

År 1972 tryckte regeringen tillbaka arbetslösheten, säger Lars Ulander.

Det skulle vara den stora skillnaden jämfört med i år. Låt oss granska detta påstående litet närmare. I januari 1972 var arbetslösheten 3,5 %. I april samma år var den 2,8 %, vilket innebär en tillbakatryckning med 0,7 procentenheter. I januari i år var arbetslösheten 3,6 %, alltså 0,1 procentenheter högre än i januari 1972. I april i år var den 2,6 %. Tillbakatryckningen var alltså 1 procentenhet. Också detta påstående från Lars Ulander faller, därför att det helt enkelt inte var riktigt.

Jag har från socialdemokratiskt håll inte hört något motargument mot mitt påstående, belyst med ett räkneexempel, att det alternativ som socialdemokraterna uppenbarligen tänker stödja här i dag är en försvärande omständighet i avtalsrörelsen. Det urholkar löntagarnas köpkraft mer och är mer ogynnsamt för en försäkrad eller löntagare vilken som helst än det förslag som regeringen lägger fram. Det är inte fråga om några marginella skillnader. För en LO-medlem är socialdemokraternas förslag tre gånger så dåligt och för en TCO-medlem fyra gånger så dåligt som regeringens förslag. Tystnaden kan inte innebära annat än ett accepterande av att det förhåller sig på det sättet. Jag har däremot svårt att förstå att socialdemokraterna inte har tänkt igenom detta, innan de lägger fram sitt förslag.

Till slut, herr talman, vill jag rikta mig till Lars-Ove Hagberg. Det vore som sagt önskvärt med ett ekonomiskt utrymme för en allmän arbetslöshetsförsäkring. Jag hoppas att den dagen skall komma inte alltför långt framåt i tiden.

Också i en allmän försäkring måste det självfallet finnas regler om när man blir utförsäkrad. Problemet med att en del går arbetslösa så länge att de blir utförsäkrade skulle inte automatiskt lösas med en allmän försäkring.

Så det här med de demokratiska spelreglerna. Vad jag sade, Lars-Ove Hagberg, var att vpk inte har förstått eller i varje fall inte respekterar spelreglerna för parlamentarisk demokrati, som innebär att det är parlamentet som hyser acceptans eller inte för den regering som sitter och att detta inte är någonting för utomparlamentariska storheter. Sedan får man och skall man använda sina möjligheter att strida på arbetsmarknaden alldeles fritt, utan inflytande från statsmakternas sida.

Jag skulle gärna utveckla min syn på fackföreningarna, men den har Lars-Ove Hagberg uppenbarligen tagit del av i den återopade tidningsartikeln. Jag vill bara understryka att jag tycker det är naturligt, om man är löntagare, att tillhöra en facklig organisation. Jag tror att rekryteringsbasen blir större om en sådan organisation i första hand agerar just som facklig organisation och inte politiskt.

Det är denna skillnad som LO också ser och drar samma slutsats av som jag, medan Lars-Ove Hagberg drar en annan slutsats.

Tredje vice talmannen anmälde att Lars Ulander och Lars-Ove Hagberg anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Tisdagen den
1 juni 1982

*Arbetslöshets-
ersättning och ut-
bildningsbidrag*

Anf. 78 SUNE JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag deltar i denna debatt i stället för Bernt Nilsson, som har blivit förhindrad.

Det var intressant att sitta och lyssna på arbetsmarknadsministern. Hans inlägg hade en doft av vad som sägs skall förekomma i den här lokalen vid senare tillfälle. Det är ju meningen att det skall spelas teater här en gång, och större illusionsnummer för att försöka förklara för arbetslösa människor att de kommer att få det bättre av det förslag som regeringen nu presenterat när det gäller arbetslöshetsförsäkringen får man leta efter.

Jag skulle direkt vilja ställa en fråga till arbetsmarknadsministern, och jag hoppas att han är beredd att lämna svar på den: Kan det anses att en arbetslös person, som får en lägre kompensationsgrad än vad han hade exempelvis 1976 och som dessutom i framtiden kommer att få betala en avgift via sin arbetslöshetskassa, om han vill ha högre ersättning, har fått det bättre än vad han hade 1976?

Jag skulle också vilja fråga arbetsmarknadsministern: Med vilken ambition har ni i den nuvarande regeringen åtagit er regeringsansvaret? Är det för att göra det sämre för människorna här i landet eller är det för att försöka göra det bättre?

Arbetsmarknadsministern säger att det måste vara något fel på socialdemokraterna, som inte kan acceptera att man nu strävar till en återgång till 1974 års nivå när det gäller arbetslöshetsförsäkringen. Jag måste säga att är detta en målsättning för folkpartiet i regeringsställning, då är folkpartiet numera ett nykonservativt parti och letar upp det allra sämsta som finns inom det man kan kalla konservatism. Det är inte meningen att plocka fram det som var sämre tidigare och försöka applicera det på den nuvarande verkligheten.

Jag har ställt de här frågorna därför att alla är medvetna om att frågan om arbetslösheten och därtill hörande bekymmer engagerar allt fler människor i samhället i dag. Förhandlingar om avskedanden och permitteringar har ökat i omfattning på ett sätt som vi inte skulle ha kunnat tänka oss i mitten av 1970-talet. Det ena företaget efter det andra varslar om permitteringar och avskedanden och i många fall total nedläggning av verksamheten. På många orter är det omöjligt att få en annan sysselsättning, därför att nya jobb är nästan obefintliga.

Permitteringar och avskedanden upplevs av många som en ren katastrof. En av de första frågorna som en arbetslös ställer sig är: Vad skall jag leva av nu när jag blir arbetslös? Det handlar alltså om ersättningen från arbetslöshetskassan, som vi skall fastställa här i kammaren i dag.

En allt större del av löntagarna här i Sverige har tyvärr kommit i kontakt med denna försäkringsform, därför att den givit dem den enda möjligheten till ekonomisk existens.

Under en period på ett år, som slutade i mars 1982, hade exempelvis vårt största industribranschförbund på löntagarsidan, Metall, 20 % av sina medlemmar korttidspermitterade. Deras arbetsgivare hade alltså permitterat de anställda under en kortare tid på grund av arbetsbrist. Detta hade i

många fall inkomstförluster som följd.

Varsel om avskedanden har också ökat mycket kraftigt. Ett avskedande följs i allmänhet av en längre arbetslöshetsperiod. Det är ganska vanligt i dag.

I detta perspektiv är det alltså man skall se att nivån på ersättningen vid arbetslöshet skall sänkas ytterligare, när vi går emot en arbetsmarknad som blir allt kärvare.

Det är i dag tyvärr inte ovanligt att anställda med tiotals års anställningstid bakom sig blir avskedade. De hittillsvarande bestämmelserna har inte varit så utformade att de möjliggjort full täckning för inkomstbortfall vid arbetslöshet. Det har de aldrig varit.

Jag vill betona att även med bibehållna bestämmelser för A-kassan och en höjning av dagsersättningen till 280 kr., råkar en arbetslös ut för ett inkomstbortfall som det kan vara svårt att klara. Den av regeringen och utskottsmajoriteten accepterade nivån 230 kr. som högsta ersättning, kombinerat med allt längre arbetslöshetsperioder och stora pris- och hyresstegringar, är nästan omöjlig att klara för många familjeförsörjare.

I en situation som vi har i samhället nu, med ökad arbetslöshet, är det märkligt att man från borgerligt håll låter allt fler människor drabbas av vad man kan kalla en ekonomisk tragedi. Detta borde på något sätt ha nått fram även till borgerliga ögon och öron.

I förra veckan kunde vi i Värmland läsa en artikel i Värmlands Folkblad som beskrev hur en under senare år av arbetslöshet hårt drabbad byggnadsarbetare nu nödgades sälja sitt egna hem för att klara sig. Han är säkert bara ett fall av många liknande som de borgerliga företrädarna här i riksdagen är beredda lämna åt sitt öde.

Sådana blir tyvärr konsekvenserna av en alltmer urholkad arbetslöshetsersättning.

Jag har varje år sedan 1977 deltagit i debatten om A-kasseersättningen därför att jag har haft anledning att tidigare syssla med A-kassan som redogörare i Metall. Varje år har vi socialdemokrater i samråd med arbetslöshetskassornas samorganisation lagt fram förslag om ersättningsnivåer som de borgerliga vid varje tillfälle har gått emot.

Den ersättningsnivå om 230 kr. som regeringen och utskottsgruppen i dag föreslår är den ersättningsnivå vi föreslog redan 1980. Man har således även här icke nått ända fram till vad det borde ha varit.

Det har inte vid något tillfälle varit fråga om några överbud från vår sida, utan det har varit fråga om att försöka bibehålla den tidigare kompensationsnivån.

Vi tror och vi vet att majoriteten av Sveriges medborgare inget högre önskar än att få förvärvsarbeta. Då är det vår skyldighet som valda beslutsfattare att se till att ingen drabbas av så stora ekonomiska försämringar vid arbetslöshet som regeringens förslag kommer att innebära.

Vid exempelvis en ganska normal årsinkomst av 75 000 kr. blir det givetvis ett inkomstbortfall den dag man blir arbetslös. Inkomstbortfallet blir 65 kr. om dagen från den sjätte dagen – de första fem dagarna får man ju ingen

Tisdagen den
1 juni 1982.

*Arbetslöshets-
ersättning och ut-
bildningsbidrag*

ersättning för. Det innebär att en arbetslös i denna situation, med 75 000 kr. i årsinkomst, den första arbetslösa månaden förlorar 2 535 kr. eller ca 40 %. För varje ytterligare månad är sedan inkomstbortfallet 1 050 kr. En arbetslöshetsperiod på ett halvår innebär för en sådan inkomstagare ett minus i inkomsten på 7 800 kr.

Om någon av de borgerliga partiernas representanter här i kammaren kan tala om för mig hur en familj ekonomiskt skall klara denna situation, skall jag gärna föra det vidare till de arbetslösa i landet.

Sanningen är att allt fler arbetslösa måste begära socialhjälp för att klara sig. En nyligen gjord undersökning av LO-distriktet i Värmland ger klart belägg för detta. Denna undersökning har av länspressen följts upp med en rundringning till kommunernas socialkontor. Svaren ger tyvärr en alltför enhetlig bild. Arbetslöshet, utstämpling och en för låg KAS-ersättning anges som huvudorsaken till den kraftiga ökningen av socialhjälp i länet.

Resultatet av den nämnda undersökningen tyder på att de minskade utgifter för staten och företagen som uppnås genom en låg nivå på A-kasseersättningen slår tillbaka på kommunerna genom ökade kostnader för socialhjälp. Hårdast drabbas givetvis de kommuner som samtidigt får lägre skatteinkomster på grund av minskad sysselsättning. Många små orter med ensidigt näringsliv blir alltså dubbelt drabbade på detta sätt. Hamnar det stora företaget i kris med permitteringar och avskedanden som följd, minskar skatteintäkterna och ökar utgifterna för socialhjälp.

Kassornas samorganisation har i många år krävt en höjning av ersättningsnivån. Samtidigt som arbetslösheten har ökat har ersättningsnivån sjunkit på ett helt oacceptabelt sätt. För en genomsnittlig metallarbetare täcks i dag enbart 60 % av inkomstbortfallet vid fyra veckors arbetslöshet. Vem skall kunna klara sin normala standard på det?

Nu vill regeringen och den borgerliga majoriteten fortsätta att övervältra ytterligare kostnader för A-kassan på den enskilde medlemmen. De förändringar som föreslås innebär stora höjningar av avgiften till A-kassan för de flesta fackförbund. Redan vid den alltför låga nivån 230 kr. om dagen innebär det minskade statsbidraget en dryg fördubbling av avgiften för exempelvis Metalls medlemmar.

Arbetsmarknadsministern har här briljerat med en del siffror, som enligt honom visar att dessa avgifter inte slår speciellt hårt. Jag vill då lämna några uppgifter som jag har fått från Metall. Enligt dessa uppgifter måste avgiften vid den nu föreslagna nivån höjas till 17 kr. från nuvarande 8. En höjning av ersättningsnivån till 280 kr. enligt vårt förslag men med avgiftsfinansiering enligt regeringens och arbetsmarknadsministerns förslag innebär en månadsavgift på 43 kr. Det är helt omöjligt för kassorna och deras medlemmar att klara detta. Avgiften för innevarande fyraårsperiod är redan fastställd. En höjning kan således inte verkställas förrän det blir en ny kongress.

Förslaget om de ändrade reglerna för A-kassorna slår hårt mot den enskilde medlemmens ekonomi, men även mot de fackliga organisationerna. Det präglas av likgiltighet för den arbetslöses ekonomi. Man kan också skönja ett visst drag av fientlighet gentemot den fackliga rörelsen.

Värdet av det kontanta arbetsmarknadsstödet, KAS, har också urholkats sedan 1979. Från socialdemokratiskt håll föreslår vi en höjning av KAS till 100 kr. om dagen för att hjälpa de unga arbetslösa.

Detta är vad jag tycker i denna fråga, och jag vill, herr talman, yrka bifall till samtliga socialdemokratiska reservationer.

Anf. 79 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Sune Johansson ställer två frågor till mig. Den första är om de arbetslösa har fått det bättre eller sämre under de icke-socialistiska regeringarnas tid än de hade under socialdemokratisk regeringstid. Låt mig besvara den frågan med att upprepa siffrorna: Från 1974, då den nuvarande ordningen med beskattad dagpenning trädde i kraft, fram till den 1 januari 1977 höjdes ersättningen till de arbetslösa med 0 kr. Från den 1 januari 1977 till den höjning som vi nu föreslår har ersättningen höjts med 70 kr., eller 45 %. Det är svaret på den första frågan.

Den andra frågan är: Med vilken ambition har vi åtagit oss regeringsmakten? Det skulle kunna beskrivas på många sätt, antar jag, men låt mig göra det så här: med ambitionen att sanera Sveriges ekonomi och att göra det under socialt acceptabla former. Ingenting är nämligen bättre för de svaga och utsatta i nationen än att ha en sund samhällsekonomi, och det är därför som vi inte kommer undan att anpassa vårt sätt att leva till de inkomster vi förfogar över. Poängen i detta resonemang är ju att den socialdemokratiska lösningen för oss djupare in i krisen. Om vi ersätter de besparingar som har genomförts med skattechöjningar, som i huvudsak har varit det socialdemokratiska alternativet, innebär det att momsen t. ex. skulle behöva ligga 15 procentenheter högre. Det är för så gott som samtliga familjer i så gott som samtliga inkomstlägen ett långt sämre alternativ. I dag diskuterar vi hur arbetslöshetsersättningen skall se ut. Socialdemokraterna föreslår att vi skall höja en avgift, som tar ett utrymme, vilket innebär att köpkraften försämras tre eller fyra gånger jämfört med att ta besparingen via medlemsavgiften.

Till slut, herr talman: Sune Johansson säger att kassorna inte klarar de höjda avgifter som det nu är fråga om. Då är min fråga: Hur klarade man det 1974? Då finansierade man 20 % via medlemsavgiften. Om vi återgår till den ordning som då genomtrumfades av er socialdemokrater som en stor reform och som vi biträdde och ville förändra och förbättra på några punkter och dessutom ville gå vidare med till en allmän arbetslöshetsförsäkring – hur kan det i dag bli en ordning som är oacceptabel? Kort sagt: Hur klarade kassorna detta 1974?

På de här frågorna, både när det gäller finansieringen och när det gäller urholkningen och återgången till statens ansvar, har man inte från socialdemokratiskt håll kunnat ge något svar. Jag tar det som ett betyg på denna omläggning, nämligen att den i själva verket är minst lika bra som den socialdemokraterna en gång föreslog när de satt i regeringen.

Nr 161

Tisdagen den
1 juni 1982

*Arbetslöshets-
ersättning och ut-
bildningsbidrag*

Tisdagen den
1 juni 1982

*Arbetslöshets-
ersättning och ut-
bildningsbidrag*

Anf. 80 SUNE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Kompensationsnivån vid arbetslöshet har sjunkit – det kan väl inte ens arbetsmarknadsministern förneka. Jämförelsen måste gälla vad jag får i bibehållen ersättning som arbetslös från det ena året till det andra. Där behöver man inte använda sig av ord – det finns papper och siffror att ta fram som bevisar att kompensationsnivån vid arbetslöshet har sjunkit.

Man får intryck av, när man lyssnar till de andra borgerliga företrädarna, att de tyckte att det var fel att vi från socialdemokraternas sida accepterade en viss skillnad i kompensationsnivå vid sjukdom och vid arbetslöshet. Jag tolkar detta som något av ett indicium på att man från borgerligt håll kanske är ute efter att i nästa steg sänka kompensationsnivån vid sjukdom.

Jag skulle vilja ta upp ytterligare en fråga med arbetsmarknadsministern. Han talade tidigare om en allmän arbetslöshetsförsäkring. Han skyllde då som i många andra sammanhang på socialdemokraterna och sade att det är deras fel att någon sådan inte har införts. Många frågar varför det inte finns någon allmän arbetslöshetsförsäkring. I ett pressmeddelande den 19 november 1981 frågade Lennart Bodström i TCO bl. a. om detta, och han påminde om att ett av de löften som den borgerliga trepartiregeringen skrev in i sin regeringsdeklaration år 1976 var att under mandatperioden införa en allmän arbetslöshetsförsäkring. Regeringen har alltså inte gjort någonting i det avseendet, utan man har i stället jobbat intensivt på att försämra ersättningen vid arbetslöshet, fastän man nu försöker få det till att man förbättrar situationen för de arbetslösa.

Jag tror inte att man kan göra svart till vitt hur länge som helst, utan detta kommer naturligtvis att på det ena eller det andra sättet medföra en reaktion från människornas sida. De accepterar inte, och kan inte acceptera, att de skall leva nästan på ruinens brant därför att de råkar leva i ett samhälle som inte har en regering som har möjlighet att ge dem det de mest frågar efter: ett förvärvsarbete.

Anf. 81 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Mycket skrik för litet ull, lär han ha sagt som försökte klippa grisen. Man kommer osökt att tänka på det uttrycket, när man hör debatten i dag.

Socialdemokraterna har bestämt sig för – någon gång för ganska länge sedan, tror jag – att ett icke-socialistiskt regeringsinnehav skulle leda till en social nedrustning. Det har det nu inte gjort, men övertygelsen är kvar oförändrad, och nu gäller det att försöka föra den vidare. Om argumenteringen är svag, då höjer man rösten. Det är väl därför tonläget är som det är i debatten, i dag liksom i tidigare debatter. Det har talats om människor på ruinens brant, och det har antytts misär och elände med anledning av det som riksdagen skall fatta beslut om i dag.

Vad handlar det då om? Jo, det handlar om en sänkt nivå på statsbidraget till A-kassorna, som kan innebära en merkostnad för medlemmarna på i storleksordningen 70–100 kr. om året. Jag undrar i vilket tidevarv socialdemokraterna egentligen lever, när de tror att en svensk familj står och

faller med några tior, kanske en hundralapp, på ett år. När socialdemokraterna tar det till intäkt för påståendet att det sker en social nedrustning och att man klämmer åt folk, visar det att de här fruktansvärt svårt att hitta mera realistiska angreppspunkter i sin kritik av den nuvarande regeringen.

Ett annat socialdemokratiskt argument är att ersättningen till de arbetslösa skulle försämras. Det påståendet har framförts flera gånger i debatten. Men det är ju fel! Som också Ingemar Eliasson har påpekat flera gånger – för döva öron, uppenbarligen – innebär inte det som nu föreslås någon försämring. I kronor räknat innebär det en förbättring, en förbättring som i varje fall täcker inflationens verkningar under det gångna året med en viss marginal.

Vi slår alltså vakt om den ekonomiska grundtryggheten för de arbetslösa. Vi öppnar dessutom en möjlighet att därutöver skaffa en standardtrygghet som sträcker sig längre än vad arbetslösa någonsin tidigare har haft möjlighet till. Talet om försämringar är alltså fullständigt orimligt. Det är riktigt att arbetslöshetsersättningen i dag inte ger samma kompensation som den gav när den en gång infördes. Men vilket parti och vilken regering är det som står för den stora urholkningen av arbetslöshetsersättningen? Det är ju socialdemokraterna. Det vi kan anklagas för är att vi inte till fullo har lyckats fylla igen det hål som uppstod då socialdemokraterna var i regeringsställning. Jag tycker faktiskt att socialdemokraterna här i riksdagen borde vara de sista som kom med den här sortens kritik.

Det har talats en hel del här om att vi lägger bördorna på löntagarna, att det är de arbetande som drabbas. Jag undrar ibland hur man skall tolka den typen av angrepp. Det ligger ju nära till hands att tro att vad socialdemokraterna och vpk vill är att lägga bördorna mer på dem som inte arbetar. Vilka är det i det här landet som inte arbetar? Ja, en försvinnande liten del av den gruppen är kupongklippare som lever på sina räntor. Huvuddelen av dem som inte arbetar i det här landet är pensionärer, långtidssjuka, arbetslösa, studerande. Är det de grupperna som socialdemokrater och vpk-are tycker bör bidra mer till besparingarna i samhället? Det är den slutsats man måste dra av det patetiska talet om att man inte får genomföra besparingar som drabbar löntagarna.

Jag vill påstå att de som de socialistiska partierna slår vakt om är de starka i samhället, de som har ett arbete och en arbetsinkomst, eftersom det är de som påverkas av de högre avgifterna till arbetslöshetsförsäkringen.

Det är en ganska sorglustig debatt som förs här i dag. Vi vet alla att den svenska staten gör av med 75–80 miljarder kronor mer än vad den tar in. Inte minst socialdemokraterna brukar gärna ta till stora ord när det gäller att kritisera detta förhållande. Men samtidigt går socialdemokraterna systematiskt emot varje försök att rätta till den balansen. Att vänsterpartiet kommunisterna i sin argumentation helt och hållet avstår från att ta realistiska ekonomiska hänsyn är en sak – det har de alltid gjort, det är inget nytt, och någon bättring är förmodligen inte att vänta från det hållet. Men när socialdemokraterna ägnar sig åt en så hejdlöst opportunistisk överbudspolitik som de nu har gjort under en ganska lång tid, är det oroväckande. Det

Tisdagen den
1 juni 1982

*Arbetslöshets-
ersättning och ut-
bildningsbidrag*

kan nämligen tänkas – om olyckan är framme, som Olof Palme sade – att socialdemokraterna skulle komma i regeringsställning efter höstens val. I så fall är det två allvarliga alternativ som vi ställs inför: *antingen* fullgör socialdemokraterna den typ av politik som de drivit i oppositionsställning, dvs. nej till alla besparingar, ökat budgetunderskott, kraftiga skattehöjningar, och i så fall kommer de att föra Sverige djupare ner i krisen, och i så fall är sysselsättningen verkligen på allvar hotad i det här landet, *eller också* fullföljer de inte den politiken utan accepterar den ekonomiska nödvändigheten, anpassar sig efter vad Sverige behöver och för en ekonomiskt förnuftig politik. Men det innebär att man tvingas svika vallöfte efter vallöfte, att man krossar alla de förväntningar som byggts upp, inte minst under denna valrörelse. Man skapar därmed en djup förtroendekris inte bara gentemot det socialdemokratiska partiet utan gentemot politiker i allmänhet. Det vore också mycket allvarligt.

Det är mot den här bakgrunden, herr talman, som jag upplever den här socialdemokratiska nejsägarpolitiken som så bekymmersam. Den är ett bekymmer inte bara för socialdemokraterna, utan för landet i dess helhet. Ju förr man kan få se tecken till besinning, desto bättre!

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 82 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Efter att ha lyssnat på den här debatten måste jag säga att det är på något sätt märkligt att en centerpartist går upp och talar om faran för löftesbrott. Centerpartisterna kan naturligtvis göra det, eftersom de är experter på det – 400 000 nya jobb varav 170 000 i industrin, energifrågan och allting. I en diskussion om att ge de arbetslösa ett något så när rimligt uppehälle säger man att detta är farligt för samhällsekonomin.

På socialdemokratiskt håll försöker vi kompensera de människor som utan egen förskyllan har hamnat i arbetslöshet. Detta, säger Pär Granstedt, är farligt för demokratin.

Sivert Andersson kommer att dra de årtal under vilka man ändrat A-kasseersättningen – jag kan inte gå in på det i en replik.

Pär Granstedt sade att detta är en sorglustig debatt. Det är förvånande. En sak är fullkomligt klar: skall de arbetslösa någon gång kunna få en ersättning som gör att de kan leva ett något så när drägligt liv, skall de se till att det blir så få centerpartister som möjligt i den här salen. Det är enda möjligheten.

Anf. 83 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Det inlägg som Pär Granstedt nyss hade var sorglustigt, övermaga och verklighetsfrämmande. Det hade debattens högsta röst. Det var på den nivån som Pär Granstedt höll sitt anförande.

Han underkänner totalt arbetslöshetskassornas samorganisation. Dess krav på 280 kr. är tydligen helt orealistiskt. Det är Pär Granstedt och den borgerliga regeringen som vet vilken den riktiga dagpenningklassen är. Det blir resultatet av Pär Granstedts argumentering. Jag tycker att det är övermaga att helt underkänna arbetslöshetskassornas samorganisations

krav. Dessa har år efter år avslagits här i riksdagen, av bl. a. Pär Granstedt.

Vem skall betala? frågar Pär Granstedt. Det är de vanliga industriarbetarna, som har under 100 000 kr. i årsinkomst, Pär Granstedt. Kom ihåg dem! Dessa industriarbetare har icke några privilegier här i samhället, men det är på dem som bördorna läggs. De som är privilegierade och tjänar över 100 000 kr. klarar sig i regel undan, även om det finns vissa kassor som har medlemmar med över 100 000 kronors inkomst.

Realistiska förslag är tydligen liktydigt med borgerlig politik. Ekonomiskt förnuft är också borgerlig politik.

Men, Pär Granstedt, svara mig – det har ingen annan borgerlig ledamot gjort: Kan vi inte fundera litet över JAS-projektets miljardrullning och de subventioner som går till aktiemarknaden? Kan vi inte titta litet på skatteflykten och skattefusket? Kanske vi också borde ta en titt på vilka effekter marginalskattcuppgörelsen får. Där finns det pengar att hämta, om man vill fördela på ett annat sätt än till höginkomsttagare.

Nej, i dag förs borgerlig politik, som inte vill kännas vid en rättvis omfördelning. Det är därför Pär Granstedt har en så hög röst i den här debatten.

Anf. 84 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Det är klart att när Lars-Ove Hagberg anklagar mig för högt röstläge, då tar det djupt. Kritik från en så nyanserad sakdebattör som Lars-Ove Hagberg måste jag ta väldigt allvarligt.

Jag skulle vilja säga till Lars Ulander, att när jag kritiserar er för att inte ta samhällsekonomiskt ansvar, bygger jag det naturligtvis inte på en isolerad fråga, utan på hela det sätt på vilket socialdemokratin har agerat i oppositionsställning. Man har systematiskt motsatt sig varje besparingsinsats som på något sätt kan vara impopulär. Man för, vill jag påstå, en helt opportunistisk politik, där det primära uppenbarligen är att värva röster inför valet och där man har utgångspunkten att efter valet får syndafloden komma. Detta tycker jag är allvarligt, eftersom det möjligen skulle kunna ge resultatet att ni kom i regeringsställning och fick ett ansvar för landets ekonomi. Då håller inte den politiken längre.

Får jag till Lars-Ove Hagberg ytterligare säga att visst kan man diskutera nivån på vårt försvar. Det kommer vi också att göra så småningom. Men vi skall vara på det klara med att tillverkar vi inte ett eget flygplan, tvingas vi förmodligen köpa det från utlandet i stället, vilket från sysselsättnings synpunkt är betydligt sämre för svenska arbetare. Jag för min del tycker inte detta är något vettigt alternativ.

Lars-Ove Hagberg har flera gånger tagit upp aktiemarknaden som ett ställe där det skulle ösas ut mycket pengar. Men som han säkert vet har den period då vi varit i regeringsställning inneburit förluster för aktieägarna totalt sett. Fortfarande är det en mycket tvivelaktig affär att spara, vare sig man gör det i aktier eller på annat område. Man kan alltså inte påstå att detta skulle vara någon generellt sett gynnad grupp.

Skattefusket tog Lars-Ove Hagberg också upp. Han vet mycket väl att vi arbetar hårt för att komma åt skattesmitarna, så där är vi helt eniga.

När det gäller marginalskatterna vet Lars-Ove Hagberg att det i paketet också ingår en avdragsreform, som riktar sig just till höginkomsttagarna.

De alternativ som Lars-Ove Hagberg har framfört här är inte särskilt mycket till alternativ. Vpk:s alternativ är egentligen, precis som socialdemokraternas, att låta miljarderna rulla för att man vill slippa hålla i skaffet när det gäller att göra nedskärningar – t. o. m. sådana som kan röra sig om någon hundralapp för en medlem i en arbetslöshetskassa.

Anf. 85 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Förut var det mycket skrik för litet ull. Nu blev det helt plötsligt att vi inte tog det samhällsekonomiska ansvaret och inte ville vara med om en impopulär besparing. Har inte Pär Granstedt fattat att det här är fråga om att slå vakt om en grupp som är mycket hårt utsatt?

Det är en orättvis besparing att spara på de arbetslösas bekostnad. Det är helt klart att där går en skiljegräns mellan oss och centern. De har inte klart för sig att de arbetslösa är i en alldeles speciell situation.

Vi har mycket tydligt och klart deklarerat vilka reformer vi slår vakt om och kommer att återinföra. Det är sjukförsäkringen, pensionen, A-kassorna och barnstugorna. Detta är alltså de hjärtefrågor som vi kommer att se till att vi klarar hem.

Anf. 86 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Det är en djupt socialt orättfärdig politik som Pär Granstedt försöker att försvara. Det är detta som blir resultatet. Han erkänner nu att man kan diskutera nivån. Men i det första väldigt högljudda inlägget var han mycket indignerad över krav på ersättningar över 330 kr. om dagen. 280 kr. har Arbetslöshetskassornas samorganisation kommit fram till efter flera år. Det tycker jag är ett realistiskt belopp för en arbetslös i dag. Det kanske Pär Granstedt kan gå med på.

Varifrån skall vi ta pengarna? Det finns pengar på aktiemarknaden, Pär Granstedt. Jag tycker att det är en tvivelaktig hantering över huvud taget med aktier. Där finns det alltså massor av pengar att ta. Dessutom subventionerar ju i dag den borgerliga regeringen denna aktiemarknad. De pengar som ges i subventioner kunde användas för att läggas på och täcka upp arbetslöshetsersättningen till en rimlig nivå.

Apropå JAS kan man fundera hur många plan man skall ha, om man över huvud taget skall ha ett nytt plan och vilket kostnadsläge som vi då kommer att ha. Den debatten kommer på torsdag, om jag inte tar alldeles fel. Men det finns pengar att hämta, med tanke på detta jätteslöseri.

Sedan är det fråga om insatser mot skattefusk och skatteflykt. Något större resultat har inte den borgerliga regeringen hittills kommit till. Efter vad jag förstår är det borgerlighetens socialt orättfärdiga politik som i denna delfråga får sådana här resultat när det gäller arbetslöshetsersättning. De som skall få

betala detta är i regel sådana som ligger under 100 000 kr. i inkomst. De skall belastas ytterligare.

Nr 161

Tisdagen den
1 juni 1982

Anf. 87 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Lars Ulander envisas med att tala om en orättvis besparing. Får jag då påminna om att vi inte gör någon besparing när det gäller dagpenningen till arbetslösa. Det är inte fråga om någon besparing. Vi höjer dagpenningen. Det framförs överbud och önskemål om ytterligare höjningar. Men att säga nej till ett överbud kan inte betraktas som en besparing. Vad vi gör är alltså att öka utgifterna på den punkten. Den besparing som ligger i det här förslaget handlar om det minskade bidraget till arbetslöshetskassorna. Det kan alltså för en kassamedlem bli fråga om en kostnad på kanske ett antal kronor i månaden.

Jag måste säga att jag faktiskt inte förstår brösttonerna när det gäller den kostnaden – kanske ett cigarettpaket i månaden, för den storleksordningen rör det sig om. När man talar om detta som en djupt orättvis besparing, så tycker jag att man verkligen gått väldigt långt för att söka argument.

Lars-Ove Hagberg betonar vad Arbetslöshetskassornas samorganisation har för önskemål. Det är helt naturligt att de som inte behöver ta det samhällsekonomiska ansvaret går längre än vad regeringen kan göra. De är ansvariga så att säga bara för utgiftssidan och inte för kostnadstäckningen. De behöver alltså inte bedöma om resurserna räcker till. Det är regeringens och riksdagens uppgift. De kan hitta myndighet efter myndighet, organisation efter organisation som kräver större resurser till den egna verksamheten men som inte får det i slutänden. Lars-Ove Hagberg kan själv tänka sig hur statens utgifter skulle se ut, om man skulle bifalla specialistorganisationernas önskemål i varje enskilt fall. Det är alltså en fullständigt naturlig sak att man med respekt för samorganisationen i det här fallet tvingas pruta på beloppen.

Det är typiskt för Lars-Ove Hagberg att tala om de pengar som finns på aktiemarknaden. Det är dessa pengar som vi skall använda för det här. Lars-Ove Hagberg föreställer sig förmodligen att det finns stora kassakistor på börserna som man kan gå och hämta och sedan dela ut pengar. I själva verket är det ju pengar som investeras i svenska företag för att ge jobb åt svenska arbetare. Men det kanske är så att vi hellre än att bygga ut de svenska företagen skall ta pengarna och dela ut dem som arbetslöshetsersättning. Det är i alla fall inte den politik som mitt parti och den regering som vi medverkar i står för.

Tredje vice talmannen anmälde att Lars Ulander och Lars-Ove Hagberg anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 88 SIVERT ANDERSSON (s):

Herr talman! När argumentationen är svag, då höjs rösten, fick vi höra här alldeles nyss. På mig förefaller det som om det är så här: När argumenta-

*Arbetslöshets-
ersättning och ut-
bildningsbidrag*

tionen blir svag på den borgerliga kanten, då ökar fräckheten.

Här har vi fått långa föreläsningar i dag om hur dåligt de fackliga organisationerna själva begriper sitt eget bästa. Här har vi blivit undervisade om hur samorganisationen för arbetslöshetskassorna inte begriper sitt eget bästa. De klagar över de borgerliga förslag som vi i dag har att diskutera. De borgerliga debattörerna har framställt det så att man i stället borde stå här och applådera!

Vi har givetvis inom de fackliga organisationerna förmåga att analysera de förslag till social nedrustning som den borgerliga regeringen lägger fram – det ena efter det andra – och som samtliga riktar sig mot löntagarna och de sämst ställda i samhället. Ni vänder argumentationen och påstår att detta i själva verket är bra för löntagarna – precis som om löntagarna inte själva kan göra en utvärdering av vad det är ni håller på med.

Hur är det nu med arbetslöshetsersättningen? Hur var det med 1974 års reform och de erkända arbetslöshetskassornas samorganisations förslag alltsedan 1974? Jo, det var på det viset att samorganisationen den 4 februari 1976 begärde en höjning av arbetslöshetsersättningarna – då till 160 kr. Den 16 september 1976 lade den socialdemokratiska regeringen fram förslaget om höjning från 1977. Kom ihåg det! Det var alltså ett förslag som lades fram före det val som blev så katastrofalt för svenska folket, valet 1976! Då kom det socialdemokratiska förslaget till höjning, som till punkt och pricka följde samorganisationens begäran om höjning av arbetslöshetsersättningen. Men samorganisationen har inte vid något tillfälle fört fram överdrivna krav när det gäller höjning av ersättningarna till de arbetslösa. Den har i själva verket varit försiktig. Man kan säga att den varit alltför försiktig i sina framställningar när det gäller förstärkningar av arbetslöshetsunderstödet.

Går vi vidare finner vi att den 14 november 1977 – då hade olyckan träffat det här landet och vi hade en borgerlig regering – begärde samorganisationen att man skulle få höja upp till 200 kr. per ersättningsdag. Vad hände? I mars 1978 kom ett medgivande från den borgerliga regeringen – som alltså hade drabbat landet – om höjning till 180 kr. Det var således en klar försämring som genomfördes.

Den 3 oktober 1978 begärde Arbetslöshetskassornas samorganisation att man igen skulle få höja kassaersättningarna, denna gång till maximalt 210 kr. I mars 1979 kom den borgerliga regeringen, som nu sedan länge hade belastat det svenska samhället, och erbjöd 195 kr.

Den 9 september 1980 begärde samorganisationen ånyo en höjning. Det var den höjning som Sune Johansson talade om, den som handlar om 230 kr. – alltså samma summa som vi i dag diskuterar. Den 23 december 1980 beslutade den borgerliga regeringen att det skulle bli en höjning till 210 kr. Den 22 juli 1981 begärde Arbetslöshetskassornas samorganisation en höjning till 280 kr. per dag. Det förslag som vi nu diskuterar gäller 230 kr. Det skiljer alltså 50 kr. från det som allmänt måste betecknas som en rimlig ersättning till de arbetslösa. Det är alltså inte fråga om några överbud utan om en fullt rimlig ersättning för arbetslösa, så att de kan existera utan att behöva begära socialhjälp. Det förslag som vi nu diskuterar kommer från den

borgerliga regeringen och är ett i den långa raden som innebär försämring på det sociala området. Tidigare har ni angripit pensionärerna. Ni har angripit de sjuka genom införandet av karensdagar, och nu är det de arbetslösa som skall klämmas åt. Regeringsförslagets inriktning går ut på att de som löper den största arbetslöshetsrisken skall klämmas åt hårdast. Den saken hoppas jag att det inte finns olika uppfattningar om – det är ju den verkliga innebörden. Jag upprepar: Regeringsförslagets inriktning är den att de som löper den största arbetslöshetsrisken skall klämmas åt hårdast. Är det fel eller är det riktigt? Det är en fråga, direkt ställd till arbetsmarknadsministern. Däremot kan vi konstatera att de som inte riskerar arbetslöshet slipper ifrån belastningen. Även detta, herr arbetsmarknadsminister, är väl ett riktigt konstaterande – eller hur? Det är viktigt att vi inte pratar förbi varandra.

Ansvarigt statsråd när det gäller den här sociala nedrustningen är den folktopartistiske arbetsmarknadsministern Ingemar Eliasson. I motsats till vad som är fallet när vi diskuterade karensdagarna i förra veckan går det väl knappast att misstänka att statsrådet inte riktigt har klart för sig vad han nu ger sig in på. Folkpartiet har ju, och detta har omvitnats under debatten i dag, länge drivit tanken på en allmän arbetslöshetsförsäkring. Det har sedan ganska lång tid tillbaka varit en av folkpartiets stora valfrågor. Beklagligtvis har det inte blivit så mycket av det hela. Regeringsdeklarationer är ju inte värda så mycket, när det blir fråga om den praktiska politiken. Förslag om allmän arbetslöshetsförsäkring införs under mandatperioden – jag undrar om våra vänner i de borgerliga partierna känner igen formuleringen. Den är ju inte ny för dem. De måste ju flera gånger ha läst den och undrat vilken mandatperiod det är fråga om. Det gällde uppenbarligen inte valperioden 1976–1979. Nu frågar jag: Under vilken valperiod har ni för avsikt att uppfylla vad ni lovade i regeringsdeklarationen 1976? Det är ett faktum att ni sedan 1978 i er skrivbordslåda – eller var det nu ligger – har ett utredningsförslag på departementet i den här frågan. Inte heller det berör er uppenbarligen det minsta. I stället skickar ni ut en departementspromemoria med ett hafsigt och slarvigt förslag som står i direkt motsats till förslaget om allmän arbetslöshetsförsäkring enligt utredningen 1978. LO har i sitt remissvar påpekat att det gäller såväl försäkringsförmånerna som finansieringen av dessa. Att LO ser ytterligt allvarligt på arbetsmarknadsministerns nonchalans mot fackföreningsrörelsen och mot de arbetslösas situation visar följande uttalande av LO: "Närmare fyra år efter ALF-utredningens avlämnande kommer nu ett bristfälligt genomarbetat förslag och med så kort remisstid att underremisser och andra väsentliga former av samråd och opinionsyttringar omöjliggörs."

Det är bedrövligt att se folkpartiets förfall till ett angreppsparti mot löntagarna. Ni är ju lika reaktionära som moderaterna. Och den debatt om vem som egentligen är mest liberal som fördes för en tid sedan mellan era partier borde nu gälla: Vem är mest reaktionär och arbetarfientlig? Själv har jag ett minne av en diskussion i början av 1970-talet med dåvarande folktopartiledaren Gunnar Helén. Det var en intressant och givande diskus-

Tisdagen den
1 juni 1982

Arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag

sion, där Gunnar Helén utvecklade synen på arbetslöshetsförsäkringen. Han argumenterade för en allmän försäkring och talade övertygande om viljan att skapa en sådan, där man kunde bevara den värdefulla anknytningen till de nuvarande erkända arbetslöshetskassorna. Dessutom kunde man konstatera viljan att skapa ersättningsnivåer som likställde arbetslöshetsersättningarna med övriga sociala försäkringar. Det var då det.

Det nuvarande folkpartiet har inte alls någon vilja att leva upp till sina löften. Nu är ni i full färd med att riva ned försäkringsskyddet. Ambitionen att stärka de arbetslösas ställning har flyktat. Ni sviker. Ni har konsekvent låtit ersättningsnivån sjunka. Vid en rad tillfällen har ni, som jag nyss nämnde, under er regeringsperiod prutat på de höjningar som samorganisationen har begärt. Den anknytning av ersättningarna till den nivå som utgår vid sjukdom som ursprungligen avsågs har med åren blivit allt avlägsnare.

I ett läge med växande arbetslöshetsproblem urholkar ni försäkringen. Och samtidigt drar ni ned statsbidragen så att det blev mycket betungande för kassorna. Och detta drabbar hårt. De sänkta statsbidragen får till följd att kassornas medlemmar i fortsättningen får betala en större andel av försäkringen. På det här sättet övervältrar ni 400 milj. kr. per år på de arbetslöshetsförsäkrade. Det här står i bjärt kontrast till de ståndpunkter som tidigare har framförts från folkpartihåll. I en period av hög arbetslöshet vill ni knuffa över ansvaret för de arbetslösas försörjning på dem som har den största arbetslöshetsrisken. Det borde vara en självklarhet att alla bidrar till kostnaderna för arbetslösheten. Men i stället tvingar ni fram fördubblingar – och i en del fall ännu mer än fördubblingar – när det gäller avgiftshöjningarna för de arbetslösa.

Det är många som drabbas av regeringens allmänna ekonomiska politik. Vart tionde arbetstillfälle har försvunnit inom industrin under er regerings-tid. Investeringarna har drastiskt gått ned, och ni har skapat en utpräglad spekulationsekonomi, där det är lönsammare att tjäna pengar på pengar än att göra produktiva insatser.

Vi märker detta i arbetslöshetskassorna. Metalls erkända kassa skickade för 1981 ut 53 000 inkomstuppgifter. Det betyder att var sjunde metallarbetare var arbetslös under 1981. Utbetalningarna gick löst på 414 milj. kr. Denna utbetalningsnivå kommer att passeras i augusti i år. Ert förslag kommer att kosta 40 milj. kr., vilket leder till en fördubbling av avgifter. Den föreslagna påbyggnadsdelen går löst på 25 milj. kr. för varje tiotal kronor som kassan ökar ersättningsnivån med. En höjning till den nivå som krävs för att nå de 280 kr. som svarar mot behovet kostar alltså ytterligare 125 milj. kr.

Att försöka dribbla bort de här ökningstalen, att försöka bevisa att det är fråga om 4 kr. i månaden, som herr Eliasson gjorde nu, det innebär, som jag inledningsvis sade, att när argumenten är svaga, då är det inte rösten som höjs utan fräckheten som tilltar.

Nu är det ju helt omöjligt att utnyttja det här flotta erbjudandet ni ger kassorna, att på egen bekostnad betala ersättningar som överstiger 230 kr.

Det kan bara kassor med liten arbetslöshet och små kostnader dra på sig. Orättvisan i detta måste ju framstå som uppenbar även för hållningslösa liberaler.

Jag skall ta ännu ett exempel. Det gäller Hotell- och restauranganställdas erkända arbetslöshetskassa, som skickade ut 5 234 inkomstuppgifter under 1981. Det betyder att var femte medlem berördes av ersättningsberättigad arbetslöshet 1981. Totalt betalade man ut nära 57 milj. kr., en summa som passerar ungefär vid månadsskiftet augusti-september i år. En avgiftshöjning blir naturligtvis ofrånkomlig.

I förra veckan kunde jag konstatera, i samband med debatten om karensdagarna, att den borgerliga regeringen framstår som den största säkerhetsrisken för den svenska arbetsfreden. Jag vill gärna upprepa det i dag, när arbetsmarknadsministern sitter i kammaren. Ni har försämrat pensionerna, ni har infört karensdagar, ni har försämrat lagen om anställningsskydd, och nu föreslår ni att löntagarna skall pungslås för att arbetslöshetskostnaderna skall täckas. Det sistnämnda föreslår det statsråd som i regeringen närmast har ansvaret för att den svenska arbetsmarknaden fungerar. Hur tror ni att det skall gå att genomföra en avtalsrörelse, när ni har rullat upp så stora hinder på förhandlingsvägen?

I sitt tidigare anförande erkände Ingemar Eliasson att regeringsförslaget försvårar avtalsrörelsen. Det är ju en märklig bekännelse, särskilt som han senare i sitt anförande menade att löntagarorganisationerna borde vara tacksamma för regeringsförslaget. Han försäkrade att det var bra mycket bättre än vårt förslag, som går ut på att man skall ge till de arbetslösa det som borde tillkomma dem.

Arbetsmarknadsministern gör sig skyldig till ett i högsta grad motsägelsefullt resonemang. Å ena sidan erkänner han att regeringsförslaget försvårar avtalsrörelsen. Å andra sidan underkänner han de fackliga företrädarnas intelligens och påstår att de borde förstå bättre och i stället vara tacksamma för detta förslag.

Herr talman! Jag sade inledningsvis att när argumenten tryter är det inte rösten som höjs utan fräckheten som tilltar.

Anf. 89 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Jag vill börja med att säga till Sivert Andersson att jag inte har anklagat arbetslöshetskassornas samorganisation för att den kräver höjd dagpenning för de arbetslösa. Samorganisationen är faktiskt till för att bevaka de arbetslösas intressen. Självklart har den på sitt program att höja ersättningen.

De problem som vi har i dag och som gäller eftersläpningen härrör i huvudsak från perioden 1974–1976, alltså från den socialdemokratiska regeringens tid. Nu påpekar Sivert Andersson att ersättningen höjdes från 130 kr. till 160 kr. den första januari 1977 efter ett förslag från den socialdemokratiska regeringen. Det förslaget hade emellertid samorganisationen lagt fram i februari, och den socialdemokratiska regeringen kom med det i september alldeles dagarna före valet. Om man bortser från denna

Tisdagen den
1 juni 1982

Arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag

senfärdighet från det att förslaget kom upp till det att förslaget lades fram för riksdagen, kan man ändå få det intrycket att den socialdemokratiska regeringen ansåg sig förhindrad att framlägga ett förslag till riksdagen, innan samorganisationen hade lagt fram ett sådant förslag för regeringen.

Det är en märklig syn på tingens ordning. Även om vi hade en jämviktsriksdag, var väl regeringen inte expeditonsregering. Den var väl i sin fulla rätt att ta egna initiativ och komma med egna förslag, om den tyckte att eftersläpningen var ett problem. Hade den socialdemokratiska regeringen under de år då vi föreslog det bifallit vårt förslag om en uppräknings ersättningen i takt med penningvärdet, hade vi inte hamnat i den nuvarande situationen. Efter 1976 har vi försökt klara av en höjning, som följt löneutvecklingen i egentlig industri. Men vi har inte funnit utrymme i ekonomin för att inhämta eftersläpningen från perioden 1974-1976.

Man fick alltså vänta i tre år på att få en uppräkning med 30 kr. Sedan höjdes beloppet igen ett och ett halvt år senare, därefter ett år senare, och i den takten har vi hållit på.

Det är klart att jag tycker att det vore fint om vi i ett slag kunde hämta igen den här eftersläpningen, men Sivert Andersson vet lika väl som jag att det samhällsekonomiska utrymmet är så knappt att det inte låter sig göra nu. Gör man det blir, som jag strax skall återkomma till, effekten sämre.

Nu angriper regeringen de arbetslösa, säger också Sivert Andersson. Man måste tydligen säga det här till en i taget. Låt mig nu säga det till Sivert Andersson: De arbetslösa får höjd ersättning per dag som de är arbetslösa. Förslaget innebär inte, Sivert Andersson, att de arbetslösa får det sämre. Förslaget innebär att statsbidraget ändras så att medlemsavgiften för alla som är försäkrade kan komma att stiga något.

De arbetslösa får höjd ersättning, Sivert Andersson. Kan vi nu också från Sivert Andersson i fortsättningen få en just redovisning av vad förslaget innebär?

De som har största arbetslöshetsrisken drabbas hårdast, säger Sivert Andersson. Statsbidragskonstruktionen är sådan att ju fler arbetslöshetsdagar man har i en kassa genomsnittligen, desto högre blir statsbidraget.

Sivert Andersson frågar också: Under vilken mandatperiod skall vi genomföra den allmänna arbetslöshetsförsäkringen? Låt mig erkänna att vi hade hoppats att det skulle bli under perioden 1976-1979. Det var därför det skrevs in i regeringsprogrammet. Det hade stått på folkpartiets program under många år, och vi hade hoppats att det skulle kunna höra till det första vi kunde genomföra.

Men låt mig också säga att ekonomin ju var i sämre skick efter den socialdemokratiska regeringsperioden än vi hade insett. Det gick inte och har ännu inte gått att få utrymme för en sådan allmän försäkring som vi hade räknat med.

Nu har vi emellertid ett utredningsförslag om detta. Om socialdemokraterna hade fått som de ville i regeringsställning, hade vi inte ens fått utreda frågan. I det betänkande som riksdagen hade att behandla med anledning av propositionen om ändrad arbetslöshetsförsäkring 1973 - den ordning som nu

gäller – ville socialdemokraterna avslå ett förslag om en utredning om allmän arbetslöshetsförsäkring. Om jag minns alldeles rätt, led emellertid socialdemokraterna nederlag på den punkten. I varje fall tvingades de så småningom att tillsätta en sådan utredning som de år efter år var emot att ens tillsätta.

Tänk om motståndet mot en allmän arbetslöshetsförsäkring – en försäkring som nu Sivert Andersson och andra här talar sig varma för – hade lagts ner medan ni alltså satt kvar i regeringsställning! Då hade vi kunnat ha en sådan försäkring genomförd sedan lång tid tillbaka, medan det ekonomiska utrymmet alltså fanns.

Nu hoppas vi, om vi får fortsätta att sanera landets ekonomi, att det utrymmet snart skall infinna sig. Kravet står kvar på programmet och skall vid första bästa tillfälle realiseras.

Låt mig, herr talman, sammanfatta i fem punkter vad som jag menar är ostridigt i den här frågan.

Det första är att ersättningen till de arbetslösa nu höjs i en takt som motsvarar inflationen. Detta har inte motsagts av Sivert Andersson eller någon annan.

Det andra är att den eftersläpning som alltså råder i ersättningen till de arbetslösa i huvudsak härrör från perioden 1974–1976, alltså från den socialdemokratiska regeringstiden. Det tredje är att den besparing inom statsbidraget som nu genomförs möjliggör en höjning av ersättningen till de arbetslösa. Det är alltså en omfördelning mellan de försäkrade – från dem som har arbete till de arbetslösa – och det är ett utslag av solidaritet.

För det fjärde återställer vi statens ansvar för försäkringen till vad det var 1974. Det ansågs då vara en reform i löntagarnas intresse, och den ordningen är i löntagarnas intresse också i dag.

Detta framgår så mycket mer av det femte, nämligen att socialdemokraternas alternativ med en höjning av arbetsmarknadsavgiften blir en större påfrestning för löntagarna än regeringsförslaget. Regeringens förslag kan innebära – om kassorna väljer att höja medlemsavgiften – att den netto stiger 40–45 kr. per år. Socialdemokraternas alternativ innebär att löntagarna berövas en köpkraft netto på 150–165 kr. per år. Socialdemokraternas förslag är alltså ett sämre förslag just för löntagarkollektivet än vad regeringens förslag är. Precis av den anledningen, Sivert Andersson, är det också en försvårande omständighet i avtalsrörelsen.

Anf. 90 SIVERT ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag berömde Ingemar Eliasson i mitt förra anförande för att han var kunnig. Nu måste jag tyvärr ta tillbaka en del.

Han frågade om vi är förhindrade att lägga fram förbättringar av arbetslöshetsersättningarna om inte samorganisationen först lagt fram ett förslag. Så är det naturligtvis inte. Men i beslutet som föregick 1974 års reform förutsattes – och det förutsätts såvitt jag vet även i dag – att samorganisationen skall göra bedömningarna och komma med de förslag som leder fram till justeringar av dagpenningbeloppen.

Det är detta som skett här. Sedan den borgerliga regeringen kom till makten är det väl ändå ostridigt – det måste Ingemar Eliasson hålla med om – att regeringen vid varje tillfälle prutat på den bedömning arbetslöshetskassornas samorganisation gjort. Är det så eller inte?

Ingemar Eliasson när en förhoppning att folkpartiet minsann skall se till att det kommer fram förslag om förbättringar när ekonomin blir förbättrad. Men hur skall det gå till? När budgetunderskottet var 3 700 milj. kr. ansåg ni er förhindrade av ekonomiska skäl att lägga fram ett sådant förslag. I dag är budgetunderskottet uppe i närmare 80 miljarder kronor. Då säger ni att får vi bara sanera ekonomin litet skall vi nog ha råd med det.

Menar Ingemar Eliasson för resten att vi socialdemokrater skall infria era feta vallöften? Det får ni försöka göra själva.

När det sedan gäller beräkningen av vad detta kostar gör Ingemar Eliasson det mycket egendomliga att jämföra kostnaden för höjningen till 230 kr. med vad det kostar att höja till 280 kr. Det är en mycket egendomlig matematik.

Anf. 91 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Får jag ställa en retorisk fråga till Sivert Andersson. Tror Sivert Andersson att kassornas samorganisation, om den på remiss från den socialdemokratiska regeringen hade fått ett förslag om höjd ersättning till de arbetslösa, hade avslagit detta förslag? Naturligtvis inte. Om den socialdemokratiska regeringen hade tyckt att det var en angelägen sak att höja ersättningen i takt med penningvärdeförsämringen, hade den kunnat ta sig samman till ett sådant förslag något tidigare än veckan före valet 1976. Då hade man inte behövt vänta tre år på att få kompensation för penningvärdeförsämringen. Efter denna period har vi återkommit med ett eller ett och ett halvt års mellanrum för att höja ersättningen.

Har vi prutat eller har vi inte prutat på samorganisationens krav? Vi har inte kunnat gå samorganisationen till mötes fullt ut, därför att den vid varje tillfälle har velat ta igen den eftersläpning som inträffade 1974 och 1976. Anledningen till att vi inte har klarat det har jag tagit upp flera gånger. Vi har försökt hålla jämna steg med den löneutveckling som har ägt rum sedan förra gången ersättningen höjdes.

Den nämnda utredningen om en allmän arbetslöshetsförsäkring fanns inte tillgänglig när underskottet var på de måttliga nivåer som Sivert Andersson talade om, utan den kom först 1978. Jag kan bara upprepa att om vi får fortsätta att sanera landets ekonomi, finns det goda förutsättningar för att vi skall kunna plocka upp förslaget igen.

Jag måste resa en fråga i denna debatt. Jag har fått det intrycket – men det kan vara helt felaktigt – att Sivert Andersson och andra socialdemokrater är för en allmän arbetslöshetsförsäkring. Nu talar Sivert Andersson om den som ett fett vallöfte. Är det eller är det inte en åsikt inom socialdemokratin att vi skulle behöva en allmän arbetslöshetsförsäkring när ekonomin så tillåter? Det vore bra att få ett rakt svar på den frågan. Om svaret blir att socialdemokraterna anser att vi behöver en allmän arbetslöshetsförsäkring,

kan vi i alla fall förenas om en sak: Så fort ekonomin tillåter, skall vi försöka reformera försäkringen, så att den blir mer rättvis än den i dag är – och har varit, oavsett om det har varit socialdemokrater eller icke-socialister som har suttit i regeringen.

Anf. 92 SIVERT ANDERSSON (s):

Herr talman! När det gäller frågan om en allmän arbetslöshetsförsäkring föreligger det en enig utredning, som naturligtvis är underlaget också för ett framtida socialdemokratiskt ställningstagande. Det finns också ett remissyttrande till denna utredning avgivet från LO, där vi under vissa förutsättningar ställer oss bakom en allmän arbetslöshetsförsäkring. Det är klart att vi finner en sådan angelägen.

Ingemar Eliasson tog upp ett resonemang om att vi till samorganisationen skulle ha skickat en remiss och frågat om vi möjligen skulle höja dessa ersättningar. Det är alldeles uppenbart att samorganisationen hade svarat: Det tycker vi är utmärkt. Det bör kunna genomföras. Men nu skickades det inte någon remiss. Det medförde att ersättningarna under en period låg på en lägre nivå. Men inte innebar det någon förlust för staten, snarare tvärtom. På det viset sparades det pengar, tyvärr till de arbetslösas nackdel. Men kom inte och skyll på att den försenade uppräkningsen i samband med omläggningen 1974 skulle göra er förhindrade att leva upp till den målsättning som vi alla var överens om när det gäller den ersättning som de arbetslösa skall ha! Självfallet är det inte på det viset.

Att det blev denna puckel i ersättningsbeloppen hänger samman med att det skedde en omläggning av arbetslöshetskassans funktionssätt. Det tar tid innan effekterna av löneinkomsterna räknas fram, och därmed blev det en period när dessa ersättningar inte räknades upp. Det har sin fullt naturliga förklaring och borde alltså inte användas av den nuvarande regeringen för att motivera det år efter år återkommande nedprutade bidraget vad gäller arbetslösheten.

Det vore intressant att få veta vilka åtgärder arbetsmarknadsministern och regeringen tänker vidta för att skapa bättre förutsättningar för att införa en allmän arbetslöshetskassa nu än ni hade 1976. Då hade ni 3,7 miljarder i budgetunderskott, och nu är ni uppe i 80-miljardersklassen. De förutsättningarna förefaller ju vara mer än avlägsna. Ingemar Eliasson säger nu: Vi fick ju inte underlaget för detta förrän 1978. Nej, det fick ni inte. Men på den tiden hann ni för all del fördärva landets ekonomi i avsevärd grad, och det är alltså på det som det hela hänger. Den ekonomiska politik som ni har fört under de här åren undergräver varje möjlighet till en rimlig lösning på de problem som sammanhänger med att vi har arbetslösa i detta samhälle.

Anf. 93 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! I den här debatten, som i flera andra om arbetslöshetsersättning, har uppräkningsen spelat en central roll. Vi har nu vid flera tillfällen konstaterat att problemet i huvudsak härrör från perioden 1974–1976. Att den låg stilla under den perioden, under tre år, innebar ingen förlust för

staten, säger nu Sivert Andersson. Nej, det har jag faktiskt heller aldrig hävdat. Men det innebar en förlust för de arbetslösa, Sivert Andersson. Det var det som var det tragiska. Det hindrade oss inte från att gå vidare och höja ersättningen senare – det är också riktigt, Sivert Andersson. Vi har inte heller känt något sådant hinder utan har räknat upp ersättningen successivt. Sivert Andersson kom med en massa krumbukter när det gäller varför man inte kunde göra det – lönestatistiken släpade efter osv. Men jag tror att man mycket enkelt hade kunnat konstatera att detta skulle inträffa och hade kunnat lägga fram ett sådant förslag – om bara viljan hade funnits. Får vi nu litet tid på oss skall vi nog försöka hämta in också den eftersläpning som skedde under denna period.

Sist och slutligen, herr talman, tycker jag att det finns anledning att konstatera, när nu kammaren skrider till omröstning, att det alternativ som socialdemokraterna har reserverat sig till förmån för betyder en större påfrestning för den enskilde löntagarens köpkraft än det alternativ som regeringen står för.

Anf. 94 SIVERT ANDERSSON (s):

Herr talman! Ingemar Eliasson påstår och framhårdar i att det beror på perioden 1974–1976 att ersättningsnivåerna är där de är. I januari 1974 infördes en ersättningsnivå som låg vid 91,7 %. I januari 1977 fastställdes den till 84,2 %. Sedan har den varje år vid varje förändring blivit en lägre andel av verkstadsarbetarnas lönesumma än den varit tidigare. Det har alltså skett en stadig försämring år från år, Ingemar Eliasson. Det tycker jag är besvärande, med hänsyn också till den utveckling som den genomsnittlige industriarbetaren har blivit utsatt för under dessa år. Den har som bekant inneburit en försämring av köpkraften.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 a (ändring i lagen om arbetslöshetsförsäkring)

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 151 för reservation 1 av Anna-Greta Leijon m. fl. i motsvarande del.

Mom. 1 b (ändring i lagen om kontant arbetsmarknadsstöd)

I kontrapositionsvoteringen biträdades reservation 1 av Anna-Greta Leijon m. fl. i motsvarande del med 137 röster mot 16 för motion 2386 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 151 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 153 röster mot 151 för reservation 1 av Anna-Greta Leijon m. fl. i motsvarande del.

Mom. 2 (statsbidragen till arbetslöshetskassorna)

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 151 för reservation 2 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Mom. 3 (förskottsutbetalning av bidrag till arbetslöshetskassorna)

Utskottets hemställan bifölls med 241 röster mot 63 för reservation 3 av Sten Svensson m. fl.

Nr 161

Tisdagen den
1 juni 1982

Mom. 4 (avstängningstid vid självförvållad arbetslöshet)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 4 av Anna-Greta Leijon m. fl. med 136 röster mot 16 för motion 2386 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 152 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 153 röster mot 151 för reservation 4 av Anna-Greta Leijon m. fl.

*Arbetslöshetser-
sättning och ut-
bildningsbidrag*

Mom. 6 (fondkravet)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 2386 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, bifölls med acklamation.

Mom. 8 (lagändringarnas ikraftträdande den 1 juli 1982)

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 151 för reservation 5 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

12 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

13 § Anf. 95 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att på morgondagens föredragningslista uppförs främst bland två gånger bordlagda ärenden i nu angiven ordning
skatteutskottets betänkande 66,
kulturutskottets betänkande 30,
justitieutskottets betänkande 60,
kulturutskottets betänkande 29,
konstitutionsutskottets betänkande 29 och
civilutskottets betänkande 41.

14 § Anmälde och bordlades

Propositionerna

1981/82:226 Lag om rymdverksamhet

1981/82:227 Ändring i tullagen (1973:670)

15 § Anmälde och bordlades

Skatteutskottets betänkande

1981/82:72 Avdrag för avgifter till stiftelsen Svenska Filminstitutet (prop.

1981/82:223)

Försvarskommitténs betänkande

1981/82:18 Säkerhets- och försvarspolitikens samt totalförsvarets fortsatta utveckling (prop. 1981/82:100 och 1981/82:102)

Socialutskottets betänkande

1981/82:45 Vissa socialtjänstfrågor

16 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 1 juni

1981/82:425 av *Per Unckel* (m) till statsrådet Karin Andersson om åtgärder för att förhindra inresa till Sverige av vissa narkotikamissbrukare:

Artisterna Johnny Thunders har kontrakterats för en serie framträdanden i Sverige med början i Karlskrona den 10 juni. Till följd av svårt heroinmissbruk var Thunders vid ett tidigare tillfälle oförmögen att genomföra uppgjorda framträdanden. Invandrarverket beslutade den 28 maj att ge Thunders nödvändiga tillstånd för hans framträdande i vårt land.

Det finns ingen anledning att ifrågasätta invandrarverkets bedömning. Däremot finns det – mot bakgrund av den belysning utlänningslagens bestämmelser nu fått – skäl att överväga huruvida lagen ger möjlighet att hänsyn tas till relevanta fakta vid beviljande av tillstånd att verka i Sverige.

Den skada Thunders kan åstadkomma i Sverige genom att – aktivt eller passivt – motverka det svenska samhällets kamp mot narkotikaanvändning och narkotikabrottslighet torde inte stå den typ av skada efter som utlänningslagen är konstruerad att förhindra.

Skall samhället ha en chans att vinna slaget mot narkotikan – och att vinna är ett livsvillkor för våra ungas och för vårt civiliserade samhälles framtid – måste motståndet mot all narkotikaanvändning vara kompromisslöst.

Till invandrarministern ber jag att mot den här bakgrunden få ställa följande frågor:

Anser invandrarministern det rimligt att narkotikamissbrukare som Johnny Thunders ges tillstånd att uppträda på svenska scener?

Är invandrarministern beredd att ta initiativ till en översyn av utlänningslagen i syfte att vidga möjligheterna att förhindra inresa och arbete i Sverige för den som kan misstänkas vara tung narkotikamissbrukare?

1981/82:426 av *Wiggo Komstedt* (m) till jordbruksministern om utnyttjandet av torv som energikälla:

I vårt land finns markområden som ägs gemensamt av mindre eller större antal markägare. Sådana områden är bl. a. torvmossar. Här har man sedan

urminnes tider tagit brännторv till husbehov. I energikrisens tidevarv – då torven är alternativ energikälla – är det av stor vikt att denna rätt till brytning kvarstår. Tveksamhet hos naturvårdsintressen gör emellertid att denna möjlighet nu stoppas på vissa markområden.

Jag vill därför ställa följande frågor till statsrådet:

Anser statsrådet det riktigt att denna gamla hävd kvarstår och att myndigheter inte onödigtvis stoppar denna möjlighet?

Anser statsrådet att torven som energikälla bättre bör utnyttjas även i småskalig form?

17 § Kammaren åtskildes kl. 18.04.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert

Nr 161

Tisdagen den
1 juni 1982

*Meddelande om
frågor*